

Vilniaus universitetas

Filosofijos fakultetas

Socialinio darbo ir socialinės gerovės institutas

RIMA SEDEREVIČIENĖ

Socialinio darbo studijų programa

Magistro darbas

Bendruomeninių vaikų globos namų modelio įgyvendinimas

Darbo vadovė: doc. dr. Jolita Buzaitytė Kašalynienė

Vilnius

2022

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
IVADAS	6
<u>1. DEINSTITUCIONALIZACIJOS PROCESAS IR JO SVARBA NETEKUSIO TĖVŲ GLOBOS VAIKO RAIDAI</u>	8
1.1. DEINSTITUCIONALIZACIJOS SAMPRATA	8
1.2. INSTITUCINĖS GLOBOS ĮTAKA GLOBOJAMO VAIKO KOGNITYVINEI IR PSICHOSOCIALINEI RAIDAI.	10
1.3. VAIKO GLOBOS SISTEMOS PERTVARKĄ ĮTAKOJUSIŲ TEISĖS AKTŲ APŽVALGA.	12
<u>2. REIKALAVIMAI BVGN MODELIUI IR KYLANTYS IŠŠŪKIAI</u>	17
2.1. VAIKO APGYVENDINIMAS BVGN	17
2.2. BVGN APGYVENDINTO VAIKO PRIERAŠUMO FORMAVIMAS.	19
2.3. GLOBOJAMO VAIKO SAVARANKIŠKUMO UGDYMAS	21
2.4. BENDRAVIMAS SU GLOBOJAMO VAIKO BIOLOGINIAIS TĖVAIS	23
2.5. NEIGIAMAS VISUOMENĖS POŽIŪRIS Į VAIKŲ GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIUS	25
2.6. BVGN DARBUOTOJŲ PROFESINIS PASIRENGIMAS TEIKTI KOKYBIŠKAS PASLAUGAS TĖVŲ GLOBOS NETEKUSIEMS VAIKAMS	26
2.7. BVGN BENDRADARBIAVIMAS SU KITOMIS ĮSTAIGOMIS	27
<u>3. SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGAS TEIKIANČIŲ ĮSTAIGŲ VADOVŲ, BVGN DARBUOTOJŲ IR VAIKO GLOBOS PASLAUGAS ADMINISTRUOJANČIŲ SPECIALISTŲ PATIRČIŲ ĮGYVENDINANT BVGN TYRIMAS</u>	29
3.1. TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODIKA	29
3.2. EMPIRINIO TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	36
3.2.1. DEINSTITUCIONALIZACIJOS EIGA VAIKO GLOBOS SRITYJE	36
3.2.2. BVGN STRUKTŪRA	40
3.2.3. BVGN DARBUOTOJŲ VEIKLOS	41
3.2.4. BVGN VADYBA	43
3.2.5. BVGN SANTYKIAI SU BENDRUOMENE	46
3.2.6. POŽIŪRIS Į DEINSTITUCIONALIZACIJĄ	49
3.2.7. POŽIŪRIS Į GLOBOS PERTVARKOS ĮTAKĄ PASLAUGŲ KOKYBEI	50
3.2.8. GLOBOJAMŲ VAIKŲ SAVIJAUTA BVGN	55
3.2.9. SAVARANKIŠKUMO UGDYMAS BVGN	59

3.2.10. PERTVARKOS ĮTAKA DARBUOTOJŲ IR GLOBOJAMO VAIKO TARPUSAVIO SANTYKIAMS	61
3.2.11. VAIKO SAUGAUS PRIERAIŠUMO JAUSMO FORMAVIMAS BVGN	63
3.2.12. BVGN SAŲVEIKOS SU VTAS, POLICIJA SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJA IR KITOMIS	64
3.2.13. KASDIENINIAI BVGN DARBUOTOJŲ IŠŠŪKIAI	67
3.3. TYRIMO IŠVADOS	70
<u>IŠVADOS</u>	<u>73</u>
<u>NAUDOTI ŠALTINIAI</u>	<u>74</u>
<u>PRIEDAI</u>	<u>81</u>

SANTRAUKA

Perėjimas nuo institucinės prie vaikų globos bendruomenėje ir šeimoje vyksta laipsniškai ir reikalauja daug laiko bei išteklių. Iš pradžių turėjo būti sukurtas politinis pagrindas, buvo priimti įvairūs teisės aktai, reglamentuojantys vaiko globą. Institucinės globos pertvarka siekiama, kad be tėvų globos likusiems vaikams netektų augti globos namuose, kad šilumą ir rūpestį vaikai rastų tėvių ir globėjų šeimose. Arba, šiuo metu dar nesant pakankamai išplėtotam globėjų tinklui, galėtų augti šeimos modelio bendruomeniniuose vaikų globos namuose, kurie užtikrintų vaikų integraciją į bendruomenę, sudarytų galimybes augti artimoje šeimai aplinkoje, kuri sudarytų sąlygas ugdytis savarankiškam gyvenimui būtinus įgūdžius.

Į šį procesą turėjo įsitraukti ne tik valdžios institucijos, bet ir pačios globos įstaigos. Šioms institucijoms bendradarbiaujant yra kuriamas vaikų globos bendruomeniniuose vaikų globos namuose modelis. Šis modelis dar nėra nusistovėjęs, todėl šiame magistro darbe tiriama, kaip šis modelis yra aprašomas teisės aktuose, ir kaip sekasi jį įgyvendinti praktikoje, kokios yra jo įgyvendinimo patirtys.

Darbo tikslas – išanalizuoti bendruomeninių vaikų globos namų modelį ir jo įgyvendinimo ypatumus, vykdant Lietuvos vaikų globos sistemos pertvarką-deinstitucionalizaciją.

Darbo objektas – bendruomeninių vaikų globos namų modelio įgyvendinimas.

Darbo uždaviniai: 1. Apžvelgti deinstitucionalizacijos procesą ir jo svarbą netekusio tėvų globos vaiko raidai. 2. Išanalizuoti Lietuvos vaikų globos sistemos pertvarkos procesą įtakojusius tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus. 3. Aptarti BVGN modelį pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus. 4. Ištirti bendruomeninių vaikų globos namų modelio įgyvendinimo patirtis.

Tyrimo metodas - pusiau struktūruotas interviu buvo atliekamas su socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovais, BVGN darbuotojais ir vaiko globos paslaugas administruojančiais specialistais.

Duomenų analizės metodas. Siekiant ištirti vadovaujančių, socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovų, BVGN darbuotojų ir vaiko globos paslaugas administruojančių specialistų BVGN modelio įgyvendinimo patirtis, šiame magistro darbe buvo taikoma kokybinė turinio (content) analizė.

Tyrimas parodė, kad egzistuojantis šiuo metu bendruomeninių vaikų globos namų modelis – tai institucinės vaiko globos ir vaiko globos šeimoje hibridas, turintis tiek artimos šeimai aplinkos, tiek institucinės globos požymių. Šiuo metu bendruomeniniuose vaikų globos namuose glojami vaikai turi geresnes sąlygas ruoštis savarankiškam gyvenimui bendruomenėje, nei gyvendami institucijoje.

SUMMARY

The transition from institutional to childcare in the community and family is gradual and time-consuming. Initially, a political framework had to be established, and various pieces of legislation governing child custody had been adopted. The transformation of institutional care aims to ensure that children left without parental care do not have to grow up in a care home, so that children find warmth and care in the families of adoptive parents. Or, in the absence of a sufficiently developed network of caregivers at this time, a family model could be grown in community-based childcare homes, ensuring the integration of children into the community and enabling them to grow up in a family-friendly environment.

Not only the authorities but also the care institutions themselves had to be involved in this process. In cooperation with these institutions, a model of child care in community orphanages is being developed. This model is not yet well established, so this master's thesis examines how this model is described in legislation and how it is implemented in practice, what is the experience of its implementation.

The aim of the work is to analyze the model of community orphanage and the peculiarities of its implementation in the transformation-deinstitutionalisation of the Lithuanian childcare system.

The object of the work is the implementation of the community orphanage model.

Tasks: 1. To review the process of deinstitutionalisation and its importance for the development of a child deprived of parental care. 2. To analyze the international and national legal acts that influenced the process of transformation of the Lithuanian child care system. 3. To discuss the community orphanages model according to the valid legal acts of the Republic of Lithuania. 4. To explore the experience of implementing the model of community orphanage.

The research method was a semi-structured interview with the heads of social care institutions, community orphanages staff and child care professionals.

Data analysis method. Qualitative content analysis was applied in this master's thesis in order to investigate the experience of the leading managers of social care institutions, community orphanages employees and specialists administering child care services in the implementation of the community orphanages model.

The study showed that the current model of community-based children's care homes is a hybrid of institutional child care and family care in a family, with features of both a family-friendly environment and institutional care. At present, children in foster care have better conditions to prepare for independent living in the community than living in an institution.

IVADAS

Temos aktualumas. Vaiko globos sistemos pertvarkos – deinstitutionalizacijos procesas mūsų šalyje prasidėjo daugiau kaip prieš dešimt metų. Jis vyko lėtai, tačiau šiuo metu Lietuvoje veiklą vykdo apie 130 bendruomeninių vaikų globos namų (BVGN), kuriuose globojama apie 700 vaikų. BVGN atsirado vykdant vaikų globos sistemos pertvarką. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – VVTAIT) (2020) ataskaitoje teigiama, kad kiekvienais metais apie 2 tūkst. vaikų netenka tėvų globos, o metų pabaigoje jų bendras skaičius siekia beveik 10 tūkst., ir tai sudaro apie 2 proc. visų Lietuvoje gyvenančių vaikų. Pusė tėvų globos netekusių vaikų gyvena su savo giminaičiais, globėjų šeimose ar šeimynose, o kitai pusei nustatoma institucinė globa, jie apgyvendinami BVGN.

Vaiko globos sistemos pertvarka yra siekiama sukurti globojamiems vaikams, kuo artimesnę šeimai aplinką. Kiekvienas vaikas turi teisę augti šeimoje, būti apgaubtas meilės ir supratingumo, o tais atvejais, kai šeima negali šios teisės užtikrinti, valstybė turi kurti tokias vaikų globos alternatyvas, kurios būtų panašios ar labai artimos šeimai kuriamai aplinkai. Pavyzdžiui, nors BVGN vaikai neturi vienos „mamos“ ir vieno „tėčio“, tačiau juose dirba palyginus nedaug specialistų, todėl vaikai gali su jais užmegzti tvirtesnius ar tvaresnius ryšius. Taip pat vaikai gyvena butuose ar namuose, o ne didelėje įstaigoje. Eina į netoli namų esančią mokyklą, gali patys planuoti laisvalaikį, pasikviesti draugų ar eiti į svečius.

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos mokslininkai tyrinėjo įvairius vaikų globos sistemos ir jos pertvarkos aspektus. Vaikų globos deinstitutionalizaciją, perėjimą iš institucinės globos prie globos šeimoje, globos organizavimo principų įgyvendinimą, socialinių inovacijų poreikį tyrė Dunajevs (2011), Vitkauskas (2010), Gudžinskienė (2016), Gvaldaitė, Šimkonytė (2016). Tamutienė (2018) tyrinėjo vaiko apsaugos veiksmingumo problemas, o Bereikienė (2017) – atstovavimo nepilnamečiams vaikams ypatumus. Stražinskaitė ir Zaleskienė (2017) analizavo alternatyvios tėvystės „auginimo“ ir „globos“ reiškinių tarpusavio sąveikas. Stražinskaitė ir Kvieskienė (2015) atliko Lietuvos ir Vengrijos vaikų globos sistemų lyginimąją analizę. Vaiko netektis, prierašumą, patirtas traumas ir jų poveikį vaikų psichosocialinei raidai tyrinėjo Kairienė (2005), Giedrimas ir kt. (2013). Globėjų šeimų problemos ir globėjų bei globoje esančių vaikų pagalbos poreikiai buvo Stelmokienės (2013), Raudeliūnaitės ir Urbikaitės (2011), Rimkaus (2016) tyrimų centre. Šeimų savipagalbos grupių naudą tyrė Gvaldaitė (2010), piktnaudžiavimo tėvų, globėjų (rūpintojų) arba kitų teisėtų atstovų teisėmis ar pareigomis subjekto sampratą analizavo Grinevičiūtė (2009), o vaiko teisę į šeimos globą ir jos įgyvendinimą – Kairienė ir Žiemienė (2005), Kabašinskaitė (2015).

Perėjimas nuo institucinės prie vaikų globos bendruomenėje ir šeimoje vyksta laipsniškai ir reikalauja daug laiko bei išteklių. Iš pradžių turėjo būti sukurtas politinis pagrindas, buvo priimti įvairūs teisės aktai, reglamentuojantys vaiko globą. Į šį procesą turėjo įsitraukti ne tik valdžios institucijos, bet ir pačios globos įstaigos. Šioms institucijoms bendradarbiaujant yra kuriamas vaikų globos bendruomeniniuose vaikų globos namuose modelis. Šis modelis dar nėra nusistovėjęs, todėl yra svarbu tyrinėti, kaip šis modelis yra aprašomas teisės aktuose, ir kaip sekasi jį įgyvendinti praktikoje, kokios yra jo įgyvendinimo patirtys.

Darbo tikslas – išanalizuoti bendruomeninių vaikų globos namų modelį ir jo įgyvendinimo ypatumus, vykdant Lietuvos vaikų globos sistemos pertvarką-deinstitucionalizaciją.

Darbo objektas – bendruomeninių vaikų globos namų modelio įgyvendinimas.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti deinstitucionalizacijos procesą ir jo svarbą netekusio tėvų globos vaiko raidai.
2. Išanalizuoti Lietuvos vaikų globos sistemos pertvarkos procesą įtakojusius tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus.
3. Aptarti BVGN modelį pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus.
4. Ištirti bendruomeninių vaikų globos namų modelio įgyvendinimo patirtis.

1. DEINSTITUCIONALIZACIJOS PROCESAS IR JO SVARBA NETEKUSIO TĖVŲ GLOBOS VAIKO RAIDAI

1.1. Deinstitutionalizacijos samprata

Institucinė globa tai „likusių be tėvų globos vaikų, neįgalių vaikų, neįgalių suaugusių asmenų apgyvendinimas stacionariose socialinės globos įstaigose, kūdikių namuose, kuriuose nuolat gyvena nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų asmenų, kurių socialiniai ryšiai su bendruomene dėl šių įstaigų specifikos yra riboti, socialiniai įgūdžiai silpni, galimybės integruotis į visuomenę – minimalios. Šioms įstaigoms būdinga grupinė, o ne individuali asmens priežiūra, institucinė kultūra (griežta tvarka, taisyklės ir pan.)“ (Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas, 2014, p. 2-3).

Institucinės globos pertvarka siekiama, kad be tėvų globos likusiems vaikams netektų augti globos namuose, kad šilumą ir rūpestį vaikai rastų įtėvių ir globėjų šeimose. Arba, šiuo metu dar nesant pakankamai išplėtotam globėjų tinklui, galėtų augti šeimos modelio bendruomeniniuose vaikų globos namuose, kurie užtikrintų vaikų integraciją į bendruomenę, sudarytų galimybes augti artimoje šeimai aplinkoje, kuri sudarytų sąlygas ugdytis savarankiškam gyvenimui būtinus įgūdžius.

Jungtinių Tautų Vaiko alternatyvios globos gairės įtvirtinta nuostata, kad institucinės globos infrastruktūra, turi būti išskaidyta į nedidelius vienetus, kurie užtikrintų vaiko teisių įgyvendinimą ir atitiktų vaikų poreikius. Tėvų globos netekę vaikai turėtų gyventi nedideliuose namuose ar butuose, kuriuose būtų kuriama šeimos aplinka, taip pat jie neturi išsiskirti iš bendros aplinkos, nebūtų atribota nuo kaimynų ir neturėtų jokių skiriamųjų ženklų.

Deinstitutionalizacija, sociologijoje - tai, judėjimas, pasisakantis už žmonių perkėlimą iš didelių valstybinių ar privačių įstaigų, tokių kaip psichiatrinės ligoninės, atgal į šeimas arba į bendruomeninius namus. Nors daugiausia dėmesio skiriama psichikos ligoniams, deinstitutionalizacija taip pat gali apibūdinti panašius perkėlimus, kuriuose dalyvauja kaliniai, našlaičiai ar kiti asmenys, anksčiau laikyti įstaigose. Manoma, kad asmenų perkėlimas į šeimas ar bendruomenės namus, kurios paprastai yra mažiau ribojančios nei institucijos, yra naudingos asmenims, nes leidžia jiems aktyviai dalyvauti vietos bendruomenės gyvenime (Britų sociologijos žodynas).

Dunajevs (2012) pateikia tris deinstitutionalizacijos sampratas. Jis teigia, kad pagal Bachbrach deinstitutionalizaciją galima suprasti, kaip paslaugų organizavimo pokytį, kai didelės

stacionarios įstaigos yra keičiamos mažesnėmis, bendruomeninėmis paslaugomis. Pagal K. Johanson deinstitutionalizacija apibūdinama kaip priemonės, kuriomis neįgalūs asmenys gali užtikrinti savo žmogaus teises. Šios sampratos atstovai tikina, kad institucijos pažeidžia žmogaus autonomiškumą, nepriklausomybę, individualumą ir orumą. Trečioji deinstitutionalizacijos samprata apibrėžiama neoinstitutionalizmo sąvoka ir reiškia atskirą institucinio pokyčio atvejį, kai panaikinamos taisyklės, jų nepakeičiant alternatyvia institucija (Dunajevs, 2012).

UNICEF deinstitutionalizaciją apibūdina kaip „visą planuojamos transformacijos, globos įstaigų apimčių mažinimo ir (arba) uždarymo procesą, kartu sukuriant įvairių kitų vaikų globos paslaugų, kurios reglamentuojamos pagal teisėmis pagrįstus ir į rezultatus orientuotus standartus“ (UNICEF, 2010, p. 52).

Pasak Gvaldaitės ir Šimkonytės, deinstitutionalizacija yra šiuo metu viena iš prioritetinių socialinės politikos sričių Lietuvoje. Mokslininkų teigimu „Socialinės politikos ekspertai, atsakingų institucijų atstovai ir mokslininkai daugybę metų reiškė kritiką institucinės globos atžvilgiu, kol tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose buvo įtvirtinta, kad vaikui institucinė globa gali būti nustatoma tik tam tikrais atvejais, prieš tai išnaudojus visas galimybes apgyvendinti vaiką šeimoje ar šeimynoje“ (Gvaldaitė, Šimkonytė, 2016).

Mokslininkai, tyrinėję vaikų globos sistemos deinstitutionalizaciją, pabrėžė, kad neužtenka uždaryti ar pertvarkyti institucijas. Pasak Pūro (2012), „deinstitutionalizacija negalima vadinti „kosmetinės“ pertvarkos, o piktnaudžiavimo institucine globa problemos gali būti išspręstos tik kompleksiniais ir visapusiškais sprendimais, grįžtais žmogaus teisėmis ir mokslinėmis žiniomis“. Pūro manymu (2012), šeimos negali atstoti institucinių globos namų pritaikymas artimai šeimos aplinkai, nes vaikui, o ypač mažamečiui reikalinga „ne profesionali priežiūra ir sterili aplinka, o šeima“ (Pūras, 2012).

Pasak Gvaldaitės ir Šimkonytės (2016), Buster dar 2012 m. atkreipė dėmesį, kad labai pavojinga uždaryti institucijas skubotai, kol nėra išvystytų aukštos kokybės alternatyvių paslaugų, nes taip gali būti dar labiau pažeidžiamos vaiko teisės. Jeigu tenka vaikus perkelti iš institucijų į naują gyvenamąją vietą, tai šį procesą reikia atsargiai ir kruopščiai planuoti, tam, kad būtų užtikrinta parama ir paslaugos (Gvaldaitė, Šimkonytė, 2016).

Mokslininkai atkreipia dėmesį, kad deinstitutionalizacija yra procesas, kurio metu reformuojama visa šalies globos sistema. O siekiant sumažinti priklausomybę nuo institucinės globos, reikia palaipsniui didinti bendruomenines ir šeimos pagrindu besikuriančias paslaugas, tačiau kartu apsaugoti vaikus, kad jie nebūtų atskirti nuo šeimos, teikiant pakankamą ir tinkamą paramą ir paslaugas vaikams, jų tėvams ir bendruomenei. Taip pat asmenims, paliekantiems įstaigas būtina užtikrinti socialinę įtrauktį arba palydėjimą pereinant į savarankišką gyvenimą.

Todėl deinstitutionalizacija yra kompleksinis procesas, kurio metu yra derinamos skirtingų sistemų pokyčiai ir pastangos. Prieš pradėdant aprašyti BVGN modelį bus apžvelgtos deinstitutionalizaciją paskatinusios priežastys: institucinės vaikų globos sistemos problemos ir atskyrimo nuo tėvų pasekmės vaikų raidai.

Lietuvoje į globos institucijas vaikai ir paaugliai patenka dėl įvairiausių priežasčių: netekę tėvų, dėl jų sunkios ligos, asocialios (nedarnios) šeimos, tėvų atsisakymo globoti vaikus, apribotų arba atimtų tėvystės teisių, nesirūpinimo vaiku, jo nepriežiūros ir kt. (Samašonok, Žukauskienė, Gudonis, 2006). Atiduodant vaiką valstybės globai, siekiama jį atskirti nuo destruktivos socialinės aplinkos ir užtikrinti jo ugdymą bei sveikatos priežiūrą. Tačiau Mokslinėje literatūroje gausu šaltinių pagrindžiančių neigiamą atskyrimo nuo tėvų ir tėvų netekties (jų mirties), taip pat apgyvendinimo globos institucijose įtaką vaikų psichinei sveikatai. Bowlby (1969) pabrėžia, kad galimybė kurti artimus, nuolatinius santykius kūdikystėje ir ankstyvoje vaikystėje yra bene svarbiausias dalykas užtikrinantis gerovę vėlesniuose amžiaus tarpsniuose. Tėvų netekusiems vaikams dažniau pasireiškia psichiatriniai požymiai. Tokie vaikai dažniau nerimauja, išgyvena sunkias depresijas, galvoja apie savižudybę ir bando žudytis, būna apimti psichozės.

1.2. Institucinės globos įtaka globojamo vaiko kognityvinei ir psichosocialinei raidai.

Užsienio mokslininkai yra atlikę nemažai tyrimų, kurie rodo, kad institucinio pobūdžio sąlygomis vaiko ir personalo bendravimą reguliuoja institucinė rutina. Tokio tipo įstaigose vaikai retai linkę užmegzti ryšį su personalu. Institucijose labai nedidelė dalis vaikų ir darbuotojų bendravimo prasideda vaikų iniciatyva, ši vaikų iniciatyva nėra skatinama, o vaikų pastangos bendrauti dažniausiai būna suaugusiųjų ignoruojamos. Kai į vaikų iniciatyvą buvo reaguojama, tai dažniausiai personalas duoda kokius nors nurodymus, ir labai retai teikia pagalbą. Toks bendravimo modelis turi neigiamos įtakos tiek kognityvinei, tiek psichosocialinei vaikų raidai.

Pasak Gvaldaitės bei Šimkonytės (2016), dar 1970 m. Anglijoje atlikti moksliniai tyrimai parodė, kad kai vaikai ankstyvame amžiuje patenka į įvairaus pobūdžio institucijas ir jose pragyvena daug metų, didelei daliai tiek berniukų, tiek mergaičių atsiranda rimtų emocinių ir elgesio problemų. Mokslininkų teigimu, 1998 m. Graikijoje atliktų tyrimų metu buvo nustatyta, kad ilgą laiką institucijose praleidę vaikai dažnai turi daugiau sunkumų mokykloje ir bendraudami su bendraamžiais, dažniau pasižymi elgesio sutrikimais nei vaikai, kurie gyvena su tėvais ar globėjais. 1999 m. Suomijoje atlikti tyrimai parodė, kad daugiau nei pusei vaikų, gyvenančių globos institucijose pasireiškia rimtos elgesio problemos ir kad šie vaikai dar prieš

patekdami į institucijas jau turėjo labai neigiamą psichosocialinę patirtį dėl tokių priežasčių, kaip tėvų mirtys, jų alkoholizmas, įkalinimas ir pan. (Gvaldaitė, Šimkonytė. 2016).

Lietuvoje taip pat buvo atliekami moksliniai tyrimai, atskleidę institucinės vaikų globos ypatumus ir poveikį vaiko raidai ir socializacijai.

2006 m. Samašonok, Žukauskienė, Gudonis aiškino, kad kūdikio pirmosios socialinės raidos apraiškos prasideda su saugumo jausmo stiprėjimu, su socialinių ryšių plėtimusi, todėl vaiko atskyrimas nuo šeimos ir apgyvendinimas institucijoje nėra geriausias pagalbos vaikui būdas, bet anksčiau tai buvo vienintelė priemonė apsaugoti vaiką nuo jį žalojančios aplinkos, nuo smurto, prievartos, nepriežiūros, elgetavimo ir t.t. Vis tik institucinė globa daro neigiamą įtaką vaiko kognityvinei ir psichosocialinei raidai, todėl institucijose augantys vaikai turi emocinių pažeidimų, jie pasižymi žemu savęs reguliavimo lygiu. Neretai „uždaro“ tipo įstaigose formuojasi „izoliuotas“ asmenybės tipas, kadangi institucinė globa yra griežtai reglamentuojama, per daug dėmesio skiriama vaikų priežiūrai, fiziologiniams poreikiams tenkinti, švarai ir tvarkai palaikyti, instrukcijoms vykdyti ir per mažai socialinių įgūdžių formavimui ir ugdymui. Tokiomis augimo sąlygomis skurdinamos vaiko emocijos, ugdomas socialinis abejingumas, pasyvumas, nepasitikėjimas savimi ir kitais, sumažina sąveikų su visuomene galimybes, formuoja inkapsuliacijos reiškinį. Tyrimas parodė, kad apgyvendintus vaiką globos institucijoje, nutrūksta svarbūs vaiko prieraišumo, saugumo, pasitikėjimo aplinka jausmų formavimuisi emociniai ryšiai su motina ir kitais artimaisiais dėl to sutrinka jo raida. Paaugliai, augantys institucijose, palyginus su bendramžiais, augančiais pilnose šeimose blogiau suvokia savo elgesio padarinius, blogiau generuoja alternatyvius sprendimus, kai reikia spręsti problemas, prasčiau geba įveikti tarpinius tikslo siekimo etapus (Samašonok, Žukauskienė, Gudonis, 2006). Mokslininkai atkreipė dėmesį, kad dauguma globos namų auklėtinių netiki, kad gali patys susidoroti su įvairiomis iškilusiomis problemomis, nesitiki kitų pagalbos, linkę kaltinti kitus dėl savo nesėkmių.

Tiek 2007 metais Žalimienės atlikti vaiko institucinės globos kokybės tyrimai, tiek Lesinskienės ir Karalienės (2008), Zbarauskaitės (2009, 2012) tyrimai rodo neigiamą institucijos poveikį vaiko elgesio ir emocinėms problemoms, jo psichosocialinei raidai. 2014 m. Snieškienės ir Tamutienės atlikta institucijose ir šeimose globojamų vaikų teisių užtikrinimo lyginamoji analizė parodė, kad šeimose vaikai dažniau pozityviai vertina tiek savo gyvenamąją aplinką, tiek santykius su suaugusiais, nei institucijose globojami vaikai. Globos namuose gyvenantys vaikai patiria daugiau socializacijos problemų.

2012 m. Bobinienė ir Voitechovič teigė, kad reikia ne tik reorganizuoti globos institucijas, bet vaikų, kuriems bus reikalinga globa, nesumažės, jeigu nebus intensyviau ir

efektyviau dirbama su socialinės rizikos šeimomis. Prevencinio darbo su vaikų šeimomis stiprinimo būtinybę pabrėžė ir Pūras (2012), o Poviliūnas (2014) tyrė vaiko gerovės politikos užtikrinimą Lietuvoje ir teigė, kad būtina spartinti deinstitucionalizaciją ir užtikrinti, kad kiekviena globos pakopa būtų individualizuota ir sprendimai priimami atsižvelgiant į konkretaus vaiko interesus, poreikius, padėtį ir kitas aplinkybes. Vaikų globos namų deinstitucionalizacijos procesą Lietuvoje 2016 metais tyrinėjo ir Gvaldaitė bei Šimkonytė. Mokslininkės pateikė kai kurių globos namų socialinių darbuotojų išvalgas ir patirtis pereinamuoju laikotarpiu. Atkreipė dėmesį, kad nors institucinė vaiko globa kritikuojama kaip ydinga vaikų vystymuisi ir ugdymui, tačiau Lietuvoje prasidėjęs sistemos pertvarkos procesas dėl įvairių priežasčių stringa. Trūksta politinės valios, dalyvaujančių subjektų (valdžios institucijų, globos namų, bendruomenių, mokslininkų) aktyvaus ir darnaus veikimo bei bendradarbiavimo. Jos atkreipė dėmesį, kad vaikų globos namų deinstitucionalizacija yra nacionalinio lygmens problema ir šis procesas neįmanomas be didesnio visos visuomenės įsitraukimo ir žmonių sąmoningumo pokyčių (Gvaldaitė, Šimkonytė, 2016).

1.3. Vaiko globos sistemos pertvarką įtakojusią teisės aktų apžvalga.

Perėjimas nuo institucinės prie vaikų globos bendruomenėje ir šeimoje buvo laipsniškas, pareikalavęs daug laiko ir išteklių. Iš pradžių turėjo būti sukurtas politinis pagrindas, buvo priimti įvairūs teisės aktai, reglamentuojantys vaiko globą. 1995 m. Lietuvoje buvo ratifikuota Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, kuri sudarė pagrindą keisti požiūrį į vaiko apsaugą ir į vaiko teises apskritai. Tai vienas iš svarbiausių dokumentų, davęs pradžią Lietuvos vaiko gerovės ir vaiko globos sistemai tobulinti, jame didžiausias dėmesys teikiamas vaiko apsaugai. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 2 dalyje randame terminus „vaiko gerovė“, „globa“, „globėjas“, bet dar nėra „globos (rūpybos)“ termino. 25-ame šios Konvencijos straipsnyje reglamentuojama globa: „Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko, kompetentingų organų aiduoto globoti ir rūpintis juo, ginti jį arba fiziškai ar psichiškai gydyti, teisiama globa, nuolat vertinti jo gydymą ir kitas su jo globa susijusias sąlygas“.

Pasak Kirtiklienės (2021), 1996 m. Konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje buvo kitas svarbus Europos Sąjungos teisės aktas. Ši konvencija reglamentavo vaiko apsaugą tarptautiniu mastu, o „Alternatyviosios vaikų globos gairės“, kurias 2009 m. išleido Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, numatė, kad prioritetas yra šeima ir bendruomenė, įvaikinimas ir globa šeimoje rekomenduojama tik tada, kai nėra kitų galimybių, o globa institucijose gali būti skiriama tik kraštutiniais atvejais ir tik tuomet, jei sukuriama šeimai artima aplinka. Dokumente

„Alternatyviosios vaikų globos gairės“ teigiama, kad šeimos pagrindais teikiamos paslaugos yra pranašesnės, nei stacionarios, todėl būtina plėtoti deinstitutionalizacijos strategijas ir įtraukti tiek valstybinį, tiek privatųjį sektorių, tiek nevyriausybinės organizacijas į gairių įgyvendinimą. 2015 metais Stražinskaitė, Kvieskienė rašo, kad Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, remdamasi vaiko raidos ir neurologiniais tyrimais, ragina uždaryti likusias globos institucijas kaip izoliuojančias, ugdymui žalingas ir finansiškai nepateisinančias lūkesčių. Nuo 2014m. iki 2021 m. pagal numatytas tvarkas Europos Sąjunga perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos buvo numaciusi struktūrinių fondų paramą ir Europos Sąjungos ekspertų grupė išleido Bendrąsias Europines gaires dėl perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos, Šias gaires lydėjo Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinys (Kirtiklienė, 2021).

Lietuvoje 1998 m. buvo priimtas Vaiko globos įstatymas, kuriame prioritetu pripažįstama globa šeimoje, tačiau nenumatyta paslaugų sistema globojamam vaikui ir globėjų šeimai. Didžiausias dėmesys sutelkiamas į vaiko saugumą, apgyvendinimą saugioje namų aplinkoje, ir į išmokų padidinimą. Galimai tokiu sprendimu tikėtasi padidinti globojančių šeimų skaičių (Kirtiklienė, 2021). Įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos Civiliniam kodeksui (2000), išskiriami vaiko laikinosios ir nuolatinės globos nustatymo pagrindai, tačiau iš esmės vaiko globos pagrindai nepakito. Dera atkreipti dėmesį, kad Civilinis kodekse apibrėžtos globos (rūpybos) rūšys: laikinoji ir nuolatinė globa. Vaiko laikinąją globą (rūpybą) reglamentuoja Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. įsakymas „Dėl vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų patvirtinimo“, vėliau, 2018 ir 2021m., nuostatai patikslinti ir detaliam apibrėžtas laikinosios globos procesas: vaiko laikinosios globos (rūpybos) nustatymas, priežiūra, pratęsimas ir pasibaigimas. Pasak Kirtiklienės (2021), priėmus Civilinį kodeksą, tiek mokslinėje literatūroje, tiek šnekamojoje kalboje buvo vartojamos kelios sąvokos, apibūdinančios vaiką netekusį tėvų globos: pagal Braslauskienę (2002) - beglobis, bešeimis, našlaitis, rastinukas, pamestinukas ir kt. Vaiko globos (rūpybos) sistema sparčiai kito nuo 2001 m., kai buvo patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonės, numatyta vykdyti vaiko globos sistemos reformą, teikti prioritetą vaiko globai šeimoje, tobulinti našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų paramos sistemą. Vėliau Vyriausybė patvirtino Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 m. programą, kurioje nurodomos priemonės parengti, taikyti vaiko globos (rūpybos) organizavimo reikalavimus. Vienas iš svarbių dokumentų – Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2007–2012 m. planas, vadinamas Vaiko globos strategija. Šiame dokumente vienas iš prioritetinių tikslų, aiškiai

apibrėžtų Jungtinių Tautų Vaiko Teisių konvencijoje – sudaryti sąlygas ir taikyti prevencines priemones, kad vaikas augtų šeimoje. Dokumento esmė – pertvarkyti vaiko globos (rūpybos) sistemą taip, kad atitiktų globojamo vaiko geriausius interesus, o prioritetas – vaiko globa (rūpyba) šeimoje. Sąvokos „vaiko priežiūra“, „auklėjimas bei asmeninių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas“ teisės aktuose priskiriamos globos sričiai, tačiau Vyriausybės programose pabrėžiama, jog globėju gali tapti ne tik juridinis, bet ir fizinis asmuo – šeima., įžvelgia, kad Teisės aktai buvo orientuoti į poreikį sukurti tokią vaiko auklėjimo aplinką, kurioje būtų užtikrinta saugi vaiko raida, tenkinami jo prigimtiniai poreikiai, sudaromos sąlygos atsiskleisti jo gebėjimams (Pivorienė, Šablevičienė (2011), Gvaldaitė, Šimkonytė (2015)). 2012–2016 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje siekiama tobulinti vaiko teisių apsaugą ir ją užtikrinančias priemones, kad būtų kuriama saugi, vaiko visapusiškam ir harmoningam vystymuisi tinkama aplinka, kai šių sąlygų negali užtikrinti vaiko tėvai. Gvaldaitė ir Šimkonytė (2015 m.) atkreipia dėmesį, kad minėtose Vyriausybės programose išdėstyti vaiko globos (rūpybos) sistemos pertvarkos siekiai yra racionalūs ir nuoseklūs, be to, giliareikšmiai, tačiau iš praktikos matyti, kad sunkiai įgyvendinami, deklaratyvūs ir lieka vėlesniems laikams. Kaip teigia Gvaldaitė ir Šimkonytė (2015), Vyriausybės programos iki 2018 m. yra racionaliai, nuosekliai ir teoriškai kryptingai parengtos reformuoti vaiko globos (rūpybos) sistemą, tačiau trūksta konkrečių praktinių veiksmų, gal net politinės valios valdžios institucijų, kitų subjektų bendradarbiavimo iniciatyvos, gal net ryškios priešinosi pertvarkai apraiškos. 2014 m. paleidžiamas globos namų deinstitucionalizacijos procesas, kai 2014 metais vasario 14 dieną patvirtintinamas „Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“. Juo siekiama 2014 – 2020 m. laikotarpiu numatyti nuoseklius ir koordinuotus veiksmus, skatinančius perėjimo iš institucinės socialinės globos prie paslaugų [...] likusiems be tėvų globos vaikams, įskaitant kūdikius, šeimoms bendruomenėje ir pagalbos šeimai, globėjams (rūpintojams) sistemos kūrimą. Šis dokumentas sudarė prielaidas atsirasti BVGN, jo pagrindu iš esmės kito vaiko globos (rūpybos) sistema, nes be kitų paslaugų šeimai buvo labai daug dėmesio skiriama ir vaiko globai. Vienas iš strateginių tikslų – sukurti tokią paslaugų sistemą, kuri būtų orientuota į individualius vaiko poreikius.

Apžvelgus pagrindinius teisinius aktus, turėjusius įtakos globos (rūpybos) sistemai, akivaizdu, kad viena iš šios pertvarkos kryptių yra institucinės globos pertvarka, kuria siekiama pereiti nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų likusiems be tėvų globos vaikams. Į deinstitucionalizacijos procesą turėjo įsitraukti ne tik valdžios institucijos, bet ir pačios globos įstaigos, iki pertvarkos teikusios vaikams globos paslaugas. Nors ne viena

Vyriausybė savo programose skatino globą šeimose bei šeimynose ir mažino vaikų skaičių globos namuose, tačiau problema dėl vaikų paėmimo iš tėvų ir įkurdinimo globos namuose išlieka aktuali. Lietuvos Respublikos oficialios statistikos portalo duomenimis (2019), 2017 metais 2402 vaikams buvo nustatyta globa, iš jų 1228 vaikams buvo nustatyta globa šeimoje, 806 vaikams globa nustatyta valstybės (apskričių) ir savivaldybių vaikų globos namuose. 2020 m. veiklos ataskaitos duomenimis, daugiausia skundų gaunama dėl vaiko globos instituto, tai rodo esant problemų ir trūkumų šioje srityje. Nors teisės aktuose įtvirtinta, kad vaikams, netekusiems tėvų globos, institucinė globa nustatoma tik kraštutiniais atvejais, tačiau statistikos duomenys rodo, kad dar labai didelis vaikų skaičius auga globos institucijose.

Tačiau prasidėjus institucinei vaikų globos pertvarkai pradėti steigti bendruomeniniai vaikų globos namai, kuriuose siekiama sudaryti tokias sąlygas, kad vaikai galėtų augti ir sveikai vystytis šeimos modelio principu. Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas numato, kad kiekviena savivaldybė, jei neturi galimybės nustatyti vaiko globą (rūpybą) šeimoje, globos centre, šeimynoje ir (ar) jei, vaikui gyvenant biologinėje šeimoje, teikta pagalba, paslaugos ir kitos priemonės buvo neveiksmingos, turi užtikrinti vaikui galimybę augti šeimai artimoje aplinkoje – bendruomeniniuose vaikų globos namuose (BVGN). BVGN teikiamas paslaugas gali teikti socialinės globos įstaigos, kurių veiklos sritis yra socialinių paslaugų teikimas, kurių teikiama socialinė globa atitinka socialinės globos normas ir kurios turi licenciją teikti socialinę globą. Pokyčiai vaikų globos srityje, naujų bendruomeninių vaikų globos namų steigimas pareikalavo ir pokyčių pertvarkant institucijose dirbančių socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų pareigybes bei apibrėžiant jų darbą reguliuojančias funkcijas, pareigybes ir nuostatus.

2020 m. vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ataskaitoje teigiama, kad vaikų netekusių tėvų globos, mažėja, todėl darytina išvada, kad Vyriausybės įgyvendinamos programos daro teigiamą poveikį vaiko globai. Pasikeitė vaiko teisių ir poreikių supratimas, atlikti moksliniai tyrimai atskleidė, kad institucinė globa visada lemia prastesnę gyvenimo kokybę nei bendruomenėje teikiamos paslaugos, o dažnu atveju ir socialinę atskirtį visam gyvenimui. Kad vaikams kur kas geriau augti šeimoje nei institucijoje, abejonių nekyla. Ir toliau siekiama, kad institucinės globos neliktų, kad tėvų globos netekę vaikai būtų kuo mažiau traumuojami, pirmenybė teikiama jį apgyvendinti jam artimoje aplinkoje, o nesant galimybei – saugi aplinka užtikrinama globotojų ar globėjų šeimoje arba šeimynoje, kai tai neįmanoma, vaikas apgyvendinamas nedideliuose bendruomeniniuose vaikų globos namuose.

2021-01-13 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija ministro įsakymu patvirtino Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašą, kuriame keliami reikalavimai BVGN sudaryti tokias sąlygas, kad vaikai jaustųsi augantys savo, o ne valdiškuose

namuose, būtų šeimos aplinkoje, bendruomenės apsuptyje, kaip kiekvienas iš mūsų. Tai yra esminis momentas, lemiantis BVGN takoskyrą nuo institucijos.

Taigi, galima daryti išvadą, kad Bendruomeniniai vaikų globos namai - deinstitutionalizacijos proceso produktas, nes pagrindinė Bendruomeninių vaikų globos namų steigimo priežastis yra siekis netekusiam tėvų globos vaikui užtikrinti šeimai artimą aplinką, kai nėra galimybės vaiko apgyvendinti globėjų šeimoje ar šeimynoje.

Pasak Žalimienės „Artima šeimai namų aplinka yra suprantama kaip aplinka, kurioje vaikui yra sudarytos pačios palankiausios sąlygos vystytis. Turima galvoje tiek vaiko aprūpinimas, tiek vaiko apsauga, globa, tiek saviraiškos galimybės, pagarba ir meilė ir t. t.” (Žalimienė, 2007).

2. REIKALAVIMAI BVGN MODELIUI IR KYLANČIUS IŠŠŪKIAI

Terminių žodynas pateikia keletą žodžio modelis reikšmių. Viena iš jų, kad modelis - tai pavyzdys, pagal kurį gali veikti, organizacija, pramonės įmonė ir pan.

Šioje darbo dalyje išanaluosime mokslinėje literatūroje ir teisės aktų reikalavimais sukurtą bendruomeninių vaikų globos namų (BVGN) modelį bei kylančius iššūkius.

Kaip akcentuoja užsienio ir Lietuvos ekspertai, tiek išorinė, tiek vidinė aplinka, kurioje gyvena vaikas, turi didelę reikšmę vaiko sėkmingai raidai ir tolimesniam įsitvirtinimui gyvenime. Dėl to ypač svarbu tai, kad bendruomeniniuose vaikų globos namuose turi iš esmės keistis darbo su vaikais pobūdis bei turinys. Bendruomeniniai vaikų globos namai – tai trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę globą teikianti socialinės globos įstaiga, kurioje bendruomenėje, atskirose patalpose (name, bute, kotedže) pagal šeimai artimos aplinkos modelį namų aplinkoje gyvena ne daugiau kaip 8 vaikai (rekomenduotina, kad šis skaičius būtų mažesnis). Jiems sudaromos sąlygos gauti reikalingas paslaugas bei turiningai leisti laisvalaikį bendruomenėje.

Išnagrinėjus mokslinę ir teisinę literatūrą, galima išskirti nemažai BVGN kylančių iššūkių. Mes paliesime pagrindinius: vaiko apgyvendinimą BVGN ir pagalbą globojamam vaikui išgyventi netektį ir adaptaciją, BVGN apgyvendinto vaiko prierašumo formavimą, globojamo vaiko rengimą savarankiškam gyvenimui; BVGN darbuotojų bendravimą ir bendradarbiavimą su globojamo vaiko biologiniais tėvais ir BVGN darbuotojų profesinį pasirengimą teikti kokybiškas paslaugas tėvų globos netekusiems vaikams.

2.1. Vaiko apgyvendinimas BVGN

Pasak Giedrimo ir kt. (2013), tėvų globos netekę vaikai išgyvena tėvų netektį ir patiria traumą, jiems pasireiškia fizinio, psichologinio smurto, nepriežiūros pasekmės (Kairienė, 2005, Gailienė, 2008), sutrinka prierašumo jausmas, psichosocialinė raida (Zabrauskaitė, 2009, Čekuolienė, 2008)). Dėl tų priežasčių vaikams, netekusiems tėvų globos dažnai išryškėja socialiai nepriimtinas elgesys, sumažėja savivertė, formuojasi nepasitikėjimas supančiu pasauliu, jie negeba išreikšti poreikių ir jausmų (Novodvorskienė, 2007, Masiliauskienė, 2010, Gvaldaitė, 2017, Zabrauskaitė, 2009, Stražinskaitė, 2017). Visuomenėje tokie vaikai įvardijami „nešvarūs“, stigmatizuojami, pavojingi, kitokie (Tamutienė, 2018). Darniam vaiko vystymuisi ir įvairioms pasekmėms, netekus tėvų, suvaldyti ir sėkmingam žmogui užauginti tinkamiausia terpė yra šeima, arba maksimaliai šeimai artima aplinka, kur būnama šalia vaiko, stebimas jo vystymasis,

atliepiama į kiekvienai vaikų amžiaus grupei būdingus poreikius (Lingienė, 2012), formuojami santykiai (Stražinskaitė, 2017).

Vaikai, atvykę į BVGN, nutraukia socialinius ryšius su savo artimaisiais, draugais. Perry (2001), Samašonok, Žukauskienė, Gudonis (2006) tyrė netekties poveikį vaiko elgesiui ir jo santykiams su bendraamžiais. Pasak mokslininkų, atskirtis nuo tėvų vaikams gali sukelti neigiamų padarinių. Artimųjų netektis prilygsta gedului, kuris išgyvenamas tam tikromis stadijomis, kurias yra iškristalizavusi psichologė E. Kubler-Ross: neigimo ir izoliacijos, pykčio, derybų, depresijos, priėmimo.

Giedrimas ir kt. (2013) aprašė, vaiko elgseną kiekvienos gedulo stadijos metu. Pasak autorių, esant neigimo stadijai vaikas elgiasi tarsi robotas, nerodo emocijų, susijusių su įvykiu, paklusnus. Gali susidaryti įspūdis, kad vaikui tas pats, kur jis gyvena ir nesvarbūs artimieji. Dažniausiai globėjus klaidina vaiko paklusnumas. Pykčio stadijos metu vaikui būdingas pykčio proveržis, neapykanta globėjams, tėvams, apskritai visiems aplinkiniams, vaikas jau nepaklūsta taisyklėms, elgiasi agresyviai su kitais žmonėmis, atskyrimą nuo šeimos supranta kaip bausmę. Derybų stadija išsiskiria tuo, kad vaikas jau bando įveikti netekties jausmą, ieškodamas būdų, kaip grįžti namo, pas tėvus, derasi, ką jis turi daryti, kaip turi elgtis. Globėjams kelianti sumaištį yra depresijos stadija, kai prižiūrimas vaikas pasidaro apatiškas aplinkai, nesidomi jokiais veiklomis, žaislais, kankinamas liūdesio. Tokios būsenos vaikas gali išsėdėti, gulėti vienoje vietoje ir žiūrėti į vieną tašką. Kyla pavojus užsisklęsti, būdingas elgesio regresas: pradeda čiulpti pirštą, vaikiškai kalbėti, regresuoja tualetu įgūdžiai. Jeigu vaikas pasidaro aktyvesnis, daugiau glaudžiasi ir demonstruoja stipresnius ryšius naujos šeimos nariams, planuoja savo veiklas, tariasi, pajunta malonumą žaisdamas, vadinasi, jis jau pasiekė paskutinę gedulo stadiją – priėmimą. Kaip teigia Giedrimas (metai), globėjų uždavinys yra ne apsaugoti vaiko nuo gyvenimo realybės, bet padėti jam įveikti skausmą ir netektį.

Vienas iš pagrindinių Bendruomeninių vaikų globos namų tikslų yra užtikrinti vaikui sėkmingą adaptaciją, saugios, emociškai palankios ir šeimai artimos aplinkos sukūrimą.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas numato, kad BVGN įrengimas ir jų aplinka turi užtikrinti visapusišką vaiko saugumą. BVGN negali turėti iškabos ar kitų skiriamųjų ženklų (nuorodų, logotipų ir pan.). Prieš apgyvendinant vaiką BVGN, išklausoma jo nuomonė, su kuo jis norėtų gyventi BVGN, parodomas būsimas jo kambarys, pagal galimybes sudaromos sąlygos dalyvauti jį įrengiant, atsakoma į visus vaiko klausimus, susijusius su gyvenimu BVGN. Informacija vaikui turi būti suteikiama jam aiškia kalba, atsižvelgiant į vaiko amžių, raidos ypatumus, turimus specialiuosius poreikius ir kitas aplinkybes.

Pagal galimybes turi būti užtikrintas baldų ir įrangos vientisumas bei jaukus interjeras, esant galimybei atsižvelgiama į vaiko pasirinktas interjero detales. Vaikui turi būti įrengta saugi ir patogi mokymosi vieta, nekelianti pavojaus vaiko sveikatai ir motyvuojanti mokytis (stalas, kėdė, stalinis ar sieninis apšvietimas, kalendorius, mėgstamos knygos, iškarpos, piešiniai, kiti vaiko mėgstami daiktai). Atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą, turi būti užtikrinama galimybė naudotis kompiuteriu su internetine prieiga. Turi būti sudaromos sąlygos mokytis nuotoliniu būdu – vaikas aprūpinamas nuotoliniam mokymuisi reikalingomis priemonėmis, sudaroma galimybė naudotis kompiuteriu, planšete ar mobiliuoju telefonu, interneto ryšiu, pavyzdžiui, mobiliojo ryšio kortele su mobiliais duomenimis. Gali būti sudaroma galimybė auginti namų gyvūną.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos apraše numatomi reikalavimai: vaikui turi būti sudaroma galimybė turėti savo individualią erdvę, kurioje jis galėtų leisti laisvalaikį, turėti asmeninių daiktų (žaislų, nuotraukų, plakatų ir pan.) ir jais dekoruoti savo erdvę; sudaroma galimybė klausytis mėgstamos muzikos, jei nori – turėti muzikos instrumentą ir juo groti; suteikti vaikui tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo gerovei, taip pat fizinei, protinei, dvasinei, dorovinei bei socialinei raidai ir kurios atitinka individualius jo poreikius, įskaitant specialiuosius vaiko su negalia ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio vaiko poreikius, padėti vaikui įveikti patirtas netektis ir (ar) trauminę patirtį.

2.2. BVGN apgyvendinto vaiko prieraišumo formavimas.

Prieraišumas mokslinėje literatūroje suvokiamas kaip stiprus emocinis ryšys tarp vaiko ir suaugusiojo, dažniausiai tarp vaiko ir jo tėvų, mamos. Šis ryšys formuojamas jau nuo pirmųjų vaiko gyvenimo metų, esant stipriems ir ilgalaikiams santykiams su vaikui svarbiu asmeniu. Mokslininkai ištyrė, kad kūdikio prieraišumo jausmas formuojasi per pirmuosius jo gyvenimo metus. Jeigu tokio amžiaus vaikas ilgai atsiskiria nuo jam svarbaus asmens, kyla pavojus vėlesniuose amžiaus tarpsniuose pasireikšti depresijai, gali išsivystyti psichopatija, sumažėja intelektas, formuojasi negebėjimas pamilti ir rūpintis kitais. Prieraišumo formavimasis turi įtakos vaiko fizinei, psichinei, socialinei raidai, intelekto vystymuisi, savivertei (Giedrimas ir kt., 2013). Mokslinėje literatūroje išskiriamas kelios prieraišumo formos: dezorganizuotas, vengiantis, ambivalentinis, saugus. Reikia atkreipti dėmesį, kad į BVGN patenka vaikas jau su sutrikusiu prieraišumu. Dažniausiai į BVGN atvyksta vaikai, turintys ambivalentišką, dezorganizuotą ir vengiantį prieraišumo jausmus. Šias formas galima nustatyti tik iš vaiko elgesio. Jeigu vaikas pasitiki, jaučiasi saugus, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, reaguoja pozityviai, užmezga glaudžius kontaktus, tačiau nerimauja, jeigu jam svarbus žmogus pasišalina,

bet džiaugiasi, kai sugrįžta, ir iš pradžių siekia užmegzti akių kontaktą, vadinasi, jo prieraišumo jausmas yra saugus. Jeigu globojamas vaikas jaučiasi beviltiškai, jautriai reaguoja į pažeminimus, linkęs kitus skriausti ir pažeminti, tyčiojasi, į globėją žiūri iš šono, prie jo artinasi atbulas, vengia akių kontakto, vadinasi jo suformuotas prieraišumas yra dezorganizuotas. Jeigu vaikas vengia ryšio, nepyksta, neverkia, kai jo globėjas išsina, nerodo džiaugsmo, kai grįžta, pakalbintas eina pas kitus ant rankų, nenori grįžti namo iš darželio, vadinasi vaiko prieraišumas yra vengiantis. Jeigu vaiko nuotaika nuolat kinta, pyksta ir yra nepatenkintas, kai globėjas išsina, džiaugiasi, kai grįžta, bet nenori palaikyti ryšio, siekia pataikauti, įtikti, nuolat jaučia nepasitenkinimą, mėgdžioja globėjo elgesį, vadinasi, susiformavęs ambivalentiškas vaiko prieraišumas.

BVGN darbuotojai susiduria su klausimu, kaip intensyviai turi būti atkuriamas vaiko prieraišumo jausmas, o gal apskritai jo nereikia skatinti. Mokslininkų tyrimais įrodyta, kad neįmanoma išvengti prieraišumo jausmo, jis susiformuoja toks, kokį darbuotojai skatina ir formuoja. Jeigu suaugusieji kuria nuolatinius ir nuoširdžius santykius, vadinasi, daro teigiamą įtaką vaiko raidai (Braidokienė, Ignatovičienė, 2015). Tokiais atvejais nėra svarbu, kas formuoja saugų prieraišumo jausmą: ar tėvas, ar motina, ar globėjas, ar draugas ir t.t. Svarbiausia, kad tas žmogus būtų pasiekiamas ir palaikytų vaiką jam reikiamu metu.

Giedrimas ir kt. (2013) pateikia penkis būdus, kaip galima kurti saugų ryšį su globojamu vaiku:

- būti prieinamam, nes prieinamumas padeda vaikui jaustis saugiam. Būtina prieinamumo sąlyga – fizinis ir emocinis prieinamumas. Vaikas turi jausti, kad jo poreikiai bus išklaudyti ir patekinti;
- jautriai reaguoti į prižiūrimo vaiko poreikius. Jautrumas būtinas tam, kad pats vaikas mokytųsi reguliuoti savo emocijas ir jausmus. Svarbu sudaryti sąlygas vaikui dalintis savo jausmais ir pačiam globotojui atskleisti savo jausmus prižiūrimam vaikui;
- bendradarbiauti su vaiku. Suaugusiojo bendradarbiavimas, derėjimasis, diskutavimas su globojamu vaiku padeda vaikui efektyviau jausti savo svarbą. Taip vaikas mokosi priimti kompromisus, bendradarbiauti;
- priimti vaiką, koks jis yra. Vaiko priėmimas formuoja vaiko savigarbos jausmą. Svarbu, kad vaikas jaustų, kad jis yra priimamas toks, koks yra, kad su juo būtų diskutuojami jo elgesio motyvai. Tokiu atveju vaikas išsiugdys suvokimą, kad žmonės skirtingi;
- skatinti vaiką dalyvauti naujoje šeimoje. Dalyvavimas naujos šeimos gyvenime skatina vaikui ugdytis priklausymo šeimai jausmą. Svarbu, kad jo asmeniniai daiktai atrastų vietą naujuose namuose, kad jie būtų saugomi ir vertinami.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas reikalauja, kad BVGN veikla būtų organizuojama vadovaujantis šeimai artimos aplinkos sukūrimo principu, tokiu būdu sudaro sąlygas vaikui pasijausti saugiu BVGN. Numatoma vaikui dalyvauti priimant sprendimus, tiesiogiai arba netiesiogiai turinčius poveikį jo gyvenimui, situacijai, ateičiai. Numato, kad vaiko dalyvavimas turi būti užtikrinamas vaikui draugiškoje aplinkoje, suteikiant vaikui visą reikiamą informaciją sprendimui priimti vaikui suprantama kalba ir sudarant sąlygas vaikui išreikšti savo nuomonę jam priimtinais būdais. Į vaiko nuomonę turi būti atsižvelgiama priimant galutinį sprendimą, kuris turi atitikti geriausius vaiko interesus.

Taip pat Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos apraše numatoma, kad BVGN darbuotojai vykdo bet kokios formos smurto prieš vaiką ir vaiko išnaudojimo prevenciją; organizuoja grupinius ir (ar) individualius pokalbius su vaiku (ne mažiau kaip vieną individualų pokalbį su kiekvienu vaiku kartą per savaitę ir ne mažiau kaip vieną grupinį pokalbį su visais vaikais kartą per mėnesį). BVGN griežtai draudžiamos bet kokios smurto prieš vaiką formos, vaiką, vengiantį atlikti savo pareigas ar pažeidžiantį kitų asmenų teises ir laisves, nurodoma drausminti tik pozityvaus auklėjimo metodais ir priemonėmis. Apie galimus vaiko teisių pažeidimus, padarytus vaiko atžvilgiu, nedelsdami informuoja VVTAIT.

Organizuojant veiklą BVGN nustato priemonių sistemą: kovai su vaiko teisių pažeidimais ir vaiko teisių pažeidimų prevencijai BVGN; konfliktams BVGN spręsti (tiek tarpusavio, tiek krizinių santykių vaikų adaptacijos metu ir (ar) globojant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius vaikus); kitoms BVGN galimoms probleminėms situacijoms suvaldyti (pvz., darbuotojų perdegimui įveikti); vykdo kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas, siekdami užtikrinti vaiko fizinę, emocinę ir socialinę gerovę, individualių jo poreikių tenkinimą ir visapusišką vaiko apsaugą. BVGN darbuotojai turi padėti vaikui užmegzti su aplinkiniais saugius emocinius ryšius, sukurti vaikui emociškai palankią aplinką. Tokiu būdu padeda vystyti vaiko saugiam prierašumui.

2.3. Globojamo vaiko savarankiškumo ugdymas

Mokslininkų tyrimai parodė, kad institucinė globa ypač neigiamai veikė vaikų namuose augusių vaikų savarankiškumą. O svarbiausia – globos namai nėra pritaikyti vaiko pozityviai socializacijai, nes šios įstaigos, nors ir turi pakankamai gerą materialinę bazę, bet nėra panašios į šeimos aplinką, jose neįmanoma užtikrinti individualių vaiko poreikių tenkinimo.

Dar 2007 metais „Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos" įgyvendinimo rekomendacijose, kurias sudarė VšĮ Vaikų laikinosios globos namai „Atsigręžk į vaikus" buvo atkreiptas dėmesys, kad tėvų globos

netekusius vaikus, augančius globos institucijose, būtina ruošti gyventi savarankiškai, nes visa visuomenė pripažįsta, jog per mažai dėmesio skiriama globojamų vaikų savarankiškumui ugdyti ir rengti gyvenimui pasibaigus globai. Apie šią problemą buvo vis daugiau kalbama ir bandoma spręsti, parengiant “Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programą ir jos įgyvendinimo rekomendacijas“ (2007). Visoje Lietuvoje vyko globos institucijų darbuotojų mokymai, kaip ugdyti tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžius. Daugumoje globos institucijų, siekiant geriau parengti globotinius savarankiško gyvenimo pradžiai buvo vykdomos, įvairios iniciatyvos: mokoma gaminti maistą, vaikams skiriamos pareigos ir atsakomybės, organizuojamos talkos. Vis tik buvo pripažįstama, kad gyvenimas globos namuose labai apriboja šių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių formavimosi galimybes - dažnai jie paprasčiausiai neturi sąlygų būti savarankiški ir atsakingi, kadangi neturėjo galimybės užmegzti saugių, prierašių santykių su tėvais, išgyveno daugybę psichologinių traumų, ir tai lėmė jų nepasitikėjimą savimi bei menką savigarbą. Šie vaikai dažnai nemoka susidoroti su frustracija ir nusivylimą keliančiomis situacijomis, jiems trūksta atkaklumo ir nuoseklumo užsibrėžti ir siekti gyvenimo tikslų. Dažnai jaunuoliai, ilgą laiką gyvenę globos įstaigose, į savarankišką gyvenimą išeina visiškai nepasiruošę - ne tik stokoja finansinių išteklių ir artimų žmonių emocinės paramos, bet ir neturi įprastų gyvenimo įgūdžių: namų ruošos, elgesio su pinigais ir kt. socialinių gebėjimų: nemoka paprašyti pagalbos, užmegzti pozityvaus kontakto su kitais žmonėmis, tinkamu būdu spręsti konfliktų.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos apraše numatytas vaikų savarankiškumo ugdymas teikiant paslaugas bendruomeniniuose vaikų globos namuose. Tuo tikslu Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos apraše numatoma, kad BVGN, atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą, vaikas įtraukiamas į meniu sudarymą, maisto gaminimo procesą, suteikiama galimybė maistą bei užkandžius pasigaminti pačiam ar su darbuotojo pagalba jam patogiu laiku. Taip pat sudaromos sąlygos ir galimybės vaikui naudotis viešojo maitinimo įstaigų paslaugomis (valgyti mokymo įstaigos valgykloje, viešojo maitinimo įstaigoje, užsisakyti maistą į namus). Maisto produktai, drabužiai, avalynė ar kiti daiktai, siekiant ugdyti vaiko savarankiškumą, perkami bet kuriame prekybos centre ar turguje kartu su vaiku, atsižvelgiant į jo pageidavimus, neorganizuojant viešųjų pirkimų. Vaikui, įvertinant jo brandą ir poreikius, sudaromos sąlygos apsipirkti savarankiškai. Kartu su vaiku aptariama, kaip jis turėtų naudoti jam skirtas išmokas, kišenpinigius, ugdomas finansinis jo raštingumas. Vaikui, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą, sudaromos sąlygos pačiam disponuoti jo asmeninėje sąskaitoje turimomis lėšomis. BVGN tvarka ir švara palaikoma paskirstant darbus vaikams ir darbuotojams, įvertinant vaikų amžių,

galimybes ir raidos ypatumus. Skatinant vaikus palaikyti tvarką savo kambariuose ir bendrose patalpose, formuojami asmens higienos įgūdžiai.

BVGN vaikai mokosi savarankiškumo, nes pagrindinis šių namų tikslas – užauginti savarankiškas, atsakingai į gyvenimą žiūrinčias asmenybes. Vis tik galimai BVGN darbuotojams lieka sudėtingas uždavinys, kaip padėti globojamiems vaikams išmokti šeimos tradicijų ir jas perimti, kad šeimos supratimą ir įgūdžius užaugę vaikai išsineštų į savarankišką gyvenimą.

2.4. Bendravimas su globojamo vaiko biologiniais tėvais

„Bendravimas su vaiko tėvais – vienas iš sudėtingiausių vaiko globos aspektų, tačiau kartu esminių, nes visiškas vaiko priėmimas įvyksta tada, kai kartu su vaiku priimama ir jo šeima, jo istorija“ (Gvaldaitė, 2017, p. 60). Lietuvos Respublikos Bendruomeninių vaikų globos namų apraše (2020, p. 2) nurodoma, kad viena iš BVGN funkcijų yra : „bendradarbiauti su vaiko biologine šeima bei kitais giminaičiais, su kuriais vaiką sieja emociniai ryšiai, kai tai neprieštarauja geriausiems vaiko interesams, siekiant atkurti ar palaikyti tarpusavio ryšius, sudarančius prielaidas vaikui grįžti į biologinę šeimą, nustatyti globą (rūpybą) šeimoje ar įvaikinti vaiką, jei tai atitinka geriausius vaiko interesus ir užtikrina vaiko saugumą“, tačiau vaiko bendravimas su biologine šeima ir kitais giminaičiais dažnai kelia didelių iššūkių. Burvytė ir Kocai (2017, p. 75) nurodo, kad: „vaikams gyvenantiems vaikų globos namuose su tėvais ir kitais giminaičiais yra suteiktos galimybės bendrauti įvairiomis formomis: telefonu (skambučiais, SMS žinutėmis), laiškais, susitikimais vaikų globos namuose, taip pat gali vykti pas savo tėvus, giminaičius svečiuotis jų namuose, su jais gali išeiti pasivaikščioti, tačiau, kaip bebūtų gaila vaikai artimesnius ryšius palaiko su: močiutėmis, seneliais, broliais, seserimis, nei su biologiniais savo tėvais“. Institucinės globos Pertvarkos I-ojo etapo vertinimo, galutinės vertinimo ataskaitos duomenimis (2020, p. 60): „ištyrus BVGN globotinių prierašumą, paaiškėjo, kad didžiausia dalis – 46 proc. – globotinių yra prisirišę prie BVGN darbuotojų, dalis globotinių yra prisirišę prie suaugusio brolio arba sesers, dalis – prie kitų giminaičių ir prie kitų asmenų (globėjų, krikštatevių), 11 proc. globotinių visai neturi ilgalaikių, prierašių santykių ir tik 13 proc. globotinių išlaiko prierašų ryšį su biologiniais tėvais arba vienu iš tėvų“.

Burvytė ir Kocai (2017) pabrėžia, kad: dažniausiai ir didžiausios problemos, trukdančios tėvams ir vaikams, gyvenantiems globos namuose, palaikyti tarpusavio ryšius, yra tėvų socialiai neatsakingas elgesys: dažnas alkoholio vartojimas ir kiti žalingi įpročiai, kurie trukdo domėtis vaikų gyvenimu.. Kadangi tėvai dažnai girtauja, jie neturi laiko aplankyti savo vaikų, nors dažnai gyvena toje pačioje vietovėje. Bendravimo sunkumus su globojamų vaikų biologiniais tėvais, socialiniai darbuotojais stengiasi išspręsti pasitelkdami kitus specialistus:

socialinius pedagogus, globos namų vadovus, pavaduotojus, socialinio darbuotojo padėjėjus, psichologus. Specialistai kviečia globojamų vaikų tėvus dalyvauti renginiuose, teikia informaciją tėvams apie vaiko savijautą, sveikatą, mokymosi ir elgesio rezultatus, socialiniai darbuotojai ragina vaikus rašyti laiškus savo tėvams, pasveikinti savo tėvus su įvairiomis šventėmis (Burvytė ir Kocai, 2017).

Holman (2000) yra tyręs globėjus ir pabrėžia, kad globėjai, priėmę svetimą vaiką, netekusį tėvų globos, turi susitaikyti su faktu, kad jie privalo prižiūrimą vaiką auginti, bet nesisavinti. Jis išskiria dvi globėjų orientacijas: „uždara“ ir „įtraukianti“. Globėjų orientacijos „uždarumas“ pasireiškia tuo, kad norima prižiūrimą vaiką atskirti nuo biologinių tėvų, mažinami susitikimai su jais, tėvai neįtraukiami į vaiko globos procesą. „Įtraukiančiai“ orientacijai priklausantys globotojai kaip tik siekia įgalinti tėvus dėl vaiko priežiūros, su jais bendradarbiauja, sudaro sąlygas aktyviai dalyvauti globos procese.

Jenkins, Norman (1992), Millham (1996), Bullock, Atherton (2003), Cleaver (2006) tyrė faktorius, trukdančius prižiūrimiems vaikams ir jų tėvams palaikyti ryšius. Mokslininkai išskyrė deprivaciją, kai tėvai suvokia pralaimintys, jaučiantys kaltę, kad negali susigrąžinti vaikų, negebantys palaikyti ilgalaikių ryšių su vaikais; praktinius sumetimus, pavyzdžiui dėl ilgos kelionės iki susitikimų ir lėšų stygiaus; globos įstaigos numatytus draudimus; įsipareigojimų, bendradarbiavimo stoką; priešišką globėjų nusiteikimą; regresyvų tėvų elgesį dėl priklausomybių.

Triseliotis (2000) nurodo, kad svarbu formuoti tėvų ir globotojų nuostatą, kad biologinių tėvų ryšys ir jo palaikymas su vaiku yra labai vertingas; siekti, kad vaiko priežiūros/globos vieta būtų kuo arčiau vaiko ir tėvų namų. Matulevičiūtė (2005) pastebi, kad prižiūrimo vaiko reguliarūs pasimatymai su tėvais, jam suteikia saugumo jausmą ir padeda įveikti netekties jausmą.

Tiek Jungtinių tautų Vaiko teisių konvencijoje, tiek Civiliniame kodekse numatyta, kad vaikui reikia sudaryti sąlygas ir netrukdyti palaikyti ryšius su savo biologine šeima, jei tai nekenkia vaiko interesams, kad vaikas neprarastų savo identiteto ir tapatumo.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas numato, kad BVGN privalo užtikrinti vaiko ryšių palaikymą su biologine jo šeima bei kitais fiziniiais asmenimis, su kuriais vaiką sieja emociniai ryšiai, jei tai neprieštaruoja geriausiems vaiko interesams ir parengti vaiką grįžti į biologinę šeimą, būti globojamam (rūpinamam) šeimoje ar būti įvaikintam.

BVGN sprendimą dėl susitikimo formos priima atsižvelgdami į geriausius vaiko interesus. Esant poreikiui, kad būtų užtikrinti geriausi vaiko interesai, vaiko susitikimą su biologine šeima ar fiziniu asmeniu gali stebėti BVGN darbuotojas. Jis gali konsultuoti

bendravimo, emocinio ir emociškai saugaus ryšio užmezgimo, pozityvaus auklėjimo metodų, pozityvios tėvystės ir panašiais klausimais. Informacija apie susitikimo eigą gali būti fiksuojama ir, esant poreikiui, perduodama atvejo vadybininkui ir VVTAIT.

Taip pat apraše reikalaujama, kad jei darbuotojas mato, kad vaiko bendravimas su biologine šeima ar kitais fiziniais asmenimis kelia grėsmę vaiko fizinei ir (ar) emocinei sveikatai bei saugumui, jis turi nedelsdamas imtis aktyvių veiksmų, kad bendravimas būtų nutrauktas, ir vaiko bendravimo su biologine šeima tvarka tokiais atvejais derinama su VVTAIT.

2.5. Neigiamas visuomenės požiūris į vaikų globos namų auklėtinius

Čižikienė (2018, p. 33) pabrėžia, kad: „visuomenėje dažnai vyrauja neigiami stereotipai, akcentuojama, kad vaikai gyvenantys vaikų globos namuose yra linkę į nusikalstamumą, alkoholio, tabako, narkotinių medžiagų vartojimą, turi elgesio ir emocijų sutrikimų, todėl perkeliant institucinę vaikų globą į bendruomeninius vaikų globos namus dažnai tokia kaimynystė nedžiugina aplink supančios bendruomenės“. Atlikto sociologinio tyrimo „Lietuvos gyventojų požiūris į institucinės globos pertvarką“ rezultatų ataskaitos (2016, p.46) duomenys rodo, kad: „gyventojai neturėdami asmeninės patirties labiau pasitiki žiniasklaidoje bei savo aplinkoje esančia informacija, todėl dažnai vertina esamą institucinės globos sistemą bei jos dalyvius stereotipiniais, primestais įvaizdžiais, atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, proto ir (ar) psichikos negalią turintys asmenys bei vaikai, netekę tėvų globos bei globojami institucijose, patiria visuomenės atstūmimą ir tik kas trečias Lietuvos gyventojas sutiktų, kad šalia jų namų būtų įsteigti bendruomeniniai vaikų globos namai“. Institucinės globos pertvarkos I-ojo etapo vertinimo galutinės ataskaitos duomenimis (2020, p. 88): „pagrindinis iššūkis BVGN integruojantis į bendruomenę vis dar išlieka neigiamos išankstinės visuomenės nuostatos globojamų vaikų atžvilgiu, nuostatos apie vaikų namų vaikus yra įtarumo ir priešiško tarp kaimynų priežastis, tai kelia ir daug iššūkių socialiniams darbuotojams. Pagrindinis tikslas siekiant įveikti nusigulėjusius stereotipus, darbuotojų ir globotinių pastangos užmegzti santykius, bendrauti ir rasti vietą bendruomenėje“. Remiantis šio tyrimo duomenimis (Institucinės globos pertvarkos I-ojo etapo vertinimo galutinė ataskaita, 2000, p. 90): „socialinių darbuotojų ir globojamų vaikų pastangos užmegzti glaudesnius santykius su bendruomene laikui bėgant duoda teigiamų rezultatų, nes didžiojoje dalyje BVGN santykiai su bendruomene pagerėjo, tapo draugiškesni. Pastebima, kad glaudesni santykiai su bendruomene yra dažnesni rajonų centruose, kaimiškosiuose vietovėse, kur mažesnis gyventojų skaičius, gyventojai geriau pažįsta vienas kitą, bendrauja glaudžiau ir palaiko artimesnius tarpusavio santykius“.

2.6. BVGN darbuotojų profesinis pasirengimas teikti kokybiškas paslaugas tėvų globos netekusiems vaikams

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme „Dėl Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų patvirtinimo“ pakeitime Nr. A1 - 461 (2017, p. 2) nurodoma, kad : „1 likusiam be tėvų globos vaikui gyvenančiam bendruomeniniuose vaikų globos namuose turi būti įdarbinta mažiausiai nuo 0,25 iki 0,35socialinio darbuotojo pareigybės ir nuo 0,40 iki 0,55 individualios priežiūros personalo (pvz., socialinio darbuotojo padėjėjo) pareigybės, tačiau atsižvelgiant į tai jei vaikas turi negalią (sunkią negalią) arba emocijų ir elgesio sutrikimų, pareigybių intervalai personalui yra didesni“.

Taigi, vykdant teisės aktų reikalavimus, jeigu BVGN gyvena 8 vaikai, juose turėtų dirbti ne mažiau kaip du socialiniai darbuotojai ir keturi socialinio darbuotojo padėjėjai.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro (2006, p.3) įsakyme Nr. A1 - 92 „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“ nurodoma, kad: „socialinis darbuotojas turi organizuoti socialinių darbuotojų padėjėjų veiklą, telkti juos bei kitus įstaigos, įmonės ar organizacijos, kurioje jis dirba, specialistus bendrai komandinei veiklai, o socialinio darbuotojo padėjėjas dirba socialinį darbą pagal socialinio darbuotojo nurodymus ir jam vadovaujant, socialinio darbuotojo padėjėjas ir socialinis darbuotojas glaudžiai bendradarbiauja siekdami geriausio žmogaus intereso“. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme (2006, p. 8) akcentuojama, kad: „socialinio darbuotojo padėjėjai dirba socialinį darbą pagal socialinio darbuotojo nurodymus“.

Atlikus dokumentų analizę galima teigti, kad bendruomeninių vaikų globos namų komandos lyderis turėtų būti socialinis darbuotojas.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas numato, kad BVGN darbuotojai dirba pagal darbo sutartis, jų darbo laikas ir darbų sauga, kitos teisės ir pareigos nustatomi teisės aktų, reguliuojančių darbo teisinius santykius, nustatyta tvarka. Darbuotojų, dirbančių pagal darbo (pamainų) grafikus, darbo laikas organizuojamas taikant suminę darbo laiko apskaitą, tačiau BVGN siekia užtikrinti kuo mažesnę darbuotojų ir jų darbo grafiko kaitą. BVGN darbuotojų darbo laikas turi būti organizuojamas taip, kad individualiems pokalbiams su vienu vaiku būtų skiriamos ne mažiau kaip 2 valandos per savaitę, o prireikus – tiek laiko, kiek jo reikia problemai sėkmingai išspręsti ar vaiko bendravimo poreikiui patenkinti. Esant kriziniam atvejui (kaip jis apibrėžtas Socialinės globos normų apraše), vaikui, patiriančiam krizę, turi būti

skiriamas dėmesys, laikas, paslaugos ir pagalbos priemonės, siekiant operatyviai ir sėkmingai išspręsti krizę ir užtikrinant kuo mažesnę jos poveikį vaikui ir jo gyvenimui. Ištikus krizei, su vaiku dirba tiek BVGN darbuotojų, kiek reikia krizei operatyviai ir sėkmingai išspręsti. BVGN turi užtikrinti, kad tuo pačiu metu būtų tenkinami kitų BVGN gyvenančių vaikų poreikiai.

Kaip matome, šiems reikalavimams įgyvendinti BVGN galimai tenka išnaudoti ypač daug lėšų ar darbo jėgos resursų.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas reikalauja darbuotojų kvalifikacijai tobulinti, siekiant užtikrinti, kad BVGN darbuotojai būtų kvalifikuoti ir kompetentingi teikti kokybišką socialinės globos (priežiūros) paslaugą BVGN, sudaryti sąlygas BVGN darbuotojams, dirbantiems tiesiogiai su vaikais, nuolat tobulinti savo profesinę kvalifikaciją, įgyti naujų, darbe reikalingų žinių. Tam, kad BVGN dirbtų žmonės, pasirenkę teikti kokybiškas paslaugas tėvų globos netekusiems vaikams, turi būti sudaromos galimybės darbuotojams dalyvauti darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programose, supervizijose, mokymuose pagal Globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programą, patvirtintą Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymu, tęstiniuose globos centrų organizuojamuose ir kituose mokymuose. Šiems reikalavimams įgyvendinti galimai taip pat tenka panaudoti nemažai kaštų.

2.7. BVGN bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro (2006, p.3) įsakyme Nr. A1 - 92 „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“ reikalavimuose pažymima, kad: „savo profesinėje veikloje socialinis darbuotojas turi aktyviai bendradarbiauti su vaiko teisių apsaugos, savivaldybės socialinės paramos, švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros, teisėsaugos, užimtumo ir kitų sričių darbuotojais, kitais socialiniais darbuotojais, organizacijų, ginančių žmogaus teises ir interesus, atstovais, bendruomenės nariais, savanoriais“.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos apraše teigiama, jog: „BVGN darbuotojai, teikdami pagalbą vaikams, netekusiems tėvų globos, glaudžiai bendradarbiauja su savivaldybės administracija (tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi, atvejo vadybininkais, švietimo įstaigos darbuotojais/pedagogais, sveikatos priežiūros ar kitokią pagalbą vaikui teikiančiais specialistais), Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgalioto teritorinio skyriaus (VVTAĮT) specialistais, globos

centrais ir kitomis socialinių paslaugų įstaigomis, švietimo, sveikatos, teisėsaugos įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, dirbančiomis šeimos ir (ar) vaiko gerovės, ir (ar) vaiko teisių apsaugos srityje“.

BVGN veiklos kokybę vertina, prižiūri ir kontroliuoja SPPD. Vaiko globos (rūpybos) priežiūrą BVGN vykdo VVTAĮT, vadovaudamasi Vaiko globos organizavimo nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 27 d. nutarimu Nr. 405 „Dėl Vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“, nustatyta tvarka. BVGN turi sudaryti tinkamas sąlygas VVTAĮT darbuotojams be apribojimų bendrauti su BVGN gyvenančiais vaikais ir atlikti BVGN vykdomos globos (rūpybos) priežiūrą, SPPD darbuotojams – vykdyti teikiamų socialinių paslaugų priežiūrą.

BVGN privalo pašalinti VVTAĮT ir SPPD nurodytus trūkumus, nustatytus vykdant BVGN teikiamos vaikų globos (rūpybos) priežiūrą ir BVGN vykdomos veiklos kokybės vertinimą. Taip pat numatoma, kad SPPD, vykdydamas teikiamų socialinių paslaugų priežiūrą, ir VVTAĮT, vykdydama vaiko globos (rūpybos) priežiūrą, turi užtikrinti tarpusavio ir su BVGN bendradarbiavimą bei partnerystę. Kitaip sakant, BVGN veiklos ir vaiko globos priežiūrą vykdančių institucijų specialistai turėtų su BVGN bendradarbiauti, o ne inspektuoti.

3. SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGAS TEIKIANČIŲ ĮSTAIGŲ VADOVŲ, BVGN DARBUOTOJŲ IR VAIKO GLOBOS PASLAUGAS ADMINISTRUOJANČIŲ SPECIALISTŲ PATIRČIŲ ĮGYVENDINANT BVGN TYRIMAS

Šiame skyriuje bus pateikta tyrimo metodologija, atskleisti kokybinio tyrimo rezultatai, pateiktos interpretacijos ir apibendrinimai, taip pat pristatytos išvados ir rekomendacijos.

3.1. Tyrimo organizavimas ir metodika

Šiame magistro darbe buvo siekiama ištirti bendruomeninių vaikų globos namų modelio, kaip vaiko globos deinstitutionalizacijos produkto, įgyvendinimo patirtis. Šiam tikslui pasiekti taikyti tyrimo metodai: teisės aktų reikalavimų, kuriems įgyvendinti galimai tenka išnaudoti ypač daug lėšų ar kitų resursų apžvalga ir interviu su socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovais, BVGN darbuotojais ir vaiko globos paslaugas administruojančiais specialistais duomenų turinio analizė.

Tyrimo tipas - kokybinis tyrimas. Šis tyrimo tipas pasirinktas todėl, kad kokybinis tyrimas padeda tyrėjui geriau suprasti žmogaus būseną, jo elgseną skirtinguose kontekstuose ir skirtingose situacijose (Bengtsson, 2016, p. 8). Pasak Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017, p. 15) kokybinės tyrimo nuostatos padeda išvelgti, kaip veikia įvairūs socialiniai procesai, perprasti, kaip socialiniai veikėjai įjungia savo bruožus ir įpročius į elgseną, sprendimus ir veiklos rezultatus, kuriuos galima stebėti įvairiuose lygmenyse, o socialiniai tyrėjai nori suprasti, kaip asmenys mąsto, ką jaučia ir kaip elgiasi konkrečiose situacijose ir sąveikose su kitais, nes sąveikaujame nuolatos. Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016, p.22-23) pažymi, kad: „kokybinio tyrimo procesas yra lankstus, skirtingi jo etapai yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir aktyviai (vyksmo metu) veikiantys vieni kitus“. „Kokybinio tyrimo metu surinkti duomenys panaudojami suformuluoti logiškiems teoriniams teiginiams, tarpusavio sąsajoms, nuoseklioms išvadoms pateikti, todėl kol šis tikslas bus pasiektas galimas duomenų rinkimo, jų interpretavimo, teorijos peržiūrėjimo etapų pakartojimas (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016, p.23-24). Kokybinis tyrimas pasirinktas, todėl, kad jis leidžia geriau išgiltinti ir informantų patirtis ir suprasti jų požiūrį.

Tyrimo uždaviniai:

Išgirsti socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovų, BVGN darbuotojų ir vaiko globos paslaugas administruojančių specialistų nuomonę apie vaikų globos sistemos pertvarkos įtaką vaiko globos kokybei.

Ištirti BVGN struktūrą, vadybą ir kasdienes veiklas.

Atskleisti, su kokiais iššūkiais susiduriama įgyvendinant praktikoje Bendruomeninių vaikų globos namų modelį pagal teisės aktuose numatytus BVGN reikalavimus.

Tyrimo metodas - pusiau struktūruotas interviu buvo atliekamas su socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovais, BVGN darbuotojais ir vaiko globos paslaugas administruojančiais specialistais.

Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016, p.20): „paprastai kokybiniam interviu taikomas iš dalies struktūruotas klausimynas, t.y. tyrėjas prieš imdamas interviu iš anksto apsvarsto pagrindines klausimyno pokalbio temas, tačiau pusiau struktūruotas interviu klausimynas ir jo eiga yra pakankamai lanksti ir reaguojanti į realią interviu eigą, nes užduodamų klausimų tvarką ir formuluotę galima keisti atsižvelgiant į tam tikrą situaciją, taip pat galima užduoti papildomų klausimų“. Kaip teigia Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016, p.15-16): „tyrėjas imdamas interviu siekia įsigilinti į kitų žmonių patirtis, mintis, nuostatas, motyvus, jausmus, elgesį, sąveikas su kitais žmonėmis, kitaip tariant į tai ko pats tyrėjas negali matyti ir apčiuopti tiesiogiai, todėl siekiant išsiaiškinti tai ko negali matyti ir apčiuopti užduoda klausimus, kurie leidžia įžengti į kito žmogaus perspektyvą ir įsigilinti į konkrečią situaciją, taigi pusiau struktūruotas interviu metodas leidžia surinkti giluminius, su kontekstu susietus, atvirus tyrimo dalyvių atsakymus, išreiškiančius jų požiūrius, nuomones, jausmus, žinias, patirtį“. Šiame magistro darbe pusiau struktūruotas interviu pasirinktas, nes šis interviu metodas leidžia iš karto apsvarstyti pagrindines rūpimas temas, kurias bus siekiama aptarti tyrimo metu, taip pat leidžia lanksčiai reaguoti į interviu eigą atsižvelgiant į kiekvieną situaciją ir į kiekvieną tyrimo dalyvį individualiai, tyrėjui ir tyrimo dalyviams lengviau užmegzti glaudesnę tarpusavio ryšį, kai vyksta ne toks formalus pokalbis, todėl tyrėjui lengviau įžengti į kito žmogaus perspektyvą.

Atliekant kokybinį tyrimą, buvo kreipiamas dėmesys į tyrimo validumą ir patikimumą, kad nebūtų peržengtos tyrėjo savivalės ir subjektyvumo ribos. Kokybinio tyrimo validumui išlaikyti reikalinga, kad tyrėjas gebėtų realybę pagrįsti ne savo patirtimi, o informantų pasidalinta patirtimi ir tikrovė pagrįdžiama būtent jų nuomone. Dėl tos priežasties empirinio duomenų rinkimo instrumentu pasirinktas pusiau struktūruotas interviu. Šiuo instrumentu, palaikant neformalų pokalbį buvo gaunami išsamūs ir susisteminti duomenys, kurie sudaro sąlygas interpretuoti ir atskleisti informanto patirtį, jo požiūrį, sužinoti nuomonę. Interviu ne tik padeda stebėti informanto elgseną, sudaromos sąlygos analizuoti jo žodžius ir poelgius, bet ir padidinamas tyrimo rezultatų validumas. Prieš pradėdant tyrimą buvo sudaryti 3 blokai klausimų pagal temas: informanto darbo patirtis vaiko globos srityje ir praktinė kiekvienos darbo dienos veikla, susijusi su BVGN; informanto nuomonė apie vaiko globos pertvarką ir

deinstitucionalizacijos įtaką globos paslaugų kokybei; ir informanto patirtys įgyvendinant teisės aktų keliamus reikalavimus BVGN modeliui. Pokalbio metu siekiama iki galo išklaudyti informantą, jo nepertraukti, esant reikalui, patikslinti klausimus, kad būtų aišku, ką interviu dalyvis nori pasakyti. Buvo siekiama išsiklausinėti neperžengiant mandagumo ir draugiškumo ribų. Interviu metu dalyviams buvo užduodami tikslinamieji klausimai. Jeigu interviu dalyvis neaiškiai suformulavo atsakymus, tuomet klausama: „Ką turėjote mintyse?...“, „Ar teisingai supratau?...“, „Gal galėtumėte patikslinti...“ Tyrimas buvo atliekamas 2022 m. nuo kovo 1 d. iki balandžio 20 d. iš anksto susitarus su interviu dalyviais dėl laiko. Kiekvienam interviu buvo skiriama iki 60 min.

Tyrimo imtis. Informantai pasirinkti atsižvelgiant į tikslinę imtį, o imtis sudaryta pagal kriterijus, kuriuos nustatė tyrėjas, kadangi kokybiniam tyrimui neaktualus tiriamųjų skaičius, o aktualus gauto interviu teksto turinys – jo gilumas, išsamumas, nauja informacija“ (Žydžiūnaitė, 2011, p. 78), todėl interviu buvo imamas pagal aplinkybes tol, kol duomenys pradėjo kartotis ir buvo pasiektas tyrimo duomenų prisotinimo principas. Pasak Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017, p. 62) prisotinimo principas yra pasiektas tada, kai tyrėjas pasiekia tokį momentą, kada iš informantų nebegauna daugiau naujos ir reikšmingos informacijos susijusios su tyrimo objektu ir nagrinėjamo reiškinio požymiai ar savybės jau buvo paminėti bent vieną kartą interviu metu. Kaip teigia Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016, p. 41): „...nauji interviu imami tol, kol informacija pradeda kartotis ir iš esmės nebe atskleidžiama naujų, su tyrimo tikslu susijusių aspektų. Kai pasiekiamas toks prisotinimas, atlikti daugiau interviu nedraudžiama, tačiau nėra tikslinga“. Šiame darbe buvo siekiama apklausti biudžetinių ir NVO įstaigų, teikiančių socialinės globos paslaugas vadovus, BVGN darbuotojus, taip pat socialines paslaugas savivaldybėse administruojančius specialistus. Tyrimui buvo pasirinkti tie informantai, kurie atitiko kriterijus.

Informantų atrankos kriterijai:

Darant informantų atranką buvo siekiama, kad informantų darbinė veikla būtų susijusi su BVGN ir darbo patirtis vaiko globos srityje būtų nemažesnė nei 2-ji metai.

Informantų veiklos įvairovė:

1. dirba biudžetiniuose BVGN socialiniu darbuotoju;
2. dirba biudžetiniuose BVGN socialinio darbuotojo padėjėju;
3. dirba NVO BVGN socialiniu darbuotoju;
4. dirba NVO BVGN socialinio darbuotojo padėjėju;
5. administruoja BĮ BVGN;
6. administruoja NVO BVGN;

7. administruoja BVGN teikiamas paslaugas arba koordinuoja tarpinstitucinį bendradarbiavimą vaiko gerovės srityje savivaldybėje.

Taip pat renkantis informantus buvo siekiama, kad įstaigos, kuriose jie dirba, veiktų skirtingose savivaldybėse. Apklausti informantai iš 5 savivaldybių, kurios tarpusavyje skiriasi savo dydžiu ir šiuo metu veikiančių BVGN skaičiumi.

Tiriamųjų pristatymas.

Tyrime dalyvavusių asmenų vardai pakeisti, vadovaujantis anonimiškumo ir konfidencialumo principu (1 lentelė). *Eilės Nr. suteiktas pagal tai, kelintas informantas davė interviu.

1 lentelė

INFORMANTŲ CHARAKTERISTIKA

Eilės Nr*.	Pakeistas vardas	Patirtis vaiko globos srityje	Įstaiga, kurioje dirba informantas	Pozicija	Kas bendro su BVGN
1.	Agnė	2 metai	NVO įstaiga, teikianti institucinės vaiko globos paslaugas	BVGN Socialinio darbuotojo padėjėja	Dirba BVGN
2.	Kotryna	Daugiau nei 10 metų	Viena iš didžiųjų žiedinių savivaldybių, kurioje veikia daugiau nei 3 BVGN	Administracijos padalinio, atsakingo už socialines paslaugas vaikui ir šeimai, darbuotoja	Administruoja BVGN teikiamas socialinės globos paslaugas
3.	Jovita	Daugiau nei 10 metų	NVO įstaiga, teikianti institucinės vaiko globos paslaugas	BVGN Socialinė darbuotoja	Dirba BVGN
4.	Rūta	3 metai	BĮ ir NVO įstaigos, teikiačios institucinės vaiko globos paslaugas	BVGN Socialinė darbuotoja	1 metus dirbo BĮ BVGN. Šiuo metu dirba NVO BVGN
5.	Laima	Daugiau	NVO įstaiga, teikianti	Įstaigos vadovė	Administruoja

		nei 10 metų	institucinės vaiko globos paslaugas. Įstaigoje veikia daugiau nei 3 BVGN		BVGN veiklą
6.	Daiva	Daugiau nei 10 metų	BĮ Įstaiga, teikianti institucinės vaiko globos paslaugas. Įstaigoje veikia 3 BVGN	Įstaigos vadovė	Administruoja BVGN veiklą
7.	Justina	Daugiau nei 10 metų	NVO Įstaiga, teikianti institucinės vaiko globos paslaugas keliose savivaldybėse. Įstaigoje veikia daugiau nei 3 BVGN,	Įstaigos vadovė	Administruoja BVGN veiklą
8.	Vanda	Daugiau nei 10 metų	BĮ Įstaiga, teikianti institucinės vaiko globos paslaugas	BVGN socialinio darbuotojo padėjėja	Dirba BVGN
9.	Saulė	Daugiau nei 10 metų	NVO Įstaiga, teikianti institucinės vaiko globos paslaugas keliose savivaldybėse. Įstaigoje veikia daugiau nei 5 BVGN.	Įstaigos vadovė	Administruoja BVGN veiklą
10.	Janina	Daugiau nei 10 metų	Viena iš savivaldybių, kurioje veikia daugiau nei 3 BVGN	Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatore (TBK)	Koordinuoja bendradarbiavimą tarp savivaldybės institucijų vaiko gerovės srityje

Tyrimo etikos principai. Tyrimo metu svarbu laikytis etikos principų, nes tyrėjas kaip archeologas padeda tyrimo dalyviui rekonstruoti savo patirtį, tampa asmens istorijos dalimi. Remiantis Gaižauskaite ir Valavičiene (2016), šiame darbe buvo laikomasi visų tyrimo etikos principų:

1) Laikantis geranoriškumo principo, kuriuo pripažįstama ir gerbiama asmens nepriklausomybė, jo laisvė pasirinkti dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime. Remiantis geranoriškumo principu prieš pradėdant interviu, dalyviai buvo informuojami, kad jie interviu dalyvauja savo laisva valia, asmeniškai apsisprendę, todėl savo dalyvavimą gali nutraukti bet kuriuo metu, turi laisvę bei teisę atsisakyti dalyvauti bet kuriame tyrimo etape;

2) Remiantis teisės gauti tikslią informaciją principu, tyrimo dalyviams buvo suteikta informacija apie tyrimą. Teisingumo principas buvo realizuojamas, pristačius tyrimo dalyviams, pagal kokius kriterijus jie yra atrinkti dalyvauti tyrime. Įvardinta magistrinio darbo tema „Bendruomeninių globos namų modelio įgyvendinimas“, todėl informantams buvo paaiškinta, kad jie turėtų papasakoti apie savo patirtis BVGN modelio įgyvendinime. Taip pat buvo paaiškintas tyrimo tikslas, metodai, tyrimo eiga ir trukmė, paaiškintas tyrimo dalyvių vaidmuo, kurį jie atlieka tyrime, iš anksto informuota, kad bus naudojamas diktofonas, gauti tyrimo dalyvių žodiniai susitikimai dalyvauti tyrime;

3) užtikrinant tyrimo dalyvių anonimiškumą, asmenį identifikuojančios informacijos neatskleidimą, tyrimo dalyvių vardai buvo pakeisti, o jų darbovietės nurodytos apibendrintai. Be to, atliekant interviu buvo garantuojamas konfidencialumas. Tuo tikslu interviu buvo atliekamas dalyvaujant tik tyrėjai ir informantui, o interviu metu buvo užduodami tokie klausimai, kurie nepažeidžia asmens konfidencialumo ir anonimiškumo. Buvo garantuojama, kad interviu įrašas, atlikus duomenų analizę ir interpretaciją, bus ištrintas, o interviu analizės rezultatai bus pavišinti magistriniame darbe;

4) Tyrimo metu taip pat buvo užtikrinamas neapsaugotų tiriamųjų grupių saugumo principas, kuriuo remiantis rūpintis tyrimo dalyvių saugumu, buvo siekiama apsaugoti tyrimo dalyvius nuo moralinės žalos, kad interviu metu jų pateikta informacija neturėtų įtakos jų kaip paslaugų teikėjų statusui, nesukeltų jokios rizikos jų karjerai, jų pateikti duomenys nebūtų atskleisti jokiems tretiesiems asmenims.

Duomenų analizės metodas. Siekiant iširti vadovaujančių, socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovų, BVGN darbuotojų ir vaiko globos paslaugas administruojančių specialistų BVGN modelio įgyvendinimo patirtis, šiame magistro darbe buvo taikoma kokybinė turinio (content) analizė. Šios analizės esmė yra išgirsti, ką nori pasakyti tyrimo dalyvis, o ne ką nori girdėti tyrėjas. Interviu metu gauti duomenys buvo apdoroti turinio (content) analizės būdu. Analizuojant tyrimo duomenis, remiantis Gaižauskaite ir Valavičiene (2016, p. 344), buvo laikomasi šių žingsnių:

- tyrimo dalyvių pasakojimai buvo transkribuojami, virto tekstu;
- daug kartų skaitomi transkribuoti interviu tekstai;

- tinkamos dalys pažymimos ir koduojamos;
- kodai grupuojami išskiriant kategorijas;
- kategorijose prasminiai elementai suskirstomi į subkategorijas;
- kategorijos paaiškinamos ir aprašomos;
- interpretuojami rezultatai.

Išskirtos kategorijos apibrėžiamos ir ieškoma sąsajų su kitomis kategorijomis (Kardelis, 2002). Duomenų analizę svarbu atlikti ir teoriniu, ir praktiniu požiūriu tam, kad galima būtų pateikti skirtumus ir sutapimus dėl globos sistemos permainų įgyvendinimo, dalyvaujant BVGN.

Tyrėjos refleksija. 50 proc. mano magistrinio darbo temos pasirinkimą lėmė tai, kad aš pati dirbu BVGN. Tiesa, aš dirbu šioje srityje tik metus laiko ir ten, kur aš dirbu, tenka iš “senujų” darbuotojų išgirsti įvairių pertvarkos vertinimų, kartais net labai nostalgiskų pasisakymų apie “didžiuosius” vaikų globos namus. Man, kaip tyrėjai, šis tyrimas leido giliau ir plačiau panagrinėti BVGN veiklą, įsigilinti į deinstitutionalizacijos esmę, jos procese kylančius iššūkius, sužinoti, kokia yra kitų BVGN darbuotojų patirtis, kokia būna BVGN-ų struktūra, darbuotojų veiklos ypatumai kituose BVGN-uose, kaip organizuojamas darbas, kaip vykdomi teisės aktų reikalavimai, koks darbuotojų požiūris į persikėlimą iš institucijos į privačius butus ir namus. BVGN apgyvendinami vaikai iš sunkumus patiriančių šeimų, patyrę tėvų nepriežiūrą, smurtą, įvairias traumas, turintys raidos, emocijų, elgesio sutrikimų, dažnai ir negalių, todėl man asmeniškai buvo įdomu, kaip labiau patyrę kolegos tvarkosi su įvairiais iššūkiais, kuo tai skiriasi nuo mano turimos patirties ir požiūrio. Man buvo labai svarbu išgirsti jų nuomonę apie pokyčius vaiko globos srityje, turimas paslaugas ir teikiamą pagalbą BVGN gyvenantiems vaikams ir darbuotojams. Iš kitos pusės, man kaip tyrėjai buvo tikras iššūkis išgirsti, tai, ką nori pasakyti informantas, o ne tai, ką aš pati noriu išgirsti.

Iš viso buvo paimta 10 interviu. Tyrimą buvo siekta atlikti ir interviu paimti susitikus su informantais gyvai, bet kai kurie informantai, taupydami laiką, to daryti nesutiko dėl šalyje prieš tai susiklosčiusios pandeminės situacijos, susijusios su Covid - 19 virusu, kai buvo siekiama išvengti asmeninio kontakto, jiems tapo įprasta bendrauti nuotoliniu būdu, be to interviu buvo imamas skirtingose savivaldybėse, įvairiais atstumais nutolusiose nuo sostinės, todėl pusė (5) interviu paimti nuotoliniu būdu, naudojant informantams priimtinas programas Zoom ar Tims. Tai galėjo įtakoti ne tokius išsamius tyrimo dalyvių atsakymus į klausimus, kadangi tarp tyrėjo ir tyrimo dalyvių nebuvo jaučiamo tiesioginio, gyvo kontakto. Tyrimo autorė pastebėjo, kad kai kurie informantai interviu metu vengia išsakyti visas jiems kilusias problemas, dirbant su tėvų globos netekusiais vaikais bendruomeniniuose vaikų globos namuose, vengia atviriau papasakoti

apie savo darbo specifiškumą, taip pat pastebėta, kad tyrimo dalyviai nerimavo dėl to, kad išsakyta informacija nepasiektų globos namų administracijos, nors jie buvo supažindinti su konfidencialumo, anonimiškumo ir saugumo principais, buvo garantuotas šių principų laikymasis.

Empirinio tyrimo loginė schema (žingsniai):

- 1 žingsnis – analizuojami literatūros šaltiniai;
- 2 žingsnis – apibrėžiamas darbo tikslas ir uždaviniai;
- 3 žingsnis – nustatomi tyrimo tikslai, uždaviniai;
- 4 žingsnis – apibrėžiama tyrimo prieiga;
- 5 žingsnis – analizuojami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai;
- 6 žingsnis – pasirenkamas duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu;
- 7 žingsnis – nustatoma imtis;
- 8 žingsnis – kuriamas tyrimo instrumentas;
- 9 žingsnis – paimami interviu duomenys;
- 11 žingsnis – duomenų apdorojimas;
- 11 žingsnis – duomenys analizuojami kokybinės turinio analizės metodu;
- 12 žingsnis – tyrimo ataskaitos parengimas ir rezultatų pristatymas.

3.2 Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo metu buvo kalbama su BVGN dirbančiais socialiniais darbuotojais, jų padėjėjais, įstaigų, teikiančių paslaugas tėvų globos netekusiems vaikams, vadovais, savivaldybių specialistais, administruojančiais socialinės globos paslaugas ir koordinuojančiais savivaldybėse veikiančių institucijų veiklą vaiko gerovės srityje, apie požiūrį į deinstitutionalizaciją, į pokyčius vaiko globos srityje, ar pagerėjo vaiko globos kokybė, ar vaikams patinka gyventi BVGN, kaip vyksta darbas BVGN, su kokiais iššūkiais susiduriama įgyvendinant BVGN modelį ir kaip jie sprendžiami. Kalbant su informantais buvo taikomas pusiau struktūruotas interviu metodas, kurio metu buvo pasitelktas jau iš anksto darbo autorės sudarytas interviu klausimynas (1 priedas), tačiau taip pat šis interviu metodas darbo autorei leido interviu eigoje užduoti informantams ir papildomų klausimų arba keisti klausimus pagal informanto darbo pobūdį ir jo santykį su BVGN (2 priedas).

3.2.1. Deinstitutionalizacijos eiga vaiko globos srityje

Deinstitucionalizacija vaiko globos srityje, šios sistemos pertvarka, kitaip sakant **tvarus** perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomenėje teikiamų paslaugų, vaikų globos namų suskaidymas į BVGN prasidėjo 2014 metais ir turėjo baigtis 2020 m.

Lijana Gvaldaitė bei Sandra Šimkonytė tyrinėjusios Vaikų globos namų deinstitucionalizacijos procesą Lietuvoje, 2016 m. pastebėjo, kad Lietuvoje prasidėjęs sistemos pertvarkos procesas dėl įvairių priežasčių strigo, kad trūko tiek politinės valios, tiek dalyvių, o būtent: valdžios institucijų, globos namų, bendruomenių, mokslininkų aktyvaus ir darnaus veikimo bei bendradarbiavimo. Mokslininkės teigė, kad vaikų globos namų deinstitucionalizacija yra nacionalinio lygmens problema ir kad šis procesas kaip vežimas garsioje S. Krilovo pasakėčioje, tempiamas į visas puses, nejudą iš vietos, nes į priimtus nutarimus ir sukurtus dokumentus buvo žiūrima kaip į rekomendacijas ir realių veiksmų pertvarkyti veikiančią sistemą buvo palyginti nedaug (Lijana Gvaldaitė, Sandra Šimkonytė. 2016).

Šio magistro darbo tyrimo dalyvių buvo prašoma papasakoti, kaip jų įstaigoje vyko pertvarka pereinant nuo institucijos prie vaikų apgyvendinimo bendruomeniniuose vaikų globos namuose.

Analizuojant informantų atsakymus, apie pertvarkos įgyvendinimą išskirtos trys kategorijos: **pertvarkos procesas tebevyksta; buvo delsiama pradėti; sunkumai ieškant būsto, kuriame įsikurtų BVGN.**

Kategorijoje **Pertvarkos procesas tebevyksta** išskirtos subkategorijos: Pertvarka vykdoma etapais; Jau daug vaikų iškraustyta iš didelių institucijų ir gyvena BVGN; Dar yra vaikų, kurie laukia savo namų bendruomenėje.

Iš informančių pasakojimų matome, kad pertvarka vyko etapais „<...> *perėjimas vyko palaipsniui*<...>“ [Jovita]. „<...> *Kažkas įvyko anksčiau, kažką įgyvendinome praėjusį rudenį*<...>“ [Saulė]. Iš pradžių dideliuose globos namuose buvo išskirstytos teritorijos, vaikai padalinti į šeimynas ir įvesta tvarka, „<...> *kad nėra jau bendros valgyklos*<...>“ [Daiva]. Vėliau šios šeimynos buvo po vieną apgyvendinamos atskiruose būstuose bendruomenėje. „<...> *Viena šeimyna, antra šeimyna, trečia*<...>“ [Jovita]. Reorganizacijai įstaigoms prireikė ne vienų metų. „<...> *gal per du metus persikėlėm į BVGN*<...>“ [Jovita]; „<...> *Perėjimas vyko daugiau nei dvejus metus*<...>“ [Saulė]. „<...> *Kai buvo nustatyta iki kada turi būti įvykdyta* <...>, *tai mums prireikė dar metų, kad pabaigtume*<...>“ [Saulė].

Išryškėja, kad kai kuriose globos institucijose jau visi vaikai yra perkelti į bendruomeninius vaikų globos namus (BVGN): „<...> *Mūsų įstaigoje deinstitucionalizacija įvykdyta. Visi vaikai perkelti į butus*<...>“ [Saulė]. „<...> *Deinstitucionalizacija yra įvykusi, vaikai visi gyvena BVGN*<...>“ [Daiva].

Informantų atsakymai **parodė, kad** kai kuriose institucijose dar perkami arba statomi būstai ir vaikai laukia savo namų. „<...>2 šeimynos laukia patalpų įsikurti ir jaunimo namai<...>“ [Justina]. „<...>Šiai dienai turime nevyriausybinių organizaciją, kurioje dar nesusitvarkė <...>“ [Kotryna].

Kategorijoje **buvo delsiama pradėti** išskirtos 4 subkategorijos: 1. Reikėjo laiko suprasti, nuo ko pradėti; 2. Abejonės dėl sėkmingo įgyvendinimo; 3. Pertvarka pareikalavo papildomo finansavimo; 4. NVO kilo didesni iššūkiai.

Subkategorija Reikėjo laiko suprasti, nuo ko pradėti atskleidė pagrindinę pertvarkos pradžios uždelsimo priežastį, nes <...> kiekvienas pasikeitimas įneša nežinomybės ir streso, kaip čia bus, kaip čia susitvarkysiu<...> [Kotryna]. <...> tiesiog reikia prisitaikyti, reikia suprasti, reikia perprasti, reikia išmokti, reikia išanalizuoti<...> [Saulė].<...> Gal pradžioje pertvarkos, reikėjo kitaip galvoti <...> tiesiog reikėjo susitvarkyti<...> [Kotryna].

Subkategorija Abejonės dėl sėkmingo įgyvendinimo taip pat paaiškina deinstitutionalizacijos vilkinimo priežastis.<...>kažkaip atrodė, kad tai bus sunkiai vykdoma<...> [Saulė].<...> iš pradžių atrodė labai sunku, kad daug yra dalykų neįveikiamų, arba bus sunku juos įveikti<...> [Kotryna].

Subkategorija Pertvarka pareikalavo papildomo finansavimo parodė, kad visos institucijos susidūrė su problema, kai atrodė, kad BVGN įkurti ir išlaikyti <...> bus žymiai brangiau<...> [Saulė]. <...> Turėjome surasti papildomų finansų <...> [Kotryna].

Subkategorija NVO kilo didesni iššūkiai atskleidė, kad socialinės globos paslaugas teikiančios NVO susidūrė su didesniais iššūkiais, nei biudžetinės viešosios įstaigos, kadangi šioms papildomas lėšas skyrė savivaldybės, o NVO finansavimo teko ieškoti pačioms.

Kai kuriose įstaigose persitvarkymas užtruko ir buvo baigtas metais vėliau, kai kuriose tebevyksta ligi šiol. Viena iš priežasčių, dėl kurios užsitęsė deinstitutionalizacija, kad buvo neskubama pertvarkos pradėti vykdyti. Iš informančių atsakymų matome, kad reorganizacijai įstaigoms prireikė 2-5 metų. Tai reiškia, kad persitvarkyti įstaigos pradėjo maždaug 2016-2019 metais. Tyrimas parodė, kad ji tebevyksta iki dabar.

Tyrimo dalyvių atsakymai parodė, kad pertvarkos pradžioje deinstitutionalizacija atrodė sunkiai įgyvendinama tiek dėl finansų, tiek dėl vadybos aspektų, kadangi atskiri butai ar namai mažiems padaliniais (šeimynoms) reikalauja labai daug lėšų ir visiškai naujos valdymo struktūros, todėl BVGN idėjos įgyvendinimas atrodė per brangus ir sunkiai realizuojamas. Tam, kad vaikų globos namuose prasidėtų pertvarka, visiems suinteresuotiems asmenims reikėjo laiko: tiek globos paslaugas administruojantiems atsakingiems asmenims savivaldybėse, tiek ir šias paslaugas teikiančioms institucijoms. Vaiko globos sistemos pertvarkos procesas iš pradžių

atrodė labai sunkiai vykdomas, dėl jo kilo nemažai baimių ir streso, kad daug dalykų bus per sunku įveikti. Pertvarka įnešė daug nežinomybės kaip ir kiekvienas pasikeitimas, nes nebuvo aiškumo, kaip reikės praktikoje įgyvendinti deinstitutionalizacijos iškeltus reikalavimus. Planuojant pertvarką, reikėjo laiko išsidėlioti, kad būtų užtikrintos reikiamos paslaugos. Tiek savivaldybėms, tiek globos paslaugas teikiančioms įstaigoms teko numatyti, kiek tai kainuos, po to ieškoti finansų. NVO kilo didesni iššūkiai, jos atsidūrė „<...>labai nelygioje konkurencinėje kovoje<...>“ [Justina], „<...>biudžetinėms įstaigoms savivaldybė nupirko namus ir butus, o NVO turėjo patys rasti iš kažkur lėšų<...>“ [Justina], „<...> buvo sudėtinga labai<...> Lėšas BVGN gauname dalyvaudami europiniuose projektuose ir be jų, tai reiktų užsidaryti iš tikrųjų, negalėtumėme tęsti tos veiklos<...>“ [Justina]. Šioje subkategorijoje atsiskleidė nevyriausybinių organizacijos specifika, kad NVO turi daugiau galimybių pritraukti lėšas ir savanorius, bet yra pati atsakinga už finansų ieškojimą ir jų subalansavimą. NVO turi labai greitai reaguoti į situacijas ir nuolat būti pasirengusi staigiai persitvarkyti, o tai reikalauja didelių laiko sąnaudų. Galimai dėl šios priežasties kai kurios nevyriausybinių organizacijos dar tebevykdo vaikų globą institucijose (viename pastate).

Kategorijoje **sunkumai ieškant būsto, kuriame įsikurtų BVGN buvo išskirtos 5 subkategorijos:** 1. formalūs reikalavimai būsto dydžiui: kambarių skaičiui ir jų plotui; 2. reikalavimai infrastruktūrai, pasiekiami darželiai ir mokyklos; 3. Aukšti reikalavimai būsto įrengimui; 4. Formalūs reikalavimai vaikų apgyvendinimui; 5. neprieinamos būsto kainos.

Interpretuojant rezultatus, galima teigti, kad pertvarkos pradžioje vertėjo pagalvoti apie namų BVGN-ams statybas, bet buvo nuspręsta ieškoti jau pastatytų namų ir butų, o šios paieškos pareikalavo daug lėšų ir laiko sąnaudų, stabdė pertvarką ir įnešė chaotiškumo. Tyrimo duomenimis, visoms institucijoms buvo sudėtinga įsigyti būstus, o tai buvo nemažas iššūkis, nes nekilnojamojo turto rinkoje pakilo kainos, buvo atvejų, kai turto vertintojams įvertinus būstą, savininkai nesutikdavo už siūlomą kainą būsto parduoti, teko skirti papildomas lėšas. „<...>Netgi papildomi finansai ne visada išspręsdavo problemą<...>“ [Kotryna], nes buvo sudėtinga rasti tinkamus būstus, kurie atitiktų visus bendruomeninių vaikų globos namų būstams keliamus reikalavimus ir pagal kainą, ir pagal plotą, nes BVGN būstui keliami labai daug formalių reikalavimų. BVGN būste turi būti reikiamas kambarių skaičius, nes kambaryje turi gyventi du vaikai. Tyrimas atskleidė, kad šis reikalavimas yra didelis apsunkinimas, nes net jeigu butuose yra didesni kambariai, tai negalima apgyvendinti daugiau vaikų. Tarkime jei vienas kambarys bute yra mažesnis nei 12 kv. m, o kitas didesnis nei 18 kv. m., tai šeimoje galėtų mažesniame kambaryje gyventi vienas vaikas, o didesniame ir trys. Tačiau pagal reikalavimus

keliamus BVGN, vienam vaikui miegamajame turi tekti ne mažiau, kaip 6 kv. m. ir neturi gyventi daugiau kaip du vaikai.

Tyrimo duomenimis, buvo sudėtinga įgyvendinti ir BVGN būstui keliamus infrastruktūros reikalavimus, kadangi bendruomeniniai vaikų globos namai turi būti įsteigti bendruomenėje, kur yra tinkama infrastruktūra vaikams augti vystytis ir ugdytis. BVGN būstas turi būti ne per toli nuo mokyklos, darželio.

Subkategorija Aukšti reikalavimai būsto įrengimui atskleidė, kad suradus tinkamus būstus, juos reikėjo įrengti, suremontuoti, neprasčiau, „<...> kaip 4 žvaigždučių viešbučiai<...>“ [Daiva]. „<...> jeigu BVGN daugiau nei 6 vaikai, turi būti įrengti du tualetai <...>“ [Rūta].

Taigi, iš analizuotos medžiagos darytina išvada, kad nors visos šios priežastys trukdo deinstitutionalizacijos procesui vykti greičiau (3 priedas, 1 lentelė), bet deinstitutionalizacijos procesas vis tik buvo išjudintas, kai kuriose savivaldybėse jau ir baigtas arba eina į pabaigą.

3.2.2. BVGN struktūra

Iš tyrimo dalyvių duomenų apie BVGN struktūrą buvo išskirtos 2 kategorijos: **Skirtingas vaikų skaičius BVGN; Įvairūs principai, skirstant vaikus į šeimynas.**

Kategorijoje **Skirtingas vaikų skaičius BVGN** išskirta 1 subkategorija: Vaikų skaičius priklauso nuo BVGN būsto dydžio ir sąlygų (3 priedo 2 lentelė).

Kategorijoje **Įvairūs principai, skirstant vaikus į šeimynas** išskirtos 5 subkategorijos: 1. Atskiriama pagal amžių; 2. Skirstoma pagal giminystės ryšius; 3. Buvo paisoma vaikų pageidavimų; 4. Siekiama išvengti konfliktų; 5. Mišrus pagal amžių BVGN modelis.

Tyrimo duomenys parodė, kad BVGN dydis ir vaikų, gyvenančių vienoje šeimynoje, skaičius skiriasi. BVGN gyvena nuo 4 iki 8 vaikų. Tai priklauso nuo kambarių skaičiaus ir ploto BVGN būste. Jeigu namas didesnis ir turi 5 kambarius, kurių kiekvienas yra ne mažesnis nei 12 kv.m, tai gali gyventi 8 vaikai (viename kambaryje gali gyventi ne daugiau kaip du vaikai). Tačiau, jeigu kambariai bus mažesni pvz. 9 kv. m ar 11,5 kv. m., tai tokiuose kambariuose galės gyventi tik po vieną vaiką. Dar būtinas bendras kambarys, kuriame vaikai galėtų bendrauti, žiūrėti televizorių, vykdyti bendras veiklas. Taigi, BVGN 4 vaikams apgyvendinti reikia trijų kambarių buto, kuriame kiekvienas kambarys būtų nemažesnis nei 12 kv. m. Jeigu BVGN gyvena daugiau nei 6 vaikai, būste turi būti 2 sanitariniai mazgai. Vaikų skaičius BVGN gali kisti, nes vaikai dėl įvairių priežasčių išėina iš BVGN, tada kažkurį laiką vaikų gyvena mažiau, nei yra vietų, kol bus apgyvendinti nauji vaikai.

Antroji duomenų kategorija atskleidė, kokiais principais vadovaujantis vyko vaikų išskirstymas į BVGN. Socialinės globos paslaugas teikiančiose įstaigose buvo išbandomi įvairūs

globotinių skirstymo į BVGN būdai. Kai kuriose įstaigose buvo atsižvelgiama į vaikų norus ir jų giminybę. Kai kuriose labiau kreipiamas dėmesys į vaikų amžių, kad vaikai iki 16 metų gyventų atskirai nuo jaunuolių, o sukakę 16 metų būtų perkelti į jaunimo namus. Tokiu būdu yra galimybė spręsti keletą problemų: lengviau organizuoti veiklas, nes skirtingi vaikų pomėgiai; lengviau nubrėžti ribas, nes vyresniems turi būti leidžiama daugiau, bei mažiesiems; išvengiama konfliktų tarp skirtingų amžiaus grupių, nes mažesni vaikai vakare eina anksčiau miegoti, todėl ryte anksčiau keliasi, trukdo miegoti vyresniesiems. Interpretuojant rezultatus, manytina, kad atsiranda dilema, kaip įvykdyti reikalavimą neišskirti brolių ir sesių, kai vyresniajam jau sueina 16 metų ir jis labai nori apsigyventi su savo bendraamžiais jaunimo namuose. Ši dilema kiekvienu atveju sprendžiama individualiai: „<...>Jeigu jaunuolis pageidauja, tai keliamė į jaunimo namus<...>“ [Justina], ieškoma optimaliausio varianto.

3.2.3. BVGN darbuotojų veiklos

Pasak Dudaitės (2016, p. 92 p.): „pagrindinis vaikų globos namų tikslas yra sudaryti tinkamas sąlygas ir užtikrinti saugią aplinką globojamam vaikui, kad šis galėtų augti, mokytis, tobulėti, vystytis, kaip asmenybė, bei įgytų reikiamus savarankiško gyvenimo įgūdžius, leidžiančius jam sėkmingai integruotis į visuomenę“.

Tyrimo dalyvių buvo prašoma papasakoti apie eilinę darbo dieną BVGN. Iš gautų duomenų išskirtos 3 kategorijos (3 priedo 3 lentelė): **Kasdieninės BVGN veiklos: namų ruošos darbai, rutina; Kasdieninės BVGN veiklos skiriasi pagal vaikų poreikius; Dažniausiai paminėtos BVGN darbuotojų veiklos už BVGM ribų.**

Kategorijoje **Kasdieninės BVGN veiklos: namų ruošos darbai, rutina** išskirtos 4 subkategorijos: 1. Švaros ir tvarkos, asmens higienos įgūdžių ugdymas; 2. Vaikų maitinimo organizavimas; 3. Dienos režimo laikymosi užtikrinimas; 4. Savo taisyklių ir ritualų laikymasis.

Kategorijoje **Kasdieninės BVGN veiklos skiriasi pagal vaikų poreikius** išskirtos 7 subkategorijos: 1. Vaiko sveikata turi būti nuolat stebima ir kuo skubiau suteikiama reikiama pagalba; 2. Darbo dieną veiklos skiriasi nuo nedarbo, nes skirtingi vaikų poreikiai; 3. Veiklos priklauso nuo to, ar reikia eiti į mokyklą ar atostogos; 4. Veiklos priklauso nuo vaikų poreikių; 5. Kasdieninės BVGN veiklos priklauso nuo vaikų amžiaus; 6. Veiklos priklauso nuo atstumo iki ugdymo įstaigų ir pagalbos poreikio vaikams ruošiant pamokas. 7. Darbuotojų veiklos priklauso nuo BVGN aplinkos ir buitinių sąlygų.

Kategorijoje **Dažniausiai paminėtos BVGN darbuotojų veiklos už BVGM ribų** išskirtos 2 subkategorijos: 1 Vaiko palydėjimas; 2. Vaiko interesų atstovavimas.

Tyrimo duomenys visuose BVGN rodo tas pačias veiklas, kurias tenka vykdyti BVGN darbuotojams kiekvieną dieną, užtikrinant vaikams saugias gyvenimo sąlygas BVGN, sudarant tinkamas galimybes jiems sveikai augti, vystytis, lavintis, ilsėtis ir mokytis tinkamų socialinių įgūdžių. Darbuotojų veiklos konkrečią dieną gali varijuoti, nes jos priklauso nuo vaikų poreikių: nuolat kiekvienas darbuotojas sprendžia vaiko sveikatos, ugdymo, maitinimo, aprūpinimo vaistais, mokymosi priemonėmis, maisto ir buitinėmis prekėmis problemas pagal tai, ko tą dieną kuriam vaikui reikia.

Vis tik yra veiklų, kurios turi būti vykdomos visuose BVGN kiekvieną dieną: pagalba vaikams ryte atsikėlus susitvarkyti kambarius, pasikloti lovą, o vakare pasiruošti miegui, taip pat asmens higienos procedūros, maitinimo organizavimas ir tvarkos bei švaros palaikymas: „<...> *ta pati diena, kėlimasis ryte<...>prausimasis, higiena<...> Ta pati kambario priežiūra<...>“ [Laima]; „<...>eini valaisi, viską darom, drabužius plaunam, valom, siuвам jeigu reikia<...>“ [Vanda]. Iš visų šių kasdieninių darbų daugiausiai laiko darbuotojams atima maisto parengimas, kurį dažniausiai atlieka socialinio darbuotojo padėjėjai.*

Kitos veiklos priklauso nuo to ar darbo diena, ar savaitgalis, nes darbo dienomis vaikai turi eiti į mokyklą, o savaitgalį ilsisi: „<...> *Priklauso ar tai darbo diena, ar savaitgalis, nes dienų pobūdis skiriasi<...> O savaitgaliais, dažniausiai vaikai miega ilgai, einam pramogaut, į boulingą, į kiną, į išvykas važiuojam, priklauso nuo oro, nuo sezono priklauso, koks metų laikas <...>“ [Jovita].*

. Nuo to, ar yra mokslo metai, ar atostogos, nuo to, ar vaikui reikia eiti į pamokas, ar jungiamasi nuotoliniu būdu, nuo to, ar vaikas sveikas ar serga: „<...> *Jeigu reikia, rūpinasi vaikų sveikatinimu, į ligonines, į poliklinikas veža<...>“ [Justina].*

Duomenų analizė parodė, kad kasdieninės darbuotojų veiklos bendruomeniniuose vaikų globos namuose labai priklauso nuo vaikų amžiaus. Paaugliams reikia mažiau priežiūros, o tuose BVGN, kur vaikai maži, tenka skirti labai daug laiko jų priežiūrai ir pagalbai buityje. Ir visiems vaikams stengiamasi skirti kuo daugiau individualaus dėmesio atliepiant individualius vaiko poreikius. Kai yra mokinių, nemažai pastangų tenka įdėti, kad visi vaikai paruoštų pamokas: „<...> *Na dar pamokas padeda padaryti, jeigu reikia<...>“ [Daiva]; taip pat darbo daugiau, kai vaikus reikia nuvežti į ugdymo įstaigas ir parvežti iš jų: „<...> *Na ir vaikų grįžimas iš ugdymo institucijų: kokiū būdu, ar savarankiškai ar kas transportu važiuoti ar pėsti pareina<...>“ [Justina]. BVGN dirbančių darbuotojų kasdieninė veikla labai priklauso nuo vaikų sveikatos pokyčių. Viena iš personalo pagrindinių uždavinių, kad vaiko sveikata būtų nuolat stebima ir kuo skubiau suteikiama vaikui reikiama pagalba. BVGN darbuotojai rūpinasi tiek fizine, tiek psichine vaikų sveikata ir prireikus kreipiasi į atitinkamus specialistus, prireikus pas**

juos vaikus palydi. BVGN darbuotojo pareigas įeina ne tik vaiko palydėjimas pas gydytojus, bet ir palydėjimas į kitas įstaigas, prekybos centrus, ekskursijas ar tiesiog išėjimas su vaiku pasivaikščioti ir pan. BVGN oficialiniai darbuotojai dažnai atstovauja vaiko interesus įvairiuose posėdžiuose, institucijose, dalyvauja ugdymo įstaigų rengiamuose tėvų susirinkimuose: „<...>tada dalyvauja įvairiuose posėdžiuose, kuriuos organizuoja VTAS, atvejo vadyba<...>“ [Justina]. Darbuotojų darbo pobūdis ir kasdieninės veiklos priklauso nuo BVGN aplinkos ir buitinių gyvenimo sąlygų, priklauso nuo to, ar sutvarkyta aplinka, bute gyvena ar name, nes kai vaikai apgyvendinami name, tai tinkamą vaikams gyventi BVGN aplinką tenka patiems darbuotojams susitvarkyti, įsirengti, patiems tenka ir šildymu rūpintis.

Nors visuose BVGN darbuotojų veiklos yra tos pačios – rūpintis vaikų gerove, užtikrinti jiems saugumą ir aprūpinimą, tačiau kiekvieni BVGN kuria savo taisykles ir ritualus, kaip tai daroma ir įprastose šeimose.

3.2.4. BVGN vadyba

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme „Dėl Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų patvirtinimo“ pakeitime Nr. A1- 461 (2017, p. 2) nurodoma, kad: „1 likusiam be tėvų globos vaikui gyvenančiam bendruomeniniuose vaikų globos namuose turi būti įdarbinta mažiausiai nuo 0,25 iki 0,35 socialinio darbuotojo pareigybės ir nuo 0,40 iki 0,55 individualios priežiūros personalo (pvz., socialinio darbuotojo padėjėjo) pareigybės, tačiau atsižvelgiant į tai, jei vaikas turi negalią (sunkią negalią) arba emocijų ir elgesio sutrikimų, pareigybių intervalai personalui yra didesni“.

Tyrimo dalyvių buvo klausta, kaip BVGN organizuojamas darbuotojų darbas. Analizuojant gautus duomenis (3 priedo 4 lentelė), išskirtos 2 kategorijos: **BVGN personalo struktūra skirtingose įstaigose yra skirtinga; BVGN personalo darbą organizuoja ir darbo grafikus sudaro kiekvienoje įstaigoje skirtingai.**

Kategorijoje **BVGN personalo struktūra skirtingose įstaigose yra skirtinga** išskirtos 3 subkategorijos: 1. skirtingas darbuotojų skaičius komandoje; 2. Skirtinga komandos sudėtis; 3. Skirtingai organizuojamos darbuotojų pamainos.

Subkategorijos rodo, kad skirtingose įstaigose skirtingai organizuojamas personalo darbas, skirtingas darbuotojų skaičius BVGN komandose. Socialinių darbuotojų skaičius priklauso nuo vaikų skaičiaus, dažniausiai socialinių darbuotojų komandoje yra 1 arba 2, bet gali būti ir 3. BVGN komandose yra po 3 ar 4 socialinio darbuotojo etatus. Vis tik darbuotojų skaičius visose BVGN komandose yra panašus, o būtent 5-6 žmonės.

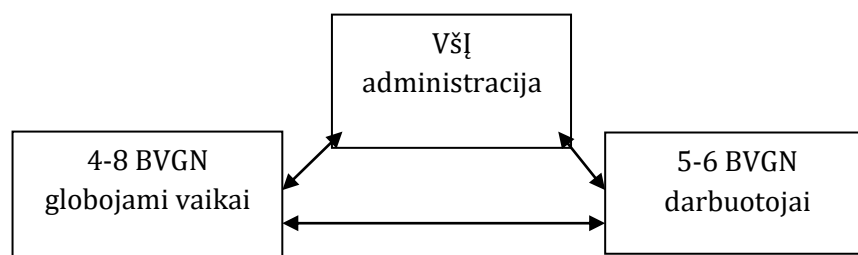
Darbuotojų kvalifikacijos atžvilgiu BVGN komandos sudėtys yra skirtingos. BVGN komandoje gali būti 4 socialinio darbuotojo padėjėjai ir vienas socialinis darbuotojas. Biudžetinėse įstaigose dirbančios informantės teigė, kad jų BVGN komandose yra po du socialinius darbuotojus, kurie keičia vienas kitą (dvi dienas dirba, dvi dienas laisvi) ir po 4 socialinio darbuotojo padėjėjus, kurie dirba kas ketvirtą parą. Dar kiti duomenys parodė, kad NVO įstaigoje BVGN gali būti paskirtas veiklai koordinuoti vyr. socialinis darbuotojas, kuris dirba darbo dienomis kartu su kitu socialiniu darbuotoju, dirbančiu pagal slenkantį grafiką. Socialinio darbuotojo padėjėjų šios įstaigos BVGN komandose yra po 3 ir jie dirba tik vakaro ir nakties metu, kai nėra socialinių darbuotojų. Be to, išaiškėjo, kad vienose BVGN komandose darbuotojų trūksta: „*Tenka dirbti 1,5 etato, nes nėra kito socialinio darbuotojo<...> bet turėtų būti dar vienas socialinis darbuotojas<...>*“ [Rūta]; kitose įstaigose darbuotojų gali būti ir daugiau nei reikia: „*<...>Pas mus su darbuotojų trūkumu problemų nėra, nes pas mus darbuotojų vieno per daug – 6 <...>*“ [Jovita]. Gali būti, kad BVGN darbuotojų skaičius komandose priklauso nuo vaikų amžiaus ir jų turimų sveikatos, emocijų ir elgesio sutrikimų, kai vaikams reikia daugiau priežiūros ir dėmesio, komandoje įdarbinama daugiau personalo: „*<...>tada, kai yra daugiau vaikų, reiškia vienu metu turi būti daugiau darbuotojų, jeigu yra mažesni vaikai ir plus ten vaikai turintys negalią ar emocijų ir elgesio sutrikimų, reiškia darbuotojų turi būti daugiau<...>*“ [Saulė].

Nuo daug ko priklauso ir darbuotojų skaičius vienoje pamainoje, nors dažniausiai stengiamasi, kad dienos metu dirbtų po du darbuotojus, o naktį – vienas: „*<...> Savaitgaliais būna du darbuotojai: socialinis ir padėjėjas<...> Nakties metu tiktai lieka vienas darbuotojas<...>*“ [Justina]; tačiau labai dažnai dėl įvairių priežasčių: atostogų, mokymų ar ligos metu, dažniausiai nėra kviečiama pagalba iš kito BVGN, o verčiamasi savo komandos jėgomis. Tada darbuotojams tenka dirbti ir po vieną pamainoje visą parą: „*<...> ir esant krizinei situacijai taip nebūna, kad visi šeši sirgtų. Krizių, atostogų, ligų metu vienas kitą dengia. Jeigu kokie du ir iškrenta iš komandos, tai keturi lieka<...>*“ [Justina].

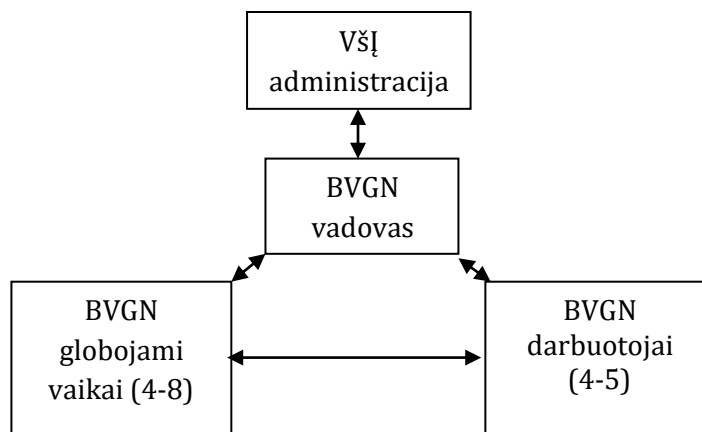
Kategorijoje **BVGN personalo darbą organizuoja ir darbo grafikus sudaro kiekvienoje įstaigoje skirtingai** išskirtos subkategorijos: 1. Administracija siekia BVGN valdymą centralizuoti; 2. Skirtingas pavaldumas; 3. Darbo grafikus BVGN sudaro įstaigos administracija; 4. Darbo grafikus sudaro BVGN vadovas.

Subkategorijos atskleidė, kad vienose įstaigose visi BVGN darbuotojai yra pavaldūs administracijai (žr. 1 pav.). Kitose įstaigose yra paskirti atsakingi darbuotojai BVGN veiklai koordinuoti, jie vadinami įvairiai: koordinatoriais, šeimynų vadovais, BVGN vadovais. Tuomet įstaigos vadovas bendrauja su šiuo vadovu, jam yra pavaldūs ir visi kiti BVGN darbuotojai (žr.

2 pav.). Iš pateiktų tyrimo duomenų matome, kad BVGN vadovu gali būti vyr. socialinis darbuotojas, tiesiog socialinis darbuotojas, o gali būti ir socialinio darbuotojo padėjėjas paskirtas vadovauti tiek kitiems padėjėjams, tiek ir socialiniams darbuotojams. Nors BVGN socialinio darbuotojo padėjėjas pagal įstatymų reikalavimus turėtų vykdyti socialinio darbuotojo nurodymus, tačiau, kai kuriose įstaigose šių reikalavimų nepaisoma, stengiamasi panaikinti socialinio darbuotojo pavaldumą socialiniam darbuotojui, ir padaryti visus darbuotojus pavaldžius administracijai: „<...>Stengiamasi panaikinti socialinio darbuotojo padėjėjo pavaldumą socialiniam darbuotojui. Visi pavaldūs yra man (įstaigos vadovui)<...>“ [Daiva]. Interpretuotina, kad matosi pastangos centralizuoti BVGN valdymą, kontroliuoti, daryti įtaką, bet žodis „stengiamės“ rodo, kad tai reikalauja pastangų, ir kad BVGN socialinio darbuotojo padėjėjo pavaldumas socialiniam darbuotojui vis tik yra praktikuojamas (žr. 3 pav.).

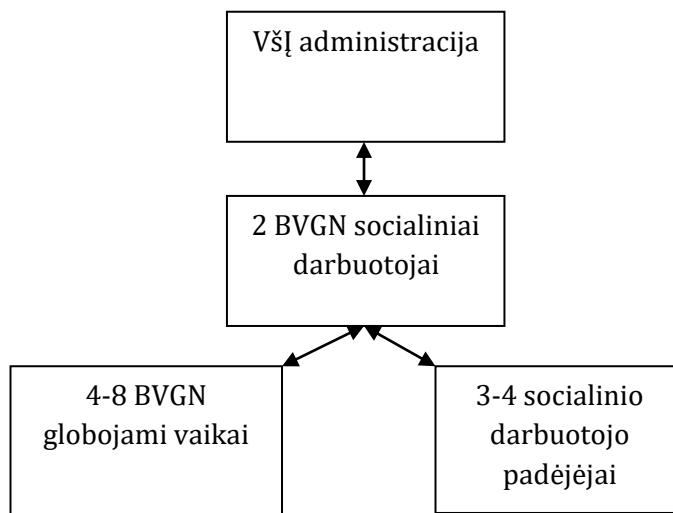
1 pav. BVGN personalo vadyba (kai visi darbuotojai pavaldūs įstaigos administracijai)

2 pav. BVGN personalo vadyba (kai paskirtas padalinio vadovas)

Tyrimas parodė, kad kiekvienoje įstaigoje paskirti skirtingi darbuotojai atsakingi už BVGN darbuotojų darbo grafikų sudarymą ar keitimą. Vienose institucijose darbo grafikus sudaro visoms BVGN komandoms įstaigos administracija: „<...>Tai kaip centre administracija sudaro grafiką kas ketvirtą parą, taip ir dirbam mes, padėjėjos, na o socialiniai, tai jie dvi dirba

dvi laisvi, nes mes parom, o jos dienom<...>“ [Vanda]; kitose įstaigose sudaryti BVGN darbuotojų darbo grafiką įeina į koordinatoriaus-šeimos vadovo pareigas: „<...>tebedirbu <...> BVGN vadove <...>grafiką aš pati sudarau<...>”[Rūta]. “<...>Pas mus grafikus sudaro BVGN vadovai pagal poreikį<...>”[Jovita].

3 pav. BVGN personalo vadyba (kai socialinio darbuotojo padėjėjai pavaldūs socialiniams darbuotojams)

3.2.5. BVGN santykiai su bendruomene

Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plane Bendruomeniniai vaikų globos namai (BVGN) apibūdinami kaip pagal šeimai artimos aplinkos modelį veikiantys vaikų globos namai, įsteigti atskirose patalpose (pvz., namas, butas) bendruomenėje<...>. Šie namai pagal savo pobūdį priskirtini bendruomeninėms paslaugoms (Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas, 2014, p. 3).

Informančių buvo klausama, kokie yra BVGN santykiai su kaimynais, koks bendruomenės požiūris į BVGN. Iš gautų atsakymų (3 priedo 5 lentelė) išryškėjo 3 kategorijos. Pirmojoje kategorijoje **Iš pradžių bendruomenė labai priešinosi BVGN** išskirtos 5 subkategorijos: 1. Ivairūs bendruomenės pasipriešinimo būdai; 2. Išankstinės bendruomenės neigiamos nuostatos apie globojamus vaikus; 3. Globojamų vaikų elgesys labiau pastebimas; 4. Apibendrinimai daromi ne globojamo vaiko naudai; 5. Kaimynų baimė nukentėti.

Subkategorijoje „Ivairūs pasipriešinimo būdai“ išryškėjo, kad „<...>Kai kūrėsi pirmieji BVGN, tai kaimynai buvo labai priešiška nusistatę <...>“[Vanda]. „<...> buvo didžiulė kova <...> ėjo, rašė skundus, reikalavo nesteigti BVGN tame rajonėlyje<...>“[Daiva]. „<...>Iš

pradžių tikrai nepriima, tikrai priešinasi <...> kiekviena kaimo bendruomenė, į tokią žinią sureagavo neigiamai<...>“ [Kotryna]. „<...>kaimynai <...> ėjo į savivaldybę, buvo posėdis su jais <...>“ [Vanda]. „<...> ir skundai buvo rašomi, daromi susirinkimai, kai iš savivaldybės reikalavo <...> užtikrinimo <...> kad mūsų vaikai nieko nepridarys<...>“ [Kotryna]. „<...>kai mes tik įkūtime 2016 m pirmuosius BVGN, mes turėjome labai didžiulį pasipriešinimą visuomenės <...>“ [Justina]. „<...>Bute buvo iš pradžių pasipiktinimas, kad per daug triukšmo ir trypciojimo <...>“ [Daiva].

Subkategorija Išankstinės bendruomenės neigiamos nuostatos apie globojamus vaikus parodė, kad bendruomenė „<...>turėjo<...>išankstinių nuostatų <...>“ [Justina]. „<...>Kažkodėl visiems atrodo, kad tie vaikai yra ir prastesnio elgesio<...> daugiau jiems ko trūksta... mažiau išsilavinę, žemesnės moralės... <...>“ [Saulė]. „<...> sakė, kaip jūs tokiam prabangiame rajone čia mums tokius vaikus atvežėt <...>“ [Justina]. „<...> BVGN steigėjams teko įrodinėti <...>, kad tikrai vaikai yra nebausti, neteisti, kad vos ne krauju turime pasirašyti, kad mūsų vaikai nieko nepridarys<...>“ [Kotryna]. Subkategorija Globojamų vaikų elgesys labiau pastebimas atskleidė, kad „<...> jie yra labiau pastebimi elgesio požiūriu, negu pastebimi vaikai iš šeimų <...>“ [Saulė]. Subkategorija Apibendrinama ne globojamo vaiko naudai parodė, kad visuomenė linkusi apibendrinti „<...>jeigu ten vienas vaikas blogai elgiasi iš karto tos savybės ar toks elgesys priskiriamas visiems vaikams<...>“ [Saulė]. Subkategorija Kaimynų baimė nukentėti atskleidė, kad BVGN kaimynams „<...> buvo baisu, nežinojo kas čia vyksta, nežinojo ko tikėtis<...>“ [Jovita]. Nes „<...> bendruomenė visada prisibijo <...>yra ten vaikai ir neaišku, kaip jie gali elgtis, ir žmonės iš karto bijo gal apvogt, gal dar kažką padarys ar kažkaip jiems pakenks ar jų vaikams gal pakenks<...>“ [Saulė].

Tyrimas parodė, kad įsigijus tinkamą būstą, įstaigoms teko spręsti iššūkį dėl didelio bendruomenės pasipriešinimo prieš BVGN steigimą bendruomenėje. Pertvarkos pradžioje kiekvienos bendruomenės atstovai į BVGN sureagavo neigiamai, jie turėjo daug išankstinių nuostatų ir nepagrįstų baimių dėl globojamų vaikų elgesio. Gal būt todėl pertvarkos pradžioje bendruomenės atstovai rašė skundus, reikalavo užtikrinti, kad globojami vaikai nėra teisti ar bausti ir, kad ateityje jie taip pat nenusižengs įstatymams.

Kategorijoje **Bendruomenės nuostatos po truputį keičiasi** išryškėjo 6 subkategorijos: 1. BVGN santykiai su kaimynais gerėja; 2. Kaimynai supranta; 3. Kaimynai tapo pakantesni; 4. Vaikai patys keičia nuostatas; 5. BVGN vaikai – yra kaip visi vaikai; 6. Bendruomenės atstovai rodo atšilimo ženklus.

Kai visuomenė pagyveno kurį laiką šalia bendruomeninių vaikų globos namų, kaimynų reakcijos į BVGN pagerėjo, pradėjo keistis neigiamos nuostatos, nykti išankstinės baimės. „<...>

Kaimynystės <...> nuostatos į BVGN globojamus vaikus keičiasi į gerą<...> Požiūris kaimynų gerėja, šiai minutei yra geras <...>“ [Daiva]. <...>kažkaip normaliai<...> jokių incidentų tikrai nebuvo<...> [Agnė]. <...> kažkaip susigyveno ir kažkaip neblogai. <...> bendruomenė labai normaliai priima vaikus<...> [Daiva].

Atsirado pojūtis, kad kaimynai supranta BVGN globojamus vaikus: „<...>jie supranta, kad yra toks vaikas, ir <...> jie yra jau įpratę, ir žino kaip vyksta<...>“ [Agnė]. Ir pojūtis, kad kaimynai tapo pakantesni globojamiems vaikams „<...> jeigu tas kamuolys nukrenta už tvoros, tai neatsitinka tragedija, nesugriūva kaimyno kiemas nuo to<...>“ [Justina]. „<...> Tai bendruomenė nurimo<...>nebesulaukiam skundų, nei kaltinimų<...>“ [Kotryna]. „<...> niekas nesiskundžia <...>“ [Vanda]. Gyvendami bendruomenėje vaikai patys savo elgesiu keitė neigiamas kaimynų nuostatas į globojamus vaikus. Kai kaimynai artimiau susipažino su bendruomenėje globojamais vaikais, jie „<...>pamatė, kad niekas nesikeičia jų gyvenimui, papildomų nepatogumų nepatiria<...>“ [Jovita]. „<...> ir žmonės tada nurimsta, pamato kad vaikai ir visur dalyvauja, vaikšto į mokyklą<...>“ [Kotryna]. „<...>na jie pamato, kad nėra tie vaikai kažkokie kitokie, jie tokie patys, kaip kiti vaikai<...>“ [Justina]. „<...> globojami vaikai nėra kokie nors nusikaltėliai ir blogiukai <...>“ [Daiva]. „<...> Kai pradėjo gyventi, pamatė, kad tokie patys tie vaikai <...>“ [Vanda]. „<...> ir gali susidurti su tokiomis pačiomis problemomis <...>“ [Kotryna].

Bendruomeniniuose globos namuose dirbantieji pastebi gerėjančių santykių su kaimynais požymius: „<...> kartais randame krepšelį obuolių paliktą prie durų, tai vadinasi kaimynai atšyla<...>“ [Justina]. „<...>Net tie piktieji kaimynai dabar atneša vaikams nudažytų margučiu, atveda savo šuniukus pažaisti<...>“ [Daiva]. „<...> patenkinti, sveikinasi, per Kalėdas dovanas prie durų palieka <...>“ [Jovita]. „<...> prisideda prie vaikų ugdymo, nes jaučiasi atsakingi<...>“ [Saulė].

Tyrimas parodė, kad pertvarkai tęsiantis ir steigiant ne pirmus bendruomeninius vaikų globos namus, jau tokios neigiamos bendruomenės reakcijos nebuvo. Ir šiuo metu BVGN santykiai su kaimynais yra geri, niekas nesiskundžia, kaimynai įvardijami kaip „neutralūs“, incidentų su jais nekyla. Teigiama, kad ir tie labiausiai priešišškai nusiteikę kaimynai po truputį keičia savo nuostatas, o tam, kad tos nuostatos pasikeistų turėjo praeiti tam tikras laikas, visuomenė turėjo pamatyti, kad jiems ir jų gerbūviui BVGN žalos neatnešė, niekuo nepakenkė. Kad kaimynai po truputį „atšyla“ rodo ženklai, kai kartais vaikams paliekamos dovanos švenčių proga ar jie kaip kitaip pavaišunami, užmezgami santykiai, atvedami pažaisti augintiniai. Keičiant nuostatas nemažai teko ir patiems BVGN gyventojams prisidėti. Buvo rengiamos šventės, kad galėtų prisijungti ir kaimynai, pas vaikus kviečiami į svečius užteiti draugai. Vaikai patys

išreiškia norą bendrauti, kalbindami kaimynus, užmegzdami pažintis su jais. Be to, kai kuriose savivaldybėse padėjo ir teisinga strategija į BVGN pirmiausia iškelti jaunesnio amžiaus vaikus, kurie yra ramesni nei paaugliai ir nesudarė problemų vietinei bendruomenei. Be to, nuo pat pradžių kiekvienoje bendruomenėje buvo žmonių, kurie stengėsi vaikams padėti, nes jautėsi atsakingi.

Kategorijoje **Įtampa išlieka** išskirtos 3 subkategorijos: 1. Stengiamasi įtraukti bendruomenę bendradarbiauti; 2. Darbuotojai rūpinasi BVGN reputacija; 3. Darbuotojai nerimauja dėl kaimynų nuomonės.

Dėl didelio bendruomenės pasipriešinimo BVGN santykiai buvo labai sudėtingi, teko daug aiškinti ir įrodinėti gyventojams, kad glojami vaikai nepridarys žalos bendruomenėje gyvenantiems kaimynams, jų vaikams ar turtui. „<...> tiesiog reikia kalbėtis su bendruomene, ir paaiškinti<...> Tai reikia tų pasikalbėjimų<...>“ [Kotryna]. „<...> dabar siekiama, kad visuomenė būtų įtraukta<...>“ [Saulė]. „<...> gali užėiti į svečius, pasavanoriauti, pamokyti kokio amato. <...>“ [Kotryna].

Nepaisant šiltėjančių santykių, BVGN darbuotojai vis dar yra įsitempę, jie rūpinasi BVGN reputacija: „<...> kad ten išėjus į lauką<...> gražiau pasirodyt<...>, kad tik tokią prestižinę pusę parodyt <...>“ [Agnė]. BVGN Darbuotojai nerimauja dėl kaimynų nuomonės, bijo „ką pagalvos“ kaimynai, „<...> nes čia tuoj pagalvos, <...> vos ne slepiamės nuo tų kaimynų <...> tai irgi atrodo, ką jie ten galvoja <...>“ [Agnė]. Pergyvena ar kaimynai neiškvies tarnybų krizinėse situacijose, ar nepasmerks dėl nepakankamo rūpesčio glojamiems vaikams. „<...> Nu aš manau, kad jie galvoja, kad mes vaikais labai minimaliai rūpinamės<...>“ [Agnė]. Tai kažkuo primena ir kiekvienos šeimos tėvų rūpesčius, ar kaimynai nepakvies VTAS ar policijos ar nepagalvos, kad vaiku netinkamai rūpinamasi, jam skiriama nepakankamai dėmesio ar priežiūros.

Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenė, pamažu keičia savo nuostatas į BVGN gyvenančius vaikus, apsipranta, nurimsta, nustoja skųstis ir baimintis dėl grėsmių. BVGN santykiai su kaimynais gerėja, bet įtampa išlieka, nes BVGN darbuotojai nuolat baiminasi dėl BVGN reputacijos.

3.2.6. Požiūris į deinstitutionalizaciją

Gudžinskienės ir Raudeliūnaitės, Uscilos (2017) atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad 2014 m. vasario 14 d., priimtas „Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“ davė teigiamų rezultatų. Šio plano tikslas yra: „kurti kompleksiskai teikiamų paslaugų

sistema, kuri sudarytų galimybes kiekvienam vaikui, neįgaliajam ar jo šeimai (globėjams, rūpintojams) gauti individualias pagal poreikius paslaugas ir reikiamą pagalbą bendruomenėje, o kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui augti saugioje ir jo raidai palankioje aplinkoje biologinėje, jos nesant – tėvių, globėjų šeimoje“, (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. Vasario 14 d. įsakymas Nr. A1-83.).

Šiame magistrinio darbo tyrime informančių buvo klausiama, koks jų požiūris į deinstitutionalizaciją vaikų globos srityje. Iš informančių atsakymų (3 priedo 6 lentelė) išskirta viena kategorija: **Pertvarka pasiteisino**. Analizuojant tyrimo dalyvių atsakymus išskirtos 6 subkategorijos: 1. Vertina teigiamai; 2. Pertvarka brangi, bet reikalinga; 3. Įvyko teigiami ir ryškūs pokyčiai globojamų vaikų gyvenime; 4. Atsisakyta neigiamų dalykų; 5. Po pertvarkos vaikams geriau; 6. BVGN geriau tenkina vaiko poreikius.

Tyrimas parodė, kad teigiamai pertvarką vertina visos informantės, kad vaikų perkėlimas į bendruomeninius vaikų globos namus iš didelių vaikų globos įstaigų buvo reikalingas ir naudingas. „<...>BVGN idėja yra gera <...> aš manau, kad tai yra labai geras dalykas, kad neliko tų didelių globos namų. <...>“ [Saulė]. „<...>gal valstybei ir nepigiai kainuoja<...>“ [Vanda]. „<...> reikėjo tos pertvarkos,<...> ta pertvarka įnešė daug daugiau naudos, negu žalos.<...>“ [Kotryna], nes iš esmės pakeitė vaikų gyvenimus į gerąją pusę. Idėja iš didelių įstaigų vaikus perkelti į BVGN pasiteisino, neliko didelių globos namų, atsisakyta netinkamų auklėjimo metodų. Pradėjus dirbti BVGN principu kiekvienas vaikas yra žymiai geriau matomas, jis nepasimeta tarp daugybės vaikų, nes šeimynos darbuotojai turi galimybę geriau pažinti vaikus, jaučiasi už juos atsakingi. BVGN gyventi vaikams sudaromos geresnės sąlygos.

3.2.7 . Požiūris į globos pertvarkos įtaką paslaugų kokybei

Mokslininkai atkreipė dėmesį ir į tai, kad gyvenimo globos namuose sąlygos gali sukelti įvairias vaikų sveikatos, pažintinės, emocinės, moralinės srities problemas (Browne, 2009; Wheten, Osterman et al. 2014). Įvairiais tyrimais buvo įrodyta, kad globos namuose gyvenančių vaikų intelekto ir psichinė raida sulėtėja ne tiek dėl įgimtų veiksnių ar centrinės nervų sistemos pažeidimų, kiek dėl kokybiškų santykių, turiningo bendravimo su suaugusiais trūkumo (Pileckaitė-Markovienė, Lazdauskas, 2007). Vaikų globos institucijose vaikams suteikiamas būstas ir priežiūra, užtikrinamas tam tikras saugumas, bet jie neapsaugomi nuo psichinės deprivacijos, kuri trunka kitomis formomis. O svarbiausia – globos namai nėra pritaikyti vaiko pozityviai socializacijai, nes šios įstaigos, nors ir turi pakankamai gerą materialinę bazę, bet nėra

panašios į šeimos aplinką, jose neįmanoma užtikrinti individualių vaiko poreikių, o ypač – kokybiškų santykių su suaugusiais.

Rimkus ir Žemgulienė (2013) teigė, kad „dirbant socialinį darbą susiduriama su daugybe įvairių problemų, iššūkių kuriems spręsti nėra vienos sistemos ar taisyklių rinkinio, kiekviena situacija ir kiekvienas klientas su savo problemomis yra unikalūs, todėl socialiniame darbe nuolat ieškoma pačių geriausių ir veiksmingiausių problemos sprendimo būdų“, ne išimtis ir socialinis darbas su tėvų globos netekusiais vaikais (Rimkus ir Žemgulienė, 2013).

Tyrimo dalyvių buvo klausama, ar deinstitutionalizacija pagerino vaikų globos kokybę. Iš gautų duomenų (3 priedo 7 lentelė) buvo išskirtos 5 kategorijos: **Pertvarka pagerino socialinės vaiko globos paslaugų kokybę ir prieinamumą; Skirtingose BVGN paslaugų kokybė gali skirtis; Persitvarkyti nėra lengva; Išlieka institucinė globa; Atsirado naujų iššūkių.**

Kategorijoje **Pertvarka pagerino socialinės vaiko globos paslaugų kokybę ir prieinamumą** išskirtos 4 subkategorijos: 1. BVGN gali naudotis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis; 2. Savivaldybė gali pirkti reikiamas paslaugas; 3. Globos kokybė pagerėjo daugeliu aspektų; 4. BVGN Stengiamasi sekti šeimos modeliu.

Kategorijoje **Skirtingose BVGN paslaugų kokybė gali skirtis** išskirtos 2 subkategorijos: 1. Paslaugų kokybė priklauso nuo darbuotojų; 2. Priklauso nuo gyvenamosios BVGN aplinkos.

Kategorijoje **Persitvarkyti nėra lengva** išskirta 1 subkategorija: 1. Išorinė deinstitutionalizacija vyksta greičiau, nei pertvarka žmonių viduje.

Kategorijoje **Išlieka institucinė globa** išskirtos 8 subkategorijos: 1. BVGN ne visada paisoma vaikų norų; 2. BVGN išlieka vaikų muštravimas; 3. Darbuotojams tenka vaikus užstoti prieš direktorių; 4. Išlieka noras vaikus auklėti; 5. Ne visada paisoma vaiko individualumo; 6. Institucinės globos požymiai BVGN; 7. BVGN keliami reikalavimai kaip institucijai; 8. Išlieka dokumentų rengimas.

Kategorijoje **Atsirado naujų iššūkių** išskirtos 4 subkategorijos: 1. Nėra kur apgyvendinti naujai išimtų iš šeimų vaikų; 2. Pertvarka įnešė chaoso; 3. Vaikus traumavo mokyklos pakeitimas; 4. Įstaigų vadovams sudėtingiau vykdyti BVGN kontrolę: padidėjo išlaidos ir laiko sąnaudos.

Tyrimo duomenys parodė, kad Bendruomeniniai vaikų globos namai (BVGN) pagerino vaikų globos paslaugų kokybę daugeliu aspektų „<...>ši pertvarka pagerino vaikų globos kokybę. Vienareikšmiškai taip <...>“ [Vanda]. „<...>Taip pertvarka pagerino paslaugų kokybę“ <...> [Justina]. „<...> Pagerino. Bendrai tai kokybė pagerėjo ir pagerėjo vaiko

atžvilgiu tikrai. Aš tuo net neabejoju<...>“ [Daiva]. „<...> Tikrai pagerino<...> Žinoma, kad pagerėjo”<...> [Rūta]. „<...> Manau, kad vaiko globos kokybė pagerėjo, tikrai taip <...>“ [Saulė]. Visų pirma, tai vaikams BVGN visos paslaugos tapo labiau prieinamos, jų padaugėjo: „<...> mes jau žinome, iš kur galime nusipirkti, arba kokių specialistų galime pasisamdyti, į kokią organizaciją galima kreiptis. jeigu reikia kokių paslaugų<...> naudojames ir kitų rajonų teikiamomis paslaugomis<...>“ [Kotryna]. Be to, BVGN yra „pagal šeimai artimos aplinkos modelį veikiantys vaikų globos namai, įsteigti atskirose patalpose (pvz., namas, butas) bendruomenėje“ (Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas, 2014, p. 3). Todėl BVGN gyvenantys vaikai „<...> naudojami bendruomenės paslaugomis<...> vežam į polikliniką<...> pas psichologus<...>“ [Justina]. Paslaugų kokybė pagerėjo ir todėl, kad BVGN vaikai „<...> gyvena salygomis, arčiau šeimos aplinkos<...>“ [Jovita]. „<...> vaikai turi šeimynines sąlygas<...> Kaip šeimoje<...>“ [Rūta]. „<...> nesiskiria nuo mūsų visų šeimų.<...>, kaip ir kiekvienoj mūsų šeimoj<...> viskas vysta taip pat kaip ir pas mus šeimose <...>“ [Kotryna]. „<...> mes einame prie šeimos modelio, vaikai jaučiasi labiau šeimyniški, jie jau nebe ta avelių banda<...>“ [Vanda].

Skirtinguose BVGN paslaugų kokybė gali skirtis, nes ji priklauso ir nuo ten dirbančio personalo: „<...> Darbuotojas turi būti moralus, būtų geriausiai, kad nerūkytų, nevartotų alkoholio <...> nes kitaip tai praktiškai, jisai vaikui neautoritetas <...> bet viskas priklauso nuo darbuotojų<...>“ [Saulė]. Paslaugų kokybė priklauso ir nuo įstaigos administracijos: „<...> pas mus administracija, o direktorė konkrečiai, yra labai griežta <...> viskas turi būti taip, kaip jinai nori<...> mano įstaigoj, mano padaliny, nemanau, kad yra gerai gyventi, nes čia viskas priklauso nuo direktorės visos valdžios, ir darbo principų <...>“ [Agnė]. Labai svarbi paslaugų kokybei ir BVGN supanti gyvenamoji aplinka, ar ji yra vaikams komfortiška, ar nelabai patogi gyventi: „<...> priklauso nuo to, kur vaikai papulė gyventi, ar į nuosavą namą, ar į daugiabučius. Esu kur nėra, nei kiemo, nei parko zonos pasivaikščioti, nei nieko<...>“ [Jovita]. Persikėlus gyventi į BVGN vaikams tenka nutraukti bendravimą su vaikų namuose įgytais draugais ir megzti naujus santykius bendruomenėje: „<...> buvome viename pastate <...> dabar gyvename atskirai, dar su aplinka labai nesusipažinę, su bendruomene <...> mes nebeturime draugų <...>“ [Vanda].

BVGN atsirado vykdant deinstitucionalizaciją – „visą planuojamos transformacijos, globos įstaigų apimčių mažinimo ir (arba) uždarymo procesą, kartu sukuriant įvairių kitų vaikų globos paslaugų, kurios reglamentuojamos pagal teisėmis pagrįstus ir į rezultatus orientuotus standartus“ (UNICEF, 2010, p. 52). Tačiau tyrimo metu gauti duomenys rodo, kad persitvarkyti

nėra lengva ir išorinė deinstytucioalizacija vyksta greičiau, nei pertvarka žmonių viduje: „<...> sunkiai sekasi priimti tą bendruomeninį gyvenimą, koks tas vyksta sunkus pokytis kiekviename iš mūsų, aš kalbu apie administraciją ir darbuotojus <...>“ [Laima].

Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plane (2014, p. 2-3) sakoma, kad institucinė globa – „likusių be tėvų globos vaikų <...> apgyvendinimas stacionariose socialinės globos įstaigose <...>. Šioms įstaigoms būdinga grupinė, o ne individuali asmens priežiūra, institucinė kultūra (griežta tvarka, taisyklės ir pan.)“. Tyrimo dalyvių duomenys rodo, kad BVGN kai kuriais atvejais vis tik jaučiama, kad išlieka institucinė globa ir kai kurios senosios vaikų namų tradicijos: BVGN ne visada paisoma vaikų norų: „<...> pas mus <...> direktorė <...> yra labai griežta <...> viskas turi būti taip, kaip jinai nori. Labai retai atsižvelgia į vaiko norą <...>“ [Agnė]. „<...> dauguma yra paauglių, o kavos pirkti negalima, margariną - iš kišenpinigių, nes darbuotojai jo pirkti negali, turi pirkti tik sviestą, o vaikai nori to margarino <...>“ [Daiva]. Kai kuriuose BVGN išlieka vaikų muštravimas: „<...> čia viskas priklauso nuo direktorės visos valdžios, ir darbo principų, vaikai jos nemėgsta, bijo, ir jie vos ne per baimę, per tokį muštrą yra auklėjami <...> Pas mus atrodo, nėra gyvenimo, turi būt vos ne kaip kareivinėse, tu kaip kareivuką, išmuštruoji tą vaiką <...> gaunasi, toks.. prievarta vos ne <...>“ [Agnė]. BVGN darbuotojams varžomos galimybės savarankiškai dirbti su vaikais, nurodinėjami darbo metodai, kišamasi į socialinių įgūdžių ugdymą, darbuotojams tenka vaikus užstoti prieš direktorių: „<...> nors mes stengiamės vaiką užstoti prieš ją, ir viską, bet ji tokia, turinti savo nuomonę, ir turi būti taip, arba ne kitaip <...>“ [Agnė]. „<...> Labai liūdna, kad yra labai daug tokių perdėtų taisyklių, kaip turime auklėti vaikus <...>“ [Agnė]. Išlieka nemažai dalykų, kuriuos BVGN ateityje turi po truputį keisti, o pirmiausia, tai žmonių nuostatas į vaikų auklėjimą apskritai, nes pakol kas išlieka darbuotojų noras BVGN globojamus vaikus auklėti ir būti auklėtojais: „<...> Dar neįprasta visiems sakyti „socialinių įgūdžių ugdymas“, nors ir mokymai visokie nuolat vyksta, bet padėjėjai nuolat kartoja žodį „auklėti“ ir patys save vadina auklėtojais <...>“ [Rūta]. Kai kuriuose BVGN ne visada paisoma vaiko individualumo: „<...> Neatsižvelgiama į kiekvieną vaiką individualiai, į jo individualią situaciją, ir nėra taikomi darbo principai, reikalavimai, atsižvelgiant į jo asmenybę <...> yra blogiausia, kad yra visiems bendrai, mažai individualumo <...>“ [Agnė]. Duomenys rodo ir nemažai kitų institucinės globos požymių BVGN: tas pats darbo procesas „<...> Aš nuo institucijos pradėjau dirbti, ir darbo procesas išliko toks pat, funkcijos tos pačios išliko <...>“ [Jovita]. „<...> Tai aš nežinau, ar čia labai skiriasi nuo tos institucijos, tokios griežtos valdžios <...>“ [Agnė]. Globojami vaikai neturi pastovių globėjų. BVGN dirba darbuotojas pagal grafiką „<...> yra, aišku tos besikeičiančios

auklėtojos, tos besikeičiančios „mamos“, šitoj srity išliko šiek tiek tas pats<...>“ [Daiva]. „<...> BVGN juk įsidarbiname, darbuotojai gali bet kada išeiti iš darbo, arba jiems susirgus keičiasi <...> niekas iš darbuotojų kartu su vaikais negyvena, ateina, atidirba savo pamainą, nakvoja ir išeina, kitą naktį jau kitas nakvoja, bet visi darbuotojai turi savo namus ir juose gyvena, o ne BVGN <...>“ [Rūta]. Tyrimo duomenimis, BVGN keliami reikalavimai kaip institucijai: „<...>Man pačiai tai atrodo, kad dažnai teisės aktai neprisiveja realybės <...> globos normos, pagal kurias vertindavo įstaigas <...> Man kertasi kaip ir likę tie reikalavimai kaip institucijoms<...>“ [Laima]. BVGN Išlieka daug biurokratijos, ataskaitų, planų ir kitokių dokumentų pildymo, o tai niekuo neprimena šeimos gyvenimo: „<...> Aišku, yra ir to popierinio darbo,<...> reikia viską fiksuoti<...>“ [Daiva]. „<...> bendraujam su administracija, ten visada būna kokie, „užpildyk tą ar aną“, raštai <...>yra noras pasirodyti prieš visas institucijas, vaikų teises, kuo geriau, kad popieriai būtų sutvarkyti<...> kad ISGP būtų užpildytas tinkamai <...>[Agnė]. „<...> tai tvarkom kitus dokumentus <...> tai dar kažkokius<...>“ [Jovita].

Interpretuojant rezultatus, galima teigti, kad deinstitucionalizacijos eigoje atsirado naujų iššūkių. Pavyzdžiui, uždarius didelius vaikų globos namus, neliko, kur apgyvendinti naujai išimti iš šeimų vaikų „<...> anksčiau paėmus vaiką iš šeimos nereikėjo sukti galvos<...> o dabar tai problema, kad trūksta vietos, nes BVGN yra pilni. <...>“ [Daiva]. Pertvarka turėjo pagerinti socialinės globos kokybę, bet ši pertvarka vaikų globos srityje įnešė kai kurių neaiškumų: „<...>iš kitos pusės <...>atsirado daugiau chaoso<...>“ [Justina]. Nors šiuo metu deinstitucionalizacijos procesas kai kuriose savivaldybėse yra baigtas „<...> vaikai visi gyvena BVGN, bet realiai jokios atsarginės vietos nėra <...>“ [Daiva]. Savivaldybėse Bemdruomeniniai vaikų globos namai steigiami, butai ir namai perkami pagal turimą globojamų vaikų skaičių, tuščių namų ar vietų laikyti ekonomiškai neapsimoka, bet tada susiduriama su rizika, kad kažkurioje šeimoje, net esant vaikų gyvybėms pavojuje, vaikai nebus išimami iš šeimos, nes realiai nėra kur jų apgyvendinti. Sulaukę 18 metų vaikai taip pat turi kuo skubiau išeiti iš BVGN, nes nėra kur apgyvendinti kitų vaikų.

Kai butai ar namai BVGN pagal savivaldybės ar įstaigos galimybes buvo nuperkami toli nuo vaikų namų institucijos, ypač provincijos rajonuose, kur retai važiuoja maršrutinis transportas, vaikams atsirado naujų iššūkių, nes teko keisti mokyklas. Mokyklos pakeitimas dalį vaikų traumavo: „<...>Vaikams buvo sunkiausia mokyklos pakeitimai, buvo skausmingiausi, išėjimai buvo sunkūs<...>“ [Daiva]; „<...> bet mūsų, tai dar nepritapo prie mokyklos, jie nori sugrįžti į savo mokyklą, aš manau, kad kiekvienam vaikui pakeiti mokyklą nėra lengva<...>“ [Vanda].

Įvykdžius deinstitutionalizaciją, įstaigų, teikiančių vaikams socialinės globos paslaugas, vadovams tapo sudėtingiau vykdyti BVGN kontrolę, stebėti situaciją kiekviename padalinyje, padidėjo su kontrole susijusios įstaigų išlaidos ir laiko sąnaudos: „<...>šeimynos vadovas gauna daug atsakomybių ir tu jau nebegali žinoti, kas ten vyksta<...>“ [Saulė]. „<...>aš turiu sugebėti nuvažiuoti pasižiūrėti į kiekvieną butą<...>“ [Justina]. „<...>kadangi tai yra įvairiose vietose, tai yra laiko klausimas<...>“ [Saulė]. „<...>laiko sąnaudos, kad aš galėčiau pabūti pas kiekvieną, pamatyti, kaip jiems sekasi<...>viską sukoordinuoti, ūkio skyriuje: sugedo kažkas ten, sulūžo, reikia važiuoti, atsiranda ir kuro sąnaudos didesnės<...>“ [Justina].

3.2.8. Globojamų vaikų savijauta BVGN

Informantų buvo klausama nuomonės ar vaikams patinka gyventi BVGN ir kaip jie jaučiasi. Atsakymuose (3 priedo 8 lentelė) buvo išskirtos 3 kategorijos: **Vaikams patinka gyventi BVGN; Vaikai BVGN jaučiasi geriau; Vaikai BVGN gali jaustis įvairiai.**

Kategorijoje **Vaikams patinka gyventi BVGN** išskirtos 3 subkategorijos: 1. Vaikai BVGN patenkinti; 2. Vaikai džiaugiasi; 3. Kartais trūksta kompanijos ir draugų.

Tyrimas parodė, kad po vaikų perkėlimo gyventi į bendruomeninius vaikų globos namus, buvo vaikų klausama ar jiems patinka ten gyventi ir gauti atsakymai, kad vaikai yra patenkinti. „<...> Na tikrai patenkinti<...>“ [Daiva]. „<...> vaikams labai patinka<...>pati aplinka, patinka ta pati erdvė, kad ji yra mažesnė, jaukesnė, kad yra tikrai labai šeimyniška<...>“ [Justina]. „<...> ir vaikai tikrai labai džiaugiasi persikėlę iš didelių globos institucijų į mažus BVGN, vaikai džiaugiasi turėdami tokią galimybę gyventi butuose ir namuose<...>“ [Justina]. „<...>tu džiaugiasi, naudojasi<...>“ [Kotryna]. Nors iš karto persikėlus vaikams šeimyniška rami aplinka buvo neįprasta, „<...>jie ilgėjosi to tokio chaoso<...> kuris yra globos namuose<...>ir tų daugiau kontaktų, didesnės kompanijos<...>“ [Saulė]. „<...>o dabar mes dar su aplinka nelabai susipažinę<...> dabar mes neturime draugų, <...>“ [Vanda]. Informančių atsakymai parodė, kad BVGN vaikams dar daug ko trūksta, jie turi įvairių pageidavimų, „<...>norisi kažko vis dar ir dar<...>“ [Daiva].

Duomenys atskleidė, kad dauguma informančių mano, jog vaikams BVGN gyventi patinka, jos įvardijo, kad vaikai džiaugiasi persikėlę į bendruomeninius vaikų globos namus. Jų teigimu tai išsako ir patys vaikai ir atliktos apklausos. Nors pradžioje po išsikraustymo į BVGN, kai kurie vaikai sakydavo, kad didelėje įstaigoje gyventi buvo linksmiau, bet šiuo metu vaikai jau priprato prie gyvenimo BVGN. Gali būti, kad po persikraustymo į BVGN vaikams trūksta

draugų, jie bendruomenėje pakol kas yra gan vieniši. Tačiau vaikams bendruomeniniuose namuose gyventi vis tik šiuo metu patinka.

Kategorijoje **Vaikai BVGN jaučiasi geriau** išskirta 2 subkategorijos: 1. Vaikų klausama, kaip jie jaučiasi; 2. Vaikai įvardija, kad jaučiasi geriau.

Informančių atsakymai parodė, kad globojamų vaikų yra klausama, kaip jie jaučiasi BVGN. „<...> *Kiek klausiu vaikų<...> vaikai jaučiasi kaip namuose<...>*“ [Justina]. „<...> *tie jauni žmonės tai įvertina<...>*“ [Kotryna]. Ir, kad vaikai BVGN jaučiasi geriau nei dideliuose vaikų globos namuose. „<...> *Aš žinau kad jie jaučiasi geriau<...>*“ [Kotryna].

Taigi apibendrinus galima teigti, kad BVGN vaikai jaučiasi geriau nei didelėje institucijoje.

Kategorijoje **Vaikai BVGN gali jaustis įvairiai** išskirtos 7 subkategorijos: 1. Savijauta priklauso nuo to, ar sutaria su darbuotojais; 2. Priklauso nuo to, ar darbuotojai tinkamai atlieka savo pareigas; 3. Priklauso nuo kitų vaikų; 4. Priklauso nuo to, kaip vaikas jaučiasi mokykloje; 5. Priklauso nuo vaiko charakterio; 6. Priklauso nuo vaiko psichinės sveikatos; 7. Gali nesijausti gerai dėl fundamentalios netekties.

Tyrimas atskleidė, kad vaiko savijauta priklauso ne vien nuo gyvenamosios vietos, bet ir nuo daug kitų dalykų, todėl ir bendruomeniniuose vaikų globos namuose vaikai gali jaustis įvairiai. „<...> *Aš manau, kad jie jaučiasi visaip, nes vis tiek yra įvairūs žmonės, su vienu darbuotoju sutaria geriau<...>*“ [Saulė]. Jeigu darbuotojai netinkamai atlieka savo pareigas, neįsigilina į vaiko problemas, vaikai „<...> *gali jaustis<...> neišklausyti arba be reikalo įskaudinti, arba, kad jų nesupranta<...>*“ [Saulė]. Vaiko savijauta gali priklausyti ir nuo santykių su kitais vaikais „<...> *ir dar yra vaikai: man patinka, man nepatinka, vis tiek tas bendravimas užsimezga pagal kažkokius tai dėsnius, suderinamumo ir t.t. <...>*“ [Saulė]. Vaikai gali išgyventi dėl nesėkmių ir konfliktų mokykloje „<...> *nes čia gali būti ir su mokykla kažkoks tai konfliktas<...>*“ [Saulė]. Vaiko savijauta gali priklausyti „<...> *nuo vaiko charakterio<...>*“ [Saulė]. Nuo vaiko gebėjimo „<...> *pamiršti, prisitaikyti ir džiaugtis tuo, kas yra<...>*“, „<...> *nuo psichinės sveikatos<...>*“ [Saulė]. Informančių atsakymuose buvo išreikšta mintis, kad globojamas vaikas apskritai „<...> *jaučiasi nelabai gerai, vien dėl to, kad jis yra netekęs tėvų globos<...>*“ [Saulė]. Išgyvenama fundamentali netektis, „<...> *kad vaikai yra be biologinių tėvų<...>*“ [Kotryna]. „<...> *gyvenimo traumos pas juos didelės<...>*“ [Daiva] leidžia daryti prielaidą, kad BVGN vaikai jaučiasi įvairiai, bet geriau nei didelėje institucijoje.

Apibendrinus galima teigti, kad vaikai ir bendruomeniniuose vaikų globos namuose, kaip ir visur, gali jaustis įvairiai, tai priklauso nuo daugelio aplinkybių. Vaikas gali nejausti

darbuotojų palaikymo, nepasitikėti, gali jaustis nesuprastas ar neišklausytas, ar nesulaukiantis reikiamos pagalbos. Jo savijauta gali priklausyti ir nuo paties vaiko charakterio. Vaikas apskritai gali nejausti džiaugsmo dėl fundamentalios netekties, kai neteko tėvų globos, todėl gali neįžvelgti teigiamų pokyčių BVGN.

Taigi, galime manyti, kad vaikai gali jaustis įvairiai, bet BVGN turi daugiau galimybių jaustis geriau nei didelėje institucijoje.

Tiriant priežastis, dėl kurių vaikai turėtų jaustis geriau gyvendami BVGN, informantės pateikė duomenis, iš kurių išskirtos šios 3 kategorijos: **BVGN sudaroma artimesnė šeimai aplinka; BVGN globojamam vaikui sudaromos geresnės psichosocialinės gyvenimo sąlygos; Vaikas gražinamas (integruojamas) į bendruomenę** (3 priedas, lentelė).

Pirmojoje kategorijoje **BVGN sudaroma artimesnė šeimai aplinka** išryškėjo 5 subkategorijos: 1. Nėra iškabos; 2. Sąlygos artimesnės šeimai; 3. Vaikai gyvena kartu su šeimos nariais; 4. BVGN globojamas vaikas jaučiasi turintis savo namus; 5. Gali pasikviesti draugų.

Šios subkategorijos atskleidė, kad gyvendamas bendruomeniniuose vaikų globos namuose globojamas vaikas jaučiasi turintis savo namus, turi adresą ir ant pastato „<...>jau tai nėra didžiulė valstybinė įstaiga, o svarbiausia nėra turniketo, nėra iškabos, nėra kažkokio antspaudo, kad čia yra vaikų globos namai, kad tai kažkokia institucija<...>“ [Kotryna], „<...>kur nėra kažkokio antspaudo, kad yra institucija<...>“ [Justina], nes tai paprastas namas, arba butas, kuris niekuo neišsiskiria iš kitų bendruomenėje esančių būstų. BVGN, kai vaikai gyvena bute ar name, jiems yra sudarytos sąlygos gyventi kaip gyvena įprasta šeima, „<...> nes gyvena sąlygomis, arčiau šeimos aplinkos<...>“ [Jovita] nei didelėje įstaigoje. BVGN gyvenančiam vaikui nereikia sakyti, kad gyvena vaikų namuose ar kažkokiame centre. Tyrimas parodė, kad informančių manymu visi vaikai suvokia ir įvardija, kad BVGN yra jų namai, kad iš mokyklos jie grįžta į namus, kadangi šeimynos turi savo asmeninę erdvę, vaikai yra linkę labiau savintis tas patalpas ir teritoriją, juos įvardyti kaip savus. Prie šeimyninės namų aplinkos kūrimo prisideda ir tai, kad į BVGN vaikai gali pasikviesti draugų: „<...>Ir aišku yra džiaugsmas, kai vaikai gali atsivesti draugus ten pas save pasibūti <...> Supažindina draugus su auklėtojom <...>“ [Agnė].

Kategorijoje **BVGN globojamam vaikui sudaromos geresnės psichosocialinės gyvenimo sąlygos** išskiriamos 8 subkategorijos : 1. Sumažėjo prižiūrimų vaikų skaičius; 2. Darbuotojas gali skirti daugiau dėmesio kiekvienam vaikui; 3. Labiau paisoma vaiko nuomonės ir poreikių; 4. Pagerėjo požiūris į vaiką; 5. Taikomi geresni auklėjimo metodai; 6. Vaikas mažiau patiria patyčių; 7. Panašus kartu gyvenančių vaikų amžius; 8. Panašūs vaikų pomėgiai.

Vaikai BVGN turėtų jaustis geriau, nes sumažėjo globojamų vaikų skaičius, „<...>Labiausiai pasikeitė vaikų skaičius, nes šeimynose gali gyventi iki 8 vaikų<...>“ [Justina]. „<...>bet ne 12, kaip anksčiau būdavo<...>“ [Rūta]. Sumažėjus prižiūrimų vaikų skaičiui, darbuotojas gali skirti „<...>daug daugiau to individualaus dėmesio<...>kiekvienam vaikui<...>“ [Daiva]. Ir kiekvienas vaikas gauna daugiau darbuotojų dėmesio: „<...>kuo mažiau vaikų, tuo daugiau dėmesio gauna. Darbuotojo atžvilgiu sumažėjo darbo krūvis <...> dabar <...>“ [Jovita]. Todėl greičiau pastebimos vaiko problemos, jo išgyvenimai ir rūpesčiai. „<...>Dirbam su vaiku individualiai ir yra tas individualus santykis<...>“ [Agnė]. „<...>Darbuotojai geriau pažįsta vaikus, pateikia išsamesnes charakteristikas<...>“ [Teresė]. BVGN galima greičiau suteikti ar organizuoti vaikui reikiamą pagalbą: „<...>Svarbu laiku <...>pastebėti<...>greičiau reaguojam <...>“ [Kotryna]. BVGN atsirado galimybė geriau išgirsti vaiko nuomonę ir poreikius „<...> Pasikalbama su visais vaikais, kurie nori<...>“ [Daiva], bei į juos atsižvelgti. BVGN labiau paisoma vaiko norų, jis gali pats pasirinkti, ką valgyti ar rengtis, gali dalyvauti apsipirkime, gali pagal savo nuožiūrą įsirengti kambarį, gali pasirinkti kokį gyvūnėlį nori auginti. Kai kuriuose BVGN, dalinantis į šeimynas buvo atsižvelgiama į vaikų pageidavimus, „<...> šeimynos buvo suformuotos pagal tai kaip jie norėjo<...>“ [Daiva]. Tam, kad sužinotų vaikų nuomonę apie BVGN ir įvykusius pokyčius, buvo daroma vaikų apklausa (tyrimas), o tai taip pat rodo, kad vaikų nuomonė įstaigos administracijai yra svarbi, jos paisoma. BVGN Vaikams nereikia konkuruoti dėl darbuotojų dėmesio, jie patiria mažiau trikdžių. BVGN taikomi geresni auklėjimo metodai: „<...> Dabar jau tų bausmių tokių nebėr <...>“ [Vanda]. Vaikai BVGN išgyvena mažiau neigiamų emocijų ir patyčių, nes turi galimybę augti mažesnėje grupėje kartu su broliais ir kitais panašaus amžiaus vaikais. Vaikams turėtų BVGN patikti dėl to, kad gyvendami mažesnėje, šeimai artimesnėje erdvėje, jie randa daugiau ramybės, jaukumo, privatumo.

Kategorijoje **Vaikas gražinamas (integruojamas) į bendruomenę** išryškėjo 5 subkategorijos: 1. Sumažėjo globojamo vaiko atskirtis; 2. Vaikai jaučiasi pilnaverčiais bendruomenės nariais; 3. Pagalba pasveikti; 4. Turi galimybę treniruotis gyventi bendruomenėje; 5. Globojami vaikai gyvena kaimynystėje.

Subkategorijos parodė, kad apsigyvenus BVGN, sumažėjo globojamo vaiko atskirtis, globojami vaikai BVGN turi galimybę gyventi pilnavertišką gyvenimą, kad jie turi savo namus, kuriuose gali jaustis mylimi, įvertinti, pilnaverčiai Lietuvos piliečiai, bendruomenės ir visuomenės dalimi: „<...>nes dabar atskirtis BVGN yra mažesnė<...>“ [Saulė]. Didelėse institucijose vaikai buvo paženklinti, kad yra iš vaikų globos namų, jautė stigmą, patyčias, „<...>ir šiaip vaikai nebepatiria tokios didžiulės stigmatos, nes buvo vaiknamio vaikai<...>“

[Daiva]. „<...> todėl, kad yra mažiau stereotipų<...>“ [Justina]. „<...> Visi jie mokykloje buvo diskriminuojami, marginilizuojami, kad iš vaikų namų<...>“ [Vanda]. Globojamiems vaikams teko išgyventi prastą visuomenės nuomonę ir nuostatas, jaustis prastesniais, būti menkesniais. Gyvendamas netinkamomis sąlygomis biologinėje šeimoje ir praradęs tėvų globą vaikas patenka į atskirtį, jam labai svarbu gauti pagalbą, pasveikti, pagyti ir grįžti atgal į visuomenę. Todėl vaiko apgyvendinimą BVGN galima laikyti globojamo vaiko integracijos į visuomenę pradžia, bendruomenės pagalba „<...> pasveikti, pagyti ir iš tikrųjų grąžinti atgal į visuomenę<...>“ [Laima]. Visų pirma, kad globojamas vaikas gyvena ne kažkur už institucijos sienų, o yra čia šalia mūsų, mūsų kaimynas, be to vaikas, gyvendamas name ar bute mokosi ir praktikuojasi gyventi ne institucijoje, o namuose, bendruomenėje, tokioje pačioje aplinkoje, kurioje jis vis viena turės gyventi suaugęs.

3.2.9. Savarankiškumo ugdymas BVGN

Toliušytė ir Plaušinitė (2015), tyrusios vaikų, gyvenančių globos namuose nuomonę apie jų savarankiško gyvenimo įgūdžius, pažymi: „kad savarankiškų gyvenimo įgūdžių ugdymas yra vienas iš svarbiausių gyvenimo kokybės veiksnių, padedančių ugdytiniui adaptuotis visuomenėje, sėkmingai susidoroti su kasdieninėmis savarankiško gyvenimo problemomis“, Pasak Gudžinskienės, Raudeliūnaitės, Uscilos (2017) vaikų netekusių tėvų globos ir gyvenančių vaikų globos namuose savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo tikslas yra: „sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui pagal galimybes įgyti žinių ir įgūdžių, leidžiančių kuo funkcionaliau, ekonomiškiau ir estetiškiau tvarkyti savo buitį, sveikai gyventi, maitintis, įgyti išsilavinimą, sėkmingai integruotis į visuomenę ir, sulaukus pilnametystės, būti kuo mažiau priklausomiems nuo aplinkinių“. Užsienio mokslinės literatūros autorius Dragu (2019, p.277, 278) išanalizavęs jaunimo prisitaikymą prie institucinio gyvenimo ir kaip nuo jo pereina į savarankišką gyvenimą, teigė, kad jaunuoliai sulaukę pilnametystės ir paliekantys vaikų globos namus, visgi nėra pilnai pasirengę savarankiškam gyvenimui ir neturi gerai išlavintų savarankiško gyvenimo įgūdžių.

Šio tyrimo dalyvių buvo paklausta, kaip bendruomeniniuose globos namuose vaikai rengiami savarankiškam gyvenimui ir kuo tai skiriasi nuo ankstesnio rengimo institucijoje. Informančių atsakymuose (3 priedo 9 lentelė) išskirtos 2 kategorijos: **BVGN geriau ugdomas vaiko savarankiškumas; Savarankiškumo ugdymo sritys.**

Kategorijoje **BVGN geriau ugdomas vaiko savarankiškumas** išryškėjo 2 subkategorijos: 1. Sudaromos geresnės sąlygos ruošti savarankiškam gyvenimui; 2. Vaikai savarankiškam gyvenimui rengiami tikslingai.

Kategorijoje **Savarankiškumo ugdymo sritys** išryškėjo 7 subkategorijos: 1. Mokosi gaminti; 2. Mokosi apsipirkti; 3. Mokosi švaros ir savitvarkos įgūdžių; 4. Mokosi finansinio raštingumo; 5. Mokosi planuoti laisvalaikį ir poilsį; 6. Vaikai turi savo pareigas, mokosi atsakomybės; 7. Mokosi rūpintis augintiniais.

Atlikto tyrimo duomenimis, BVGN sudaromos geresnės sąlygos ruošti savarankiškam gyvenimui: „<...> *Seniau buvo ūkvedys, darbuotojai visi viskuo pasirūpina, vaikai pamaitinti ir tiesiog turi savo kambarius<...>*“ [Daiva]. „<...> *BVGN sąlygos daug geresnės, jie turi daugiau galimybių, panašiai, kaip ir šeimose mokytis savarankiškumo, nes viskas vyksta jiems patiems dalyvaujant, niekas nepaslėpta, kaip ir mūsų visų namuose<...>*“ [Daiva].

Deinstitucionalizacija padeda vaikui mokytis tvarkytis, nes BVGN nėra valytojos, kuri ateitų, išvalytų patalpas, vaikai daro viską kartu, jie patys yra atsakingi už savo patalpų švarą. „<...> *dabar nėra valytojų jokių<...>*“ [Agnė]. BVGN vaikas mokomas rūpintis aplinka, savo kambariu, savo daiktais, pasikloti lovą, kasdieninės švaros ir savitvarkos įgūdžių „<...> *Vaikai <...> mokosi gyventi, tvarkytis kaip savo namuose<...>*“ [Rūta]. „<...> *kai vaikai apsigyvena šeimynoje, <...> jie daro viską kartu, jie patys yra atsakingi už savo patalpų švarą<...>*“ [Justina].> [Kotryna]. BVGN darbuotojai deda pastangas, kad užaugęs globojamas vaikas, kaip ir šeimoje būtų pasiruošęs savarankiškam gyvenimui „<...> *tai jis jau ten išėjęs, jam nebus šokas, ir jis jau pats mokės tvarkytis.<...>*“ [Agnė].

BVGN vaikas turi savo kambarį, savo namus ir savo kiemą, įgyja pareigas, mokosi atsakomybės „<...> *kai vaikai apsigyvena šeimynoje, jie patys yra už viską atsakingi<...>*“ [Justina]. „<...> *jis pats turi jau nuo trijų metų, ten vos ne lovą klotis, pats rengtis<...>*“ [Agnė]. „<...> *Dabar patys mokosi rūpintis aplinka <...>*“ [Daiva]. „<...> *gauna daugiau tokios atsakomybės <...>*“ [Laima]. Kadangi BVGN vaikams leidžiama auginti gyvūnus, vaikai mokosi būti atsakingais ir už juos, mokosi rūpintis tiek savimi tiek kitais „<...> *Vaikai <...> gali gyvūnėlius savo auginti kambariuose. Pas mus viena mergaitė savo šuniuką turi, kita savo žiurkėną. Rūpinasi jais, prižiūri. Mokosi atsakomybės<...>*“ [Rūta]. BVGN vaikai turi savo pareigas ir mokosi jas atlikti.

BVGN vaikai mokosi gaminti, nes nėra nei valgyklos, nei virėjos, kurios būdavo gyvenant institucijoje „<...> *Kaip seniau sakydavo, kad vaikai išeina iš vaikų namų ir mano, kad arbata visada būna užsaldyta. Dabar taip nėra, arbatą patys darosi. Bendrų valgyklų nėra <...>*“ [Vanda]. „<...> *vaikai patys gaminasi maistą <...> jisai gali prisidėti prie maisto gamybos<...>*“ [Justina]. „<...> *nes kai būdavo viskas perkama viešaisiais pirkimais, maistas duodamas valgykloj<...> tai vaikas gal ir nemokėdavo gaminti<...>*“ [Agnė]. BVGN vaikai mokosi apsipirkti „<...> *einam su vaikais į parduotuvę pirktis maisto, ir tuo pačiu aiškinam kas*

yra sveika valgyti, kas yra gerai pirkti<...> kodėl pirkti galbūt pigesnę daiktą nei brangesnę <...>“ [Agnė]. „<...> vaikai gali patys apsipirkti<...>“ [Daiva]. Kadangi BVGN vaikai patys eina apsipirkti, jie mato kainas, mokosi išsirinkti optimaliausius variantus „<...>drabužių pirkimas ir maisto pirkimas <...> jie sužino, kiek kainuoja pienas, kiek kainuoja sviestas <...>“ [Justina]. BVGN vaikai gauna kišenpinigius „<...> perka savo augintiniams maistą iš savo kišenpinigių<...>“ [Rūta]. „<...>kišenpinigius gavę jie gali pinigus leisti, kaip nori<...>“ [Daiva]. Jie mokosi tvarkyti savo biudžetą, taupyti „<...> kaip yra gerai taupyti pinigėlius, kodėl yra svarbu taupyti, kodėl pirkti galbūt pigesnę daiktą nei brangesnę<...>“ [Agnė]. Tokiu būdu globojamas vaikas mokosi finansinio raštingumo: „<...>jie žino, kas yra taupymas, nes jeigu šeimyna pataupo savo biudžeto lėšas, tai jie gali tada turėti daugiau pramogų, gali išvažiuoti kažkur poilsiauti<...>“ [Justina]. BVGN vaikai mokosi planuoti laisvalaikį ir poilsį „<...>ir jis viską mato, nes jis gali pasirinkti <...> jis yra įtrauktas į veiklas, kurios susijusios su įvairiomis veiklomis atostogų<...>mūsų šeimos <...> poilsiauja Turkijoje, poilsiauja prie jūros, išvažiuoja į Lenkiją, į Gdanską, buvo neseniai išvažiavę į Bulgariją ilsėtis, turi tą kokybišką poilsį ir tikrai yra įtraukiami į visus procesus<...>“ [Justina].

Tyrimas parodė, kad BVGN gyvenantis globojamas vaikas turi daugiau galimybių geriau pasirengti savarankiškam gyvenimui bendruomenėje, nes BVGN geriau ugdomas vaiko savarankiškumas, todėl, kad vaikas geriau pamato gyvenimą bendruomenėje, šeimoje, ir mokosi tvarkytis buityje. Savarankiškam gyvenimui vaikai BVGN rengiami tikslingai „<...>atsižvelgiant į vaiką, keliami tikslai, ką jis turi mokėti tam tikrame amžiaus tarpsnyje, rengiamos savarankiško gyvenimo ugdymo programos ar planai<...>“ [Agnė]. BVGN vaikai mokosi gamintis maistą, patys eina apsipirkti, patys dalyvauja visuose procesuose, kurie susiję su jų poreikių patenkinimu. BVGN gyvenantys vaikai turi galimybę savarankiškai važinėti autobusais, išeiti į svečius, jiems rodomas pasitikėjimas, taip paskatinama mokytis savarankiškumo. Vaikai įtraukiami į įvairias veiklas, susijusias su jų buitimi, taip pat gyvenamosios aplinkos tvarkymą, mokesčių mokėjimą, nes jiems reikia padėti integruotis į visuomenę ir parodyti pavyzdžius, kaip galima ir reikia gyventi. Apibendrinant galima teigti, kad BVGN vaikams sudaromos geresnės sąlygos ruošti savarankiškam gyvenimui bendruomenėje, nei iki pertvarkos.

3.2.10. Pertvarkos įtaka darbuotojų ir globojamo vaiko tarpusavio santykiams

Mokslininkai atkreipė dėmesį ir į tai, kad gyvenimo globos namuose sąlygos gali sukelti įvairias vaikų vystymosi ir sveikatos problemas, kadangi vaikų globos institucijose vaikams suteikiamas būstas ir priežiūra, užtikrinamas tam tikras saugumas, bet globos įstaigos, nors ir turi

pakankamai gerą materialinę bazę, bet nėra panašios į šeimos aplinką, jose neįmanoma užtikrinti individualių vaiko poreikių, o ypač – kokybiškų santykių su suaugusiais. (Browne, 2009; Wheten, Osterman et al. 2014). B. Tizardas ir kiti specialistai (1972, 1974, 1975) pabrėžė, kad vaikai tokio tipo įstaigose retai linkę užmegzti ryšį su personalu, jie neskatinami pradėti bendrauti, o vaikų pastangos bendrauti su suaugusiuoju dažniausiai yra ignoruojamos arba personalo reakcija būdavo reguliatyvi (dažniausiai kokie nors nurodymai) ir tik retais atvejais pagalbinė. Toks bendravo modelis turi neigiamos įtakos tiek kognityvinei, tiek psichosocialinei vaikų raidai (Žukauskienė, 2001).

Tyrimo dalyvių buvo paklausta, kokią įtaką pertvarka padarė darbuotojų ir globojamo vaiko tarpusavio santykiams. Iš gautų duomenų (3 priedo 10 lentelė) buvo išskirtos 2 kategorijos **BVGN globojamo vaiko ir darbuotojų santykiai pagerėjo; BVGN vaikų ryšys su darbuotojais nesikeičia.**

Kategorijoje **BVGN globojamo vaiko ir darbuotojų santykiai pagerėjo** išryškėjo subkategorijos: 1. Daugiau galimybių santykiams kurti; 2. Mažesnė auklėtojų kaita; 3. Glaudesnis individualus ryšys; 4. Lengviau spręsti konfliktus; 5. Galima greičiau suteikti vaikui pagalbą; 6. Galima artimiau pažinti vaiką; 7. BVGN į gerą keičiasi santykiai ir žmonės.

Šios kategorijos duomenys rodo, kad santykiai BVGN pagerėjo, nes BVGN sudarytos galimybės su vaiku dirbti individualiau, atsirado geresnis, glaudesnis, individualesnis santykis: „<...> *DĮ daro teigiamą įtaką santykiams, jie BVGN yra geresni*<...>“ [Justina]. Atsirado galimybė vaiką geriau pažinti, suprasti, pamatyti problemas ir greičiau padėti: „<...> *pažinti vaikus yra žymiai lengviau, kadangi tai yra arčiau ir gali sukurti tą santykį tokį*<...>“ [Saulė]. „<...> *čia viskas kaip ant delno, tai darbuotojai gali lengviau <...> pamatyti kažkokią problemą, čia ir dabar pasižiūrėti, padėti, sureaguoti, pakalbėti, patarti, ar netgi suorganizuoti reikiamą pagalbą*<...>“ [Kotryna]. Be to BVGN mažesnė auklėtojų kaita: „<...> *tos auklėtojos jau taip dažnai ir nesikeičia, ir vaikai priima jau tą auklėtoją kaip savą*<...>“ [Agnė]. Sudaryta pastovi personalo komanda, kuri padeda eiti į tinkamesnius santykius, spręsti iškylančius konfliktus: „<...> *Kažkaip nebūna, kad nepavyktų susitarti, nepavyktų eiti į tuos tinkamesnius santykius, išsiaiškinti visko* <...>“ [Justina].

Kategorijoje **BVGN vaikų ryšys su darbuotojais nesikeičia** išryškėjo 1 subkategorija: Žmonių santykiai priklauso nuo žmonių, o ne nuo aplinkos. Šioje subkategorijoje gauti tyrimo duomenys rodo, kad vaikams persikėlus į BVGN darbuotojo ir vaiko santykiai gali nesikeisti: „<...> *Aš manau jokio skirtumo ar vaikas institucijoje ar BVGN, kai viskas priklauso nuo žmogaus*<...>“ [Jovita]. „<...> *viskas nuo žmonių labai priklauso, kad aplinka pagerino santykius aš nepasakyčiau*<...>“ [Vanda]. Gali būti, kad santykiai dažnai priklauso ne nuo

aplinkos, o nuo pačių žmonių, nuo to ar vaikas gali pasitikėti darbuotoju, ar darbuotojas turi vaikui patrauklių, pasitikėjimo vertų savybių.

Taigi apibendrinus gautus duomenis galima teigti, kad BVGN sudarytos geresnės sąlygos kurti artimesnius globojamų vaikų ir darbuotojų santykius, bet šie santykiai priklauso ir nuo pačių žmonių.

3.2.11. Vaiko saugaus prieraišumo jausmo formavimas BVGN

Vaiko gerovės koncepcijoje akcentuojama, kad vaiko globa turėtų būtų organizuojama taip, kad jis augtų artimiausioje šeimai aplinkoje, nes tik joje formuojamas saugaus prieraišmo jausmas, turintis teigiamos įtakos darniai vaiko psichosocialiniai raidai.

Tiriant Vaiko saugaus prieraišumo jausmo formavimą po deinstitutionalizacijos, informančių buvo klausama, kaip BVGN formuojamas tėvų globos netekusio vaiko saugaus prieraišumo jausmas.

Tyrimo duomenyse (3 priedo 11 lentelė) išryškėjo 2 kategorijos: **Saugaus prieraišumo jausmas BVGN tikslingai nėra formuojamas; Pertvarka sudarė geresnes sąlygas globojamo vaiko saugaus prieraišumo jausmui formuoti.**

Pirmojoje kategorijoje **Saugaus prieraišumo jausmas BVGN tikslingai nėra formuojamas** išskirtos 3 subkategorijos: 1. BVGN neturi parengtos programos vaiko saugiam prieraišumui ugdyti; 2. Saugaus prieraišumo jausmas formuojasi vaikystėje; 3. Negali užtikrinti BVGN.

Kategorijoje **Pertvarka sudarė geresnes sąlygas globojamo vaiko saugaus prieraišumo jausmui formuoti** išskirtos 6 subkategorijos: 1. Priklauso nuo paties vaiko gebėjimo prisirišti; 2. Vaiko saugumas priklauso nuo komandos; 3. Stengiamasi užtikrinti darbuotojų pastovumą; 4. BVGN geresnės sąlygos saugaus prieraišumo jausmui formuoti; 5. Saugaus prieraišumo temomis BVGN bendruomenę konsultuoja psichologas; 6. Darbuotojams rengiami mokymai prieraišumo tema.

Išskirtų subkategorijų duomenimis, BVGN neturi parengtos programos vaiko saugiam prieraišumui ugdyti. Tyrimas parodė, kad yra abejojančių ar apskritai įmanoma BVGN ugdyti šį prieraišumą, nes tai priklauso nuo daug ko, tiek nuo paties vaiko charakterio savybių, jo gebėjimo prisirišti, tiek nuo BVGN dirbančios komandos ir konkrečių žmonių, nes vaikas turi rasti žmogų, prie kurio jis galėtų prisirišti. Prieraišumas formuojasi „<...>jau ankstyvoje vaikystėje, ir gali būti taip, kad yra vaikų, kurie tiesiog negali prisirišti, nes <...>jie neturėjo asmens, kai buvo maži, prie ko prisirišti <...>“ [Saulė]. Šis jausmas priklauso nuo vaiko ir darbuotojo santykių, galėjimo pasitikėti. Tyrimo duomenys parodė, kad šiuo metu yra sudarytos

geresnės sąlygos saugiam prierašumui ugdyti: stengiamasi užtikrinti darbuotojų pastovumą, rengiami darbuotojų mokymai, psichologo konsultacijos šia tema prieinamos tiek darbuotojams, tiek ir vaikams.

3.2.12. BVGN sąveikos su VTAS, policija savivaldybės administracija ir kitomis viešąsias paslaugas teikiančiomis ir prižiūrinčiomis institucijomis

Dirbant su tėvų globos netekusiais vaikais iškyla daug iššūkių, todėl pasak Gudžinskienės, Raudeliūnaitės, Uscilos (2017), šiam darbui atlikti reikalinga visa savo darbą išmanančių specialistų komanda. Mokslininkų teigimu BVGN dirbantis personalas, spėsdamas tėvų globos netekusiems vaikams iškilusias problemas į pagalbą turėtų kvieisti kitų sričių specialistus: psichologus, mokytojus, gydytojus, TBK ir t.t..

Šio tyrimo dalyvių buvo paklausta, kokios BVGN sąveikos su kitų institucijų specialistais.

Analizuojant tyrimo dalyvių pateiktus duomenis (3 priedo 12 lentelė), išryškėjo 8 kategorijos: **BVGN sąveikos su kitomis viešąsias paslaugas teikiančiomis įstaigomis; Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, persikėlus į BVGN nepasikeitė; Sąveikos su Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi (TBK); Apie santykius su VTAS nuomonės skirtingos; Santykiai su policija; Santykiai su ugdymo įstaigų pedagogais yra įvairūs; BVGN sąveikos su prižiūrinčiomis institucijomis; Institucijos bendradarbiauja teikdamos bendruomenines paslaugas.**

Kategorijoje **BVGN sąveikos su kitomis viešąsias paslaugas teikiančiomis įstaigomis** išskirta subkategorija: 1. Įžvelgia BVGN komandinius santykius su visomis institucijomis.

Kategorijoje **Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, persikėlus į BVGN nepasikeitė** išskirta subkategorija :1. Santykius su kitų organizacijų specialistais kai kuriose įstaigose palaiko tik įstaigos administracija arba BVGN šeimos vadovas.

Kategorijoje **Sąveikos su Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi (TBK)** išskirta subkategorija: 1. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius BVGN teikia pagalbą.

Kategorijoje **Apie santykius su VTAS nuomonės skirtingos** Išskirtos 3 subkategorijos: 1. Kai kurioms įstaigoms su VTAS pavyksta puikiai bendradarbiauti; 2. Jaučia VTAS atotrūkį; 3. VTAS bijoma.

Kategorijoje **Santykiai su policija** išskirta subkategorija: 1. Policijos pareigūnai instruktuoja vaikus.

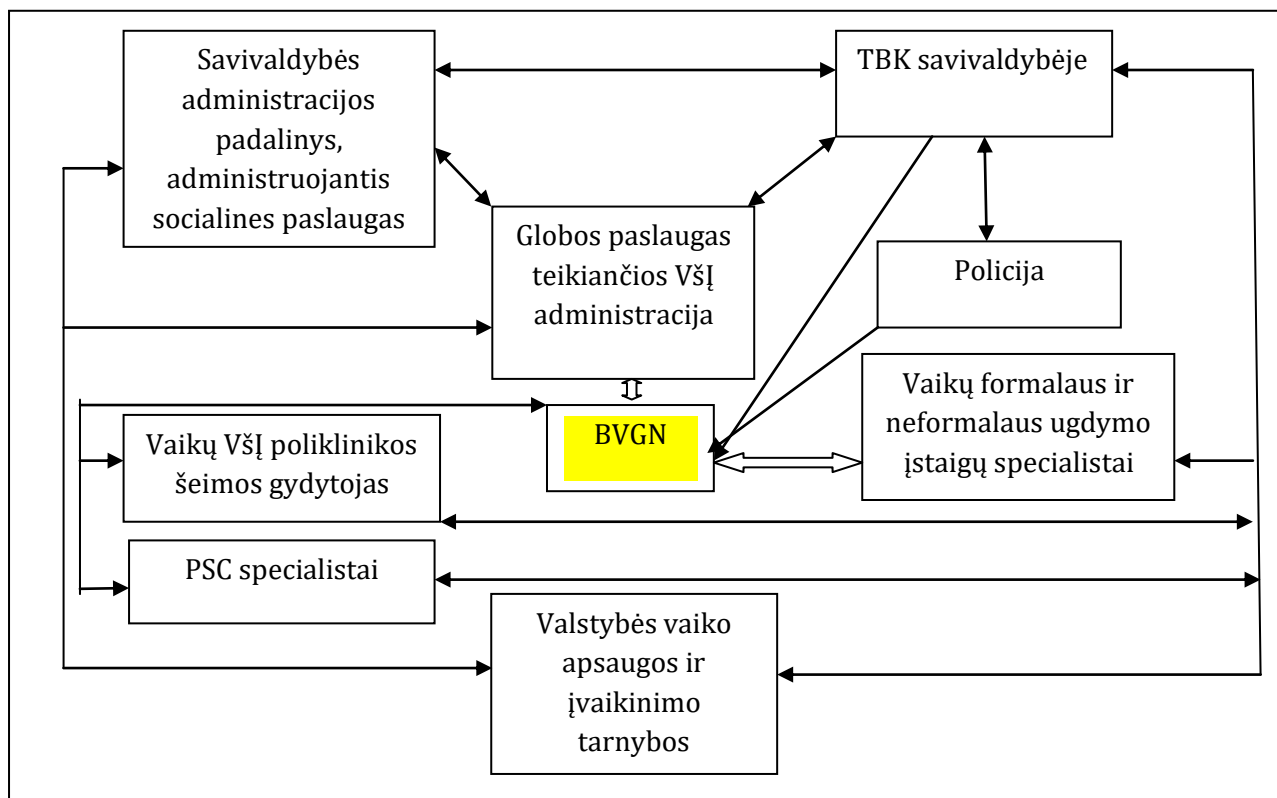
Kategorijoje **Santykiai su ugdymo įstaigų pedagogais yra įvairūs** išskirtos 4 subkategorijos: 1. Mokyklos darbuotojai supranta ir padeda; 2. Kai kurie darželio auklėtojai

žiūri iš aukšto; 3. Santykiai priklauso nuo pedagogų charakterio ir požiūrio į globojamus vaikus; 4. Su ugdymo įstaigomis bendrauja socialiniai darbuotojai.

Kategorijoje **BVGN sąveikos su prižiūrinčiomis institucijomis** išskirtos 3 subkategorijos: 1. Išvelgia bendradarbiavimą santykiuose su prižiūrinčiomis įstaigomis; 2. Neįžvelgia bendradarbiavimo santykiuose su prižiūrinčiomis įstaigomis; 3. Galimai kai kurios globos įstaigos neišnaudoja visų bendradarbiavimo galimybių su prižiūrinčiomis institucijomis.

Kategorijoje **Institucijos bendradarbiauja teikdamos bendruomenines paslaugas** išskirtos 2 subkategorijos: 1. Paslaugos, skirtos padėti globojamam vaikui teikiamos BVGN; 2. Kitos reikalingos globojamam vaikui paslaugos teikiamos bendruomenėje pagal poreikį.

Kai kalbama apie BVGN paslaugas, bendradarbiavimą su kitomis institucijomis nuolat kartojasi žodžiai: pagalba ir padėti: „<...>TBK teikia pagalbą<...>Pagalba ir vaikui, pagalba ir darbuotojams<...>ir įstaigų vadovams, jeigu reikia <...>“ [Janina]. „<...>čia kitas klausimas, kokie kaip būdai, pagalbos būdai <...>pagalba pasveikti, pagyti<...>“ [Laima]. Interpretuojant rezultatus galima teigti, kad apie BVGN bendradarbiavimą su kitomis institucijomis gauti skirtingi duomenys. Išaiškėjo, kad kai kurios organizacijos labai gerai komunikuoja ir bendradarbiauja tarpusavyje vaiko globos srityje, jų santykius galima vadinti komandiniais, specialistai žino, kad turi bendrą tikslą ir jo siekia: kad globojami vaikai „<...> jaustųsi saugiai, kad jie gautų visas reikiamas paslaugas <...>“ [Kotryna].

4 pav. BVGN bendradarbiavimas su kitomis institucijomis

Išanalizavę tyrimo duomenis matome, kad BVGN su skirtingomis organizacijomis bendradarbiavimas vyksta skirtingai (žr. 4 pav.). Kai kuriose įstaigose bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, persikėlus į BVGN nepasikeitė, santykį su kitų organizacijų specialistais, kaip ir anksčiau turi tik įstaigos administracija arba BVGN šeimos vadovas, o kiti darbuotojai neturi jokio santykio, o kai kuriose įstaigose BVGN darbuotojams bendrauti su VTAS draudžia netgi pareigybės aprašymai. Santykiai su VTAS įvardijami, kaip paremti baime ir nusižeminimu. Kai kuriose įstaigose administracija savo darbuotojus nuolat gąsdina VTAS specialistų patikrinimais, kurių laukiama kaip „baubo“ ir daroma viskas, kad tik įtiktų VTAS specialistų reikalavimams. Apie santykius su VTAS specialistais gauti skirtingi duomenys. Kai kuriose įstaigose šiuo metu su Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnybos specialistais santykiai yra geri, bet 2018 m. vykusio reorganizacijos vaiko teisių apsaugos sistemoje įnešė chaoso ir apsunkino bendradarbiavimą, nes, kai šie specialistai dirbo savivaldybėse, jie buvo arčiau „<...> gyventojų, arčiau vaikų, o dabar VTAS dirba daugiau su dokumentais, o ne su pačiais klientais“ <...> [Justina]. Apie bendradarbiavimą su policijos pareigūnais gauti duomenys, kad policija BVGN vaikus konsultuoja, praveda instruktažus savo iniciatyva, BVGN to prašyti nereikia, problemų nėra.

Bendradarbiavimas su ugdymo institucijomis priklauso nuo konkrečių žmonių, nes vieni pedagogai yra linkę bendradarbiauti, kiti žiūri iš aukšto ir nuolat priekaištauja BVGN darbuotojams dėl nepakankamos ugdytinių priežiūros. Pasak informančių, dažniausiai ugdymo įstaigos yra BVGN pagrindinis partneris ir pagalbininkas, bet kai pasitaiko pedagogų su išankstinėmis nuostatomis į globojamus vaikus ir globą vykdančias įstaigas, tada bendradarbiavimas būna apsunkintas, virsta „kilpa“

Vienoms įstaigoms pavyksta rasti bendrus susitarimus ir išvengti konfliktų santykiuose su prižiūrinčiomis įstaigomis. Kitoms įstaigoms iškyla sunkumų dėl bendradarbiavimo, nes kai kurių prižiūrinčių įstaigų specialistai vykdo daugiau kontrolės ir priežiūros funkcijas, nei prireikus galima būtų gauti iš jų pagalbos. Nors su prižiūrinčiomis institucijomis santykių dauguma bendradarbiavimu nepavadintų, bet teigiama, kad visada gavo atsakymus į klausimus, kai kreipdavosi konsultacijos. Buvo ir tokių informančių, kurios pasvarstė kuo naudinga yra kontrolė. pripažino, kad gal ir pačios globą teikiančios įstaigos per mažai kreipiasi pagalbos į prižiūrinčias institucijas, nenorėdamos turėti daugiau problemų.

Tyrimas parodė, kad į darbą teikiant pagalbą BVGN gyvenančiam vaikui įtraukiami pedagogai, gydytojai, psichologai, globos įstaigos administracija, tuo tarpi TBK ir Vaiko teisių apsaugos specialistus įtraukti vengiama.

3.2.13. Kasdieniniai BVGN darbuotojų iššūkiai

Paklausus informantų apie kasdien BVGN kylančius iššūkius, ir išanalizavus pateiktus duomenis (3 priedo 13 lentelė) buvo gautos 4 kategorijos: **Socialiai netinkamas vaikų elgesys; Iššūkius kelia neatsakingas globotinių biologinių giminaičių elgesys; Padėti adaptuotis naujam BVGN gyventojui yra didžiulis iššūkis; Reikalavimų BVGN darbuotojų kvalifikacijai įgyvendinimas praktikoje; Didelis BVGN iššūkis, nes nuolat trūksta kvalifikuotų socialinių darbuotojų.**

Kategorijoje **Socialiai netinkamas vaikų elgesys** išskirtos 10 subkategorijų: 1. Vaikų vagystės; 2. Vaikų priklausomybės; 3. Taisyklių nesilaikymas, nepaklusnumas; 4. Vaikų smurtas; 5. Nenoras integruotis į visuomenę; 6. Nenoras nieko veikti; 7. Mokyklos nelankymas; 8. Bėgimas iš BVGN. 9. Vaikų konfliktai tarpusavyje ir su BVGN darbuotojais. 10. Kiekvienas BVGN darbuotojas turi skirti daug dėmesio vaikų elgesio korekcijai.

Kadangi vaikų, patenkančių į BVGN patirtys būna labai neigiamos, kaip jau minėta anksčiau darbe, jie būna išgyvenę daug netekčių ir įvairių traumų, jie dažnai turi įvairių bendravimo sunkumų. Tyrimo duomenys šioje kategorijoje parodė, kad BVGN gyvenantys vaikai yra traumuoti ir turi įvairių raidos, emocijų ir elgesio sutrikimų. Vaikai praradę tėvus, patyrę fundamentalią netektį, jie jaučia daug liūdesio ir nerimo, nemoka tinkamai reikšti savo emocijų, dažnai jas išlieja pykčiu, agresija smurtu. Kai kurių vaikų sutrikimai pasireiškia vagystėmis, priklausomybėmis ir kitu socialiai netinkamu elgesiu. Tikru iššūkiu BVGN darbuotojams tampa vaikų įgalinimas ir integravimas į bendruomenę, į ugdymo įstaigas, įtraukimas į formalų ir neformalų ugdymą. Kiekvienas BVGN darbuotojas turi padėti vaikui suprasti savo emocijas ir skirti daug dėmesio vaikų elgesio korekcijai. Konfliktinių situacijų sprendimas, įvairių socialinio darbo metodų pritaikymas konfliktams spręsti, tai yra iššūkiai, kuriuos tenka spręsti BVGN darbuotojams kiekvieną dieną.

Kategorijoje **Iššūkius kelia neatsakingas globotinių biologinių giminaičių elgesys** išskirtos 3 subkategorijos: 1. Epizodiis bendravimas; 2. Nekelia ragelio; 3. Netinkama vaikui lankytis aplinka.

Tyrimas parodė, kad BVGN darbuotojams nemažai iššūkių kelia neatsakingas globotinių biologinių giminaičių elgesys: „<...> *O tėveliai tai... tai atsiranda, tai dingsta <...>*“ [Vanda]. Jie netesi vaikams duotų pažadų, o vaikai tikisi, ir po to savo nepasitenkinimą išlieja BVGN: „<...> *o vaikams klausimai, kodėl ragelio nekelia, kodėl neatvažiuoja... pergyvena vaikai. Labai pergyvena. Tai, kad visi pergyventumėm <...>*“ [Vanda]. Arba vaikai patys bėga iš BVGN į tėvų namus, kur jiems yra nesaugi, netgi gyvybei pavojinga aplinka: „<...> *Žinokit tikra*

bėda, didelis skaudulys<...> net nežinai, kaip tam vaikui paaiškinti, o aiškinti tenka<...> veržiasi į tuos gimtus namus, pas tuos tėvus, o ten ir alkoholis ir narkotikai. Labai sudėtinga <..> “[Jovita].

Kategorijoje **Padėti adaptuotis naujam BVGN gyventojui yra didžiulis iššūkis** išskirtos 3 subkategorijos: 1. Bendros adaptacijos programos nėra; 2. Pagalba adaptuojantis – supažindinimas su taisyklėmis ir BVGN aplinka; 3. Iššūkis yra skirtingi naujoko poreikiai.

Duomenys parodė, kad naujų globotinių atėjimas į BVGN ir pagalba sužalotam vaikui adaptuotis BVGN yra tikras iššūkis. Informančių pateiktais duomenimis išaiškėjo, kad visose tirtose įstaigose BVGN neturi parengtos programos vaiko adaptacijai. Naujoko vaiko supažindinimas su aplinka ir taisyklėmis yra pagrindinės naujo globotinio adaptavimosi BVGN priemonės. Tyrimo dalyvių nuomone, jokios adaptacijos programos ir nereikia: „<...> *nelogiška, nustatyt taisykles ne pagal amžių<...>*“ [Kotryna].

Kategorijoje **Reikalavimų BVGN darbuotojų kvalifikacijai įgyvendinimas praktikoje** išskirtos 2 subkategorijos: 1. Darbdaviai investuoja į teorinį darbuotojų mokymą; 2. Teorines žinias nėra lengva pritaikyti praktikoje.

Gauti priešaringi duomenys apie darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir mokymus, nes darbdavių atstovai teigia, kad darbuotojai yra apmokyti įvairių darbo metodų ir puikiai geba tvarkytis konfliktinėse situacijose. BVGN su vaikais dirbančios informantės pritarė, kad darbuotojams organizuojama daug mokymų, bet visi jie yra teoriniai, o praktikoje darbuotojams nuolat kyla iššūkiai sprendžiant įvairias situacijas, kai neužtenka teorinių žinių: „<...> *Jau kokių tik mokymų nesame išklause kiekvienais metais: kaip dirbti su traumuotais, sutrikimų turinčiais, smurtą patyrusiais vaikais ir po kelis jau kartus<...>, bet teorija, tai ne praktika, o visi moko teorijos, labai gražiai išaiškina priežastis, kodėl tai vyksta<...>*“ [Rūta].

Kategorijoje **Didelis BVGN iššūkis, nes nuolat trūksta kvalifikuotų socialinių darbuotojų** išskirta 10 subkategorijų: 1. Socialinio darbuotojo padėjėjams keliami neaukšti reikalavimai; 2. Kvalifikuotiems socialiniams darbuotojams mokami maži atlyginimai; 3. Sunku rasti kvalifikuotų socialinių darbuotojų, norinčių dirbti BVGN; 4. BVGN specifinė darbo aplinka kvalifikuotiems specialistams nepatraukli; 5. Ne visi kvalifikuoti socialiniai darbuotojai gali dirbti su traumuotais vaikais; 6. Vertinami darbuotojai, turintys darbo su vaikais patirtį; 7. BVGN socialinio darbuotojo funkcijas atlieka darbuotojai, neturintys kvalifikacijos; 8. BVGN socialiniai darbuotojai dažnai dirba be padėjėjų; 9. BVGN socialiniai darbuotojai vykdo veiklą ne pagal kvalifikaciją; 10. BVGN socialiniams darbuotojams vadovauja socialinio darbuotojo padėjėjai.

Tyrimas parodė, kad kai kuriuose BVGN yra didelė darbuotojų kaita ir trūksta kvalifikuotų socialinių darbuotojų, jų sunku surasti. Nurodomos įvairios priežastys, dėl kurių darbas BVGN kvalifikuotiems socialiniams darbuotojams yra nepatrauklus. Viena iš jų, tai specifinė BVGN aplinka, kurioje darbuotojas yra priverstas būti ne vien darbuotoju, bet ir mama, aukle, namų šeimininke, ir jam tenka derinti savo, kaip specialisto funkcijas su namų tvarkytojo funkcijomis: „<...> tai yra namų aplinka ir tai nėra ofiso aplinka, vadinasi tas žmogus turi gebėti išeiti iš namų ir vėl dirbti namuose<...> Tai čia yra iššūkis<...>“ [Justina]. Ne visi kvalifikuoti socialiniai darbuotojai gali dirbti su traumotais vaikais, todėl darbdaviai, ieškodami darbuotojų, labiau vertina pedagogus, ar socialinio darbuotojo padėjėjus, kurie turi darbo su vaikais patirtį, nei savęs šiame darbe neišbandžiusius socialinius darbuotojus: „<...> ir ta socialinė jinai irgi taip pat jauna, tik baigusi mokslus, tik baigus bakalaurą, tai jinai lygi mums<...>“ [Agnė]. „<...> O tas socialinis darbuotojas, kuris kitas ten mokėsi mokėsi ateina pabando dirbti ir žiūri, kad čia ne jo sritis<...> priklauso ir nuo savybių, kurios suteikia darbuotojui gebėjimą dirbti su vaikais<...>“ [Saulė]. Kai kurie darbdaviai galimai ne visai supranta socialinių darbuotojų paskirties BVGN: „<...> Toks jausmas, kad įstaigų vadovai dažnai nežino, kam BVGN reikalingi socialiniai darbuotojai ir stengiasi išsiversti be jų<...> lyg ir reikia tų socialinių, lyg ir nereikia<...>“ [Rūta]. BVGN dažnai vietoj socialinių darbuotojų įdarbinami kitų specialybių darbuotojai, neturintys socialinio darbuotojo kvalifikacijos: „<...> Užimtumo specialistai vykdo tą patį darbą, nors neturi socialinio darbo išsilavinimo ir daro bele ką, kaip išmano<...>“ [Rūta]. Tuo tarpu kvalifikuoti socialiniai darbuotojai BVGN dažnai yra priversti dirbti be socialinio darbuotojo padėjėjo pagalbos, jiems tenka atlikti darbus ne pagal kvalifikaciją, t.y., vykdyti socialinio darbuotojo padėjėjo funkcijas: „<...> Taip išėjo, kad pas mus visi viską daro bendrai, ir gamina, ir socialinė gamina ir mes gaminam“<...> [Agnė]. „<...> Kai dabar tokia mūsų bailsi aplinka tai socialinės darbuotojos dabar aria žemdirbiškai, jos nori susitvarkyti aplinką<...> susiplanavo, kad įrengs ten gėlyną<...>“ [Vanda].

Tyrimas parodė, kad yra bendruomeninių globos namų, kuriuose šeimos vadovais paskirti socialinio darbuotojo padėjėjai, kurie, neturėdami socialinio darbuotojo kvalifikacijos, vadovauja kvalifikuotiems socialiniams darbuotojams. Nors priimant į darbą socialinio darbuotojo padėjėjams keliami labai neaukšti reikalavimai: jie turi būti baigę bent vidurinę mokyklą, o GIMK mokymus ir socialinio darbuotojų padėjėjų mokymus gali išklaudyti ir įsidarbinę BVGN. Tačiau socialinio darbuotojo padėjėjams mokami beveik tokie patys atlyginimai, kaip ir kvalifikuotiems socialiniams darbuotojams: „<...> už naktines valandas padėjėjos kone daugiau gauna negu socialinės, tikrai<...>“ [Daiva].

Galima interpretuoti, kad darbdaviai neitin suvokia skirtumą tarp socialinio darbuotojo ir socialinio darbuotojo padėjėjo, jiems svarbu, kad visą parą nuolat būtų personalas stacionariame BVGN padalinyje, kuris vykdytų visas ten gyvenančių vaikų priežiūros, aprūpinimo ir gerbūvio kūrimo funkcijas kuo mažesnėmis sąnaudomis.

3.3. Tyrimo išvados

Tyrimas parodė, kad socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovų, BVGN darbuotojų ir vaiko globos paslaugas administruojančių specialistų nuomonė, pertvarka pasiteisino, kad vaikų perkėlimas į bendruomeninius vaikų globos namus iš didelių vaikų globos įstaigų buvo reikalingas ir naudingas.

Išanalizavus socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovų, BVGN darbuotojų ir vaiko globos paslaugas administruojančių specialistų nuomonę apie vaikų globos sistemos pertvarkos įtaką vaiko globos kokybei išaiškėjo, kad šiuo metu deinstitutionalizacija Lietuvoje eina į pabaigą, dauguma tėvų globos netekusių vaikų jau iškraustyti iš didelių pastatų ir gyvena bendruomeniniuose vaikų globos namuose, nedidelė dalis dar laukia būstų įsikurti. Socialinės globos paslaugas teikiančių įstaigų vadovai, Bendruomeniniuose vaikų globos namuose dirbantys, juos administruojantys ir paslaugas vaiko gerovės srityje koordinuojantys savivaldybėse specialistai teigiamai vertina deinstitutionalizaciją, išvelgia teigiamus pokyčius ir BVGN duodamą naudą globojamam vaikui. BVGN darbuotojų ir vaiko globos paslaugas administruojančių specialistų nuomone deinstitutionalizacija nors ir pareikalavo daug lėšų, bet visapusiškai pagerino tėvų globos netekusio vaiko gyvenimo institucijoje sąlygas, padarė teigiamą įtaką vaiko globos kokybei, globojamam vaikui atsirado daugiau galimybių integruotis į bendruomenę, pasirengti savarankiškam gyvenimui, sumažino tėvų globos netekusio vaiko atskirtį ir marginalizaciją, suteikė galimybę globojamiems vaikams augti šeimai artimoje aplinkoje, turėti savo namus, į kuriuos galima pasikviesti draugų, auginti savo gyvūnus, apipavidalinti savo kambarį ir t.t.

Tyrimo duomenimis, visuomenės atstovai, remdamiesi išankstinėmis neigiamomis nuostatomis į globojamus vaikus, prieštaravo prieš bendruomeninių vaikų globos namų įkūrima bendruomenėse, tačiau pamažu keičia savo nuostatas į BVGN gyvenančius vaikus, apsipranta, nurimsta, nustoja skųstis ir baimintis dėl grėsmių. BVGN santykiai su kaimynais gerėja, bet įtampa išlieka, nes BVGN darbuotojai nuolat baiminasi dėl BVGN reputacijos.

Nors teisės aktų reikalavimai BVGN yra vienodi, vis tik tyrimo duomenys parodė, kad kiekvienoje vaiko globos paslaugas teikiančioje įstaigoje yra skirtinga BVGN struktūra, vadyba ir skirtingas darbo organizavimas. BVGN užimamų patalpų dydis priklauso nuo norimų

apgyventi vaikų skaičiaus ir atvirkščiai – pagal surasto BVGN būsto plotą kv m., kambarių skaičių jame ir sanitarinių mazgų skaičių gali būti apgyvendinamas atitinkamas vaikų skaičius. Dažniausiai BVGN gyvena nuo 4 iki 8 vaikų, dirba 5-6 darbuotojai. BVGN dirbantis personalas gali skirtis savo kvalifikacine sudėtimi: dažniausiai dirba nuo 1 iki 3 socialinių darbuotojų ir 3-4 socialinio darbuotojo padėjėjai.

Šio tyrimo duomenys leido atskleisti, su kokiais iššūkiais susiduriama įgyvendinant praktikoje Bendruomeninių vaikų globos namų modelį pagal teisės aktuose numatytus BVGN reikalavimus. Pagrindiniai iššūkiai yra: Socialiai netinkamas globojamų vaikų elgesys: smurtas, vagystės, priklausomybės, taisyklių nesilaikymas.

Nemažus iššūkius kelia neatsakingas globotinių biologinių tėvų elgesys, kai neetesimi vaikams duoti pažadai, epizodiniai tėvų atsiradimai vaikų gyvenime ir išnykimai.

Padėti adaptuotis naujam BVGN gyventojui taip pat yra didžiulis iššūkis darbuotojams, nes jokių adaptacijos programų nėra, kiekvienas dirba su vaiku, kaip išmano.

Nemažus iššūkius kelia ir reikalavimų BVGN darbuotojų kvalifikacijai įgyvendinimas praktikoje, darbuotojai teigia, kad dalyvauja įvairiuose teoriniuose mokymuose, kurie nedaug tepadedą praktikoje, kai tenka dirbti su traumuotiems, agresyviais, emocijų ir elgesio sutrikimų turinčiais vaikais.

Dideliu iššūkiu išlieka tiek darbdaviams, tiek darbuotojams tai, kad bendruomeniniuose vaikų globos namuose nuolat trūksta kvalifikuotų socialinių darbuotojų. Priežastys dėl kurių sunku prikviešti BVGN dirbti aukštos kvalifikacijos specialistus: maži atlyginimai; nepatraukli darbo aplinka; tenka dirbti ne pagal kvalifikaciją. vykdyti padėjėjo funkcijas; psichologiškai sunkus darbas su traumuotiems vaikais.

Apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad nors Bendruomeniniai vaikų globos namai įsteigti siekiant netekusiam tėvų globos vaikui užtikrinti šeimai artimą aplinką, kurioje vaikui stengiamasi sudaryti pačias palankiausias sąlygas gyventi, augti ir vystytis, vis tik BVGN yra institucinės globos forma: juose dirba samdomi darbuotojai, išlieka jų kaita, dokumentų rengimas ir administravimas. Darytina išvada, kad egzistuojantis šiuo metu bendruomeninių vaikų globos namų modelis – tai institucinės vaiko globos ir vaiko globos šeimoje hibridas, turintis tiek artimos šeimai aplinkos, tiek institucinės globos požymių. Šiuo metu bendruomeniniuose vaikų globos namuose globojami vaikai turi geresnes sąlygas ruoštis savarankiškam gyvenimui bendruomenėje, nei gyvendami institucijoje.

IŠVADOS

1. Apžvelgus mokslinę literatūrą, galima teigti, kad institucinė globa tėvų globos netekusiems vaikams darė neigiamą įtaką.
2. Išanalizavus Lietuvos vaikų globos sistemos pertvarkos procesą įtakojusius tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus ir ištyrus bendruomeninių vaikų globos namų modelio įgyvendinimo patirtis, galima teigti, kad Lietuvoje deinstitutionalizacijos procesas buvo vilkinamas, buvo nesiryžtama jo pradėti, bet šiuo metu pertvarka vyksta. Vykdamas deinstitutionalizacijos procesą, siekiant vaikus perkelti gyventi į šeimai artimą aplinką, steigiami bendruomeniniai vaikų globos namai, kurie įkuriami privačiuose namuose ir butuose.
3. Išanalizavus galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus ir atlikto tyrimo duomenis, galima teigti, kad šiuo metu egzistuojantis bendruomeninių vaikų globos namų modelis – tai institucinės vaiko globos ir vaiko globos šeimoje hibridas, kuriame galime rasti ir gyvenimo šeimoje (private erdvė, šeimyninė aplinka, nedidelis vaikų ir darbuotojų skaičius, šeimyninė virtuvė ir pan.) ir išlikusių institucinės globos požymių (samdomi darbuotojai, jų kaita, administravimas, biurokratija ir t.t.).
4. Nors praėjo dar labai nedaug laiko ir sunku pasakyti, kokią įtaką pertvarka vaiko globos srityje daro netekusio tėvų globos vaiko raidai, bet šio magistrinio darbo tyrimas parodė, kad bendruomeniniuose vaikų globos namuose vaikams sudaromos daug geresnės sąlygos mokytis socialinių įgūdžių, kurių jiems prireiks savarankiškame gyvenime. Taip pat bendruomeniniuose vaikų globos namuose padedama vaikui integruotis į bendruomenę daug geriau nei institucijoje, nes globojamas vaikas nėra atskirtas nuo visuomenės institucijos sienomis, jis gyvena privačiuose namuose, kaip ir visi kiti vaikai.

NAUDOTI ŠALTINIAI

1. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. Prieiga internetu <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334/asr>.
2. Aramavičiūtė, V. (2005). Auklėjimas ir dvasinės asmenybės branda. Vilnius. Gimtasis žodis.
3. Dėl Globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo. Prieiga internetu <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b786210e93911e99f05bdf72918ad4e>.
4. Babb, A, Laws, R (1997). Adoption and Adcocating for the Special Needs Child. A Guide for Parents and Professionals. United States of Amerika: Bergin and Garvey.
5. Bajoriūnas, Z. (1997), Šeimos edukologija. Villnius.
6. Barkauskaitė, M., Grikpėdienė, V. (1998). Vaikų globos rūpybos Lietuvoje istorinės pedagoginės raidos apžvalga. Villnius. VPU leidykla.
7. Bereikienė, D. (2017). Atstovavimo nepilnamečias vaikams ypatumai. Visuomenės sauguma ir viešoji tvarka., 2017 (18).
8. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda.
9. Braslauskienė, R. (2002). Įvaikinimas Lietuvoje: situacija ir nuostatos. Socialinis darbas. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367166094799/J.04~2002~1367166094799.pdf>.
10. Breidokienė, R., Ignatovičienė, S. (2015). Pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinės rekomendacijos. Vilnius.
11. Burvytė, S, Kocai, E. (2017). Socialinių darbuotojų požiūris į vaikų globos namuose augančių vaikų ryšius su biologiniais tėvais“. Socialinis ugdymas.
12. Čekuolienė, D. (2008). Prieraišumas: teoriniai aspektai, tyrimai, intervencija. Vilnius.
13. Deveikienė, D., Giedrimas, Z., Lingienė, A. (2011). Pakeliui į tėvystę: Praktinė patirtis įgyvendinant globėjų ir įtėvių rengimo programą. Vilnius.
14. Dėl Lietuvos higienos normos HN 124:2009 "Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai" patvirtinimo. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.351938/asr>.
15. Dunajevs, E. (2012). Asmeninių socialinių paslaugų deinstitucionalizacija postkomunistinėje Lietuvoje. Prieiga internetu: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/1859/1103>.

16. Giedrimas, Z. (2014). Potencialių globėjų ir tėvių švietimas. Prieiga internetu: https://portalcris.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/109123/1/ISSN2351-6011_2014_V_39_N_3.PG_74-85.pdf.
17. Giedrimas, Z., Ignatovičienė, S., Breidokienė, R., Ignatovič, E. (2013); Vaikas, gimęs mūsų širdyse: atmintinė vaiko globėjams ir tėviams. Vilnius: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
18. Gudžinskienė, V. (2016). Įvaikinimas: deinstitutionalizacija – palankių sąlygų vaikui augti šeimoje prielaidų sudarymas. *Socialinis darbas*, 14(2), 134–147. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14569/4491-9957-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
19. Gudžinskienė V, Jaruševičienė, Ž. (2010). Socialinių darbuotojų, dirbančių vaikų globos namuose, pažintinių ir praktinių gebėjimų raiška, *Socialinis ugdymas: Socialinio aktyvumo ugdymas*.
20. Gudžinskienė V., Augutavičius R. (2014). Vaikų globos namų auklėtinių pasirengimas savarankiškam gyvenimui. *Mokytojų ugdymas*,
21. Gudžinskienė, V., Navaitis, G. (2016). Įvaikinimas: deinstitutionalizacija - palankių sąlygų vaikui augti šeimoje prielaidų sudarymas. *Socialinis darbas* 14(2),
22. Gudžinskienė, V., Raudeliūnaitė, R., Uscila, R. (2019) Socialinių darbuotojų patirtys rengiant vaikus savarankiškam gyvenimui bendruomeniniuose vaikų globos namuose. Prieiga internetu <https://repository.mruni.eu/handle/007/15711?show=ful>.
23. Gurova, T., Godvadas, P. (2015). *Patyriminio ugdymo metodo veiksmingumas dirbant su socialiai pažeidžiamais jaunais žmonėmis. Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2015 1 (1) Prieiga internetu: https://portalcris.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/30859/1/ISSN2029-5820_2015_T_15.N_1.PG_97-118.pdf.
24. Gvaldaitė, L. (2017). *Priėmimas globojant vaiką: patirtis kurianti naują kultūrą*. Vilniaus universiteto Filosofijos fakultetas.
25. Gvaldaitė, L. (2020). Tėvių ir globėjų savipagalbos grupės – šeimų stiprinimo ir įgalinimo instrumentai. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 26(2), 39–59. Prieiga internetu: https://portalcris.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/129050/1/ISSN2029-5820_2020_N_26_2.PG_39-59.pdf.
26. Gvaldaitė, L., Šimkonytė, S. (2016). Vaikų globos namų deinstitutionalizacija Lietuvoje: ar „vežimas“ judės į priekį? *STEPP*, 12, 55–73. Prieiga internetu: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/9817>

27. <https://socmin.Lietuvos Respublikos v.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/institucines-globos-pertvarka>.
28. <https://www.pertvarka.lt/apie-institucines-globos-pertvarka/kodel-pertvarka-vykdoma-lietuvoje>.
29. <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Modelis>.
30. Indrašienė, V. (2004). *Socialinio ugdymo technologijos*. Vilnius: Baltijos kopija.
31. Jenkins, S., Norman, E. (1992). *Filial deprivation and foster care*. N.Y: Columbia University Press.
32. Jungtinių Tautų alternatyvios globos vaikams gairės. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 64-osios sesijos 2010 m. vasario 14 d. rezoliucija Nr. A/RES/64/142. (2010). Prieiga internetu: https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/11/Lithuania_Action-Plan-for-2014-2020-on-transition-from-institutional-care-to-care-in-the-family.pdf.
33. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501. (1989) Žiūrėta 2021-11-26 <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>.
34. Kabašinskaitė, D. (2005). Vaiko teisė į šeimos globą. *Mokytojų ugdymas*. 2005. Nr. 5, 20.
35. Kairienė, B. (2005). Vaikų, patyrusių smurtą šeimoje, globos problemos. *Socialinis darbas*, Nr. 4(2), 70–77.
36. Kairienė, B., Žiemiienė, R. (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo ypatumai šeimoje. *Mokslo darbai*, 43–50. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13005/2053-4343-1-SM.pdf?Sequence=1>.
37. Kardelis, K. (2017). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
38. Kerulienė, I. (2008). Vaiko teisės: tėvų požiūris į jas ir elgesys su vaiku. *Pedagogika*, 92, 116–122. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367166158649/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
39. Kirtiklienė, L. (2021) Magistro baigiamasis darbas. *Vaikų globa šeimose: budinčių globotojų retrospektyvinė patirtis*. Mykolo Riomerio universitetas Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas Edukologijos ir socialinio darbo institutas. Prieiga internetu: <file:///C:/Users/Lenovo/Desktop/BVGN/Magistrinis%20d%C4%97i%20budin%C4%8Di%C5%B3%20glob%C4%97j%C5%B3.pdf>

40. Konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje. *Valstybės žinios*, 2003-09-26, Nr. 91(1)-4125 (1996 m.).
41. Konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje. *Valstybės žinios*, 1997-11-07, Nr. 101-2550. (1993 m.).
42. Konvencija dėl valdžios institucijų įgaliojimų ir taikytinos teisės nepilnamečių apsaugos srityje. *Valstybės žinios*, 2001-08-31, Nr. 75-2640 (1961 m.).
43. Legkauskas, V. (2008). *Socialinė psichologija*. Vilnius: Vaga.
44. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika: vadovėlis*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
45. Lietuvos oficialiosios statistikos portalas. Prieiga internetu: <https://osp.stat.gov.lt/>.
46. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/609e30e255df11eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-vvheralp>.
47. Lietuvos Respublikos Šeimynų įstatymas Nr. XI-681; Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365491/asr>.
48. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“ Galiojanti suvestinė redakcija Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e4169490984411e3aad2c022318814db/asr>.
49. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-517 „Dėl Neįgalių vaikų, likusių be tėvų globos vaikų, suaugusių neįgalių asmenų socialinės globos namų deinstitutionalizacijos strateginių gairių patvirtinimo” Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437781?jfwid=>.
50. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonės. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.151412?jfwid=rivwzvpgv>.
51. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000-09-06, Nr. 74-2262 (2000) <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB>.
52. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Žin. 1992, Nr.33-1014 (1992).
53. Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006-02-11, Nr. 17-589 (2006) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342>.

54. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo galiojanti suvestinė redakcija. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.26397>.
55. Miškinis, K. (2003). Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas: AB „Aušra“.
56. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005–2008 m. programa. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.242995?jfwid=bkaxlimn>.
57. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos (sudarė VšĮ Vaikų laikinosios globos namai „Atsigrėžk į vaikus“). Vilnius, 2007.
58. Pagrindinė globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programa GIMK. Vadovo knyga. Vilnius, 2018.
59. Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2020 metų veiksmų planas. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e4169490984411e3aad2c022318814db/asr>.
60. Pileckaitė –Markovienė, M. Lazdauskas, T., Šeima ir tėvų globos netekusio vaiko raida. 2007 m.
61. 2012–2016 metų Vyriausybės programa. *Valstybės žinios*, 2013-03-20, Nr. 29-1406 (2013). Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.444678/aSHXOBwDnF>.
62. 2020–2024 m. Vyriausybės programa. *TAR*, 2020-12-11, Nr. 27121 (2020). Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>.
63. Pūras, D., Ulevičiūtė, I. (2010). Vaikų seksualinė prievarta ir jos pasekmės. Prieiga internetu: [https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/Vs%202010_3_\(50\).pdf](https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/Vs%202010_3_(50).pdf).
64. Raudeliūnaitė, R., Urbikaitė, J. (2011). *Vaiko globos šeimoje ypatumai*. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175529546/J.04~2011~1367175529546.pdf>.
65. Rimkus V. ir Žemgulienė S. (2013). Socialinės rizikos šeimų socialinio tinklo ir jo teikiamo socialinio palaikymo aspektai. Tilltai.

66. Rimkus, V. (2016). Socialinės pagalbos poreikis šeimoje globojamam vaikui ir jo globėjui: globėjų požiūrio analizė. Tiltai. Prieiga internetu: <https://e-journals.ku.lt/journal/TBB/article/2173/info>.
67. Sagatys, G. (2002). Vaiko teisė į šeimos ryšius Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje; Prieiga internetu: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3525/3318>.
68. Samašonok, K., Žukauskienė, R., Gudonis, V. (2006). Paauglių, gyvenančių globos institucijose ir pilnose šeimose, kognityvinių strategijų ir elgesio bei emocinių problemų ypatumai. Prieiga internetu: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367155410197/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
69. Snieškienė, D. (2001). Vaikus globojančios šeimos samprata. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
70. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tyrimas „Globėjų ir įtėvių paslaugų poreikio, jų prieinamumo ir teikiamų paslaugų kokybės analizė“ (2020). Prieiga prie interneto: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/metodines%20rekomendacijos/ATASKAITA12_27.
71. Stelmokienė, R. (2013). Globėjų biologinių vaikų vaidmuo globos procese: „Mes visi tapo me jų globėjais, mokytojais, motinomis ir tėvais. Socialinio darbo procesas ir metodai. Prieiga internetu: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/4857/3118>.
72. Stražinskaitė, D. (2017). Ne giminės vaikų ugdomosios funkcijos raiška. Daktaro disertacija. Prieiga internetu: https://portalcris.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/118318/1/dalia_strazinskaite_dd.pdf.
73. Stražinskaitė, D., Kvieskienė, G. (2015); Lietuvos ir Vengrijos vaikų globos sistemų palyginimas. Prieiga internetu: https://portalcris.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/109054/1/ISSN2351-6011_2015_V_40_N_1.PG_39-53.pdf.
74. Stražinskaitė, D., Zaleskienė, I. (2017); Alternatyvioji tėvystė: „auginimo“ ir „globos“ reiškinių tarpusavio sąveika. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/323812841_Alternative_Parenthood_Interaction_between_the_Concepts_Parenting_and_Care.
75. Švickytė, A., Žydžiūnaitė, V. (2008). Laikinųjų globėjų patirtys bendraujant su globojamo vaiko tėvais. *Socialinis darbas patirtis ir metodai*, 2(2), 109–130. Prieiga internetu: https://portalcris.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/30839/1/ISSN2029-0470_2008_N_2_2.PG_109-130.pdf.

76. Tamutienė, I. (2018). Vaiko apsaugos veiksmingumo problema Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas* T17, Nr. 1/2018, 24–37. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15296/4787-10661-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
77. Tidikis, R. (2003); Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius.
78. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos 2020 m. veiklos ataskaita. Prieiga internetu: <https://vaikoteises.lt/veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos>.
79. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai. Prieiga internetu: <https://e-seimas.Lietuvos Respublikos s.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.264166/asr>.
80. Vitkauskas, K. (2010). Vaiko globos organizavimo principų įgyvendinimas Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12370/1168-2215-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
81. Zbarauskaitė, A. (2010). Prieraišumas: iššūkiai ir galimybės globojant vaiką ar paauglį. Vilnius. Prieiga internetu: https://ppi.lt/uploads/A_Zbarauskaite_Prieraisumas.pdf.
82. Žalimienė L. (2007). Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas. Metodinė priemonė. Vilnius. Prieiga internetu: https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/all/Vaiku_socialines_globos_kokybe_ir_jos_vertinimas.pdf.
83. Žukauskienė, R., Leiputė, O. (2002). Vaikų ir jaunimo globos namų auklėtinų ir vaikų, gyvenančių su abiem tėvais, emocinių ir elgesio problemų ypatumai. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13358/2223-4748-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

PRIEDAI

1 priedas

Interviu klausimynas (dirbantiems BVGN):

1. Prašyčiau papasakoti, kaip nutiko, kad dirbate vaiko globos srityje (papildomas klausimas, jei apie tai nepasakys atsakydamas į pirmą klausimą: Kokia Jūsų ankstesnė darbo patirtis?)
2. Papasakokite apie deinstitucionalizacijos eigą Jūsų įstaigoje, kokia šiuo metu situacija? (kaip seniai vaikai apsigyveno BVGN, ar jau visi vaikai išsikraustė iš institucijos? ir pan.).
3. Kaip jūs vertinate globos sistemos pertvarką? Kas labiausiai pasikeitė?
4. Kaip jūs manote, ar ši pertvarka pagerino vaikų globos kokybę? Paaiškinkite plačiau, kodėl taip manote?
5. Kaip manote, ar globojamiems vaikams patinka gyventi BVGN? (Plečiamieji klausimai: Kaip jie jaučiasi? Kaip padedama vaikui adaptuotis? kaip formuojamas saugus priėjimas? Kaip ugdomas savarankiškumas?).
6. Papasakokite kaip atrodo eilinė jūsų darbo diena BVGN (Papildomi klausimai: kuo veiklos skiriasi nuo veiklų prieš pertvarką? Kiek vaikų Jūsų BVGN? Kokiame būste įsikūrę?)
7. Kaip BVGN yra organizuojamas darbuotojų darbas? (Kiek darbuotojų dirba pamainoje, darbuotojų darbo organizavimo aspektai iškilus krizėms, profesiniai mokymai, atostogos ir pan.). Kas atsako už BVGN struktūrą, darbo grafiko sudarymą?
8. Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbe, vykdydami BVGN keliamus teisės aktų reikalavimus, ir kaip juos sprendžiate? (papildomi klausimai: kokia pertvarkos įtaka darbuotojų ir vaikų tarpusavio santykiams; bendruomenės ar kaimynystės reakcijos į BVGN globojamus vaikus; BVGN sąveikos su kitomis paslaugas teikiančiomis ir veiklą prižiūrinčiomis organizacijomis).

Interviu klausimynas (ne BVGN darbuotojams):

1. Prašyčiau papasakoti, kaip nutiko, kad dirbate vaiko globos srityje (papildomas klausimas, jei apie tai nepasakys atsakydamas į pirmą klausimą: Kokia Jūsų ankstesnė darbo patirtis?)
2. Papasakokite apie deinstitutionalizacijos eigą jūsų įstaigoje (arba savivaldybėje), kokia situacija šiuo metu?
3. Kaip jūs vertinate globos sistemos pertvarką? Kas labiausiai pasikeitė?
4. Kaip jūs manote, ar ši pertvarka pagerino vaikų globos kokybę? Paaiškinkite plačiau, kodėl taip manote?
5. Kaip manote, ar globojamiems vaikams patinka gyventi BVGN? (Plečiamieji klausimai: Kaip jie jaučiasi? Kaip padedama vaikui adaptuotis? kaip formuojamas saugus prietaisumas? Kaip ugdomas savarankiškumas?).
6. Papasakokite, kaip įsivaizduojate eilinę darbo dieną BVGN (papildomas klausimas, kuo ji skiriasi nuo darbo dienos iki pertvarkos?).
7. Kas atsako už BVGNV personalo struktūrą? Jų darbo organizavimą? Kokia BVGN darbuotojų kvalifikacija, profesiniai mokymai? Kiek darbuotojų dirba pamainoje? Kaip perorganizuojamas darbas iškilus krizėms.
8. Su kokiais sunkumais susiduriate savo darbe, vykdydami BVGN keliamus teisės aktų reikalavimus, ir kaip juos sprendžiate? (papildomi klausimai: kokia pertvarkos įtaka darbuotojų ir vaikų tarpusavio santykiams; bendruomenės ar kaimynystės reakcijos į BVGN globojamus vaikus; BVGN sąveikos su kitomis paslaugas teikiančiomis ir veiklą prižiūrinčiomis organizacijomis).

KATEGORIJŲ LENTELĖS

1 lentelė. Priežastys, dėl kurių užsitęsė deinstitutionalizacija

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
1. Pertvarkos procesas tebevyksta	1. <u>Pertvarka vykdoma etapais</u>	<p><...> Nuo pat pertvarkos pradžios, turėjome užbaigti 2020 m. bet neužbaigėm. Savivaldybė įgijo namus 2021 m. <...> Šiai dienai nepasakysiu, kad ji galutinė, nes dar turime nevyriausybinę organizaciją kurioje dar nesusitvarkė<...> [Kotryna]</p> <p><...> Nors ir prieš tai jau buvo išskirstyta, kad nėra jau bendros valgyklos, o ir dideliuose globos namuose gyveno tokiais kaip šeimynytėmis, bet jie vis tiek gyvendavo aukštais ir vaikai patys tai vadindavo tai baraku ar dar kažkuo, va ir vis tiek nebuvo namai<...> [Daiva]</p> <p><...> Jis vyko palaipsniui, nebuvo iš karto. Viena šeimyna, antra šeimyna, trečia, ir va taip va. Jisai vyko palaipsniui, todėl jisai buvo ir sklandus. Jis nevyko iš karto, kad batc, ir visi vaikai - į šeimynas, jis vyko palaipsniui, mes gal per du metus persikėlėm į BVGN<...> [Jovita].</p> <p><...> Perėjimas vyko daugiau nei dvejus metus. kažkas įvyko anksčiau, kažką įgyvendinome praėjusį rudenį. Kai buvo nustatyta iki kada turi būti įvykdyta DĮ, tai mums prireikė dar metų, kad pabaigtume<...> [Saulė].</p>
	2. <u>Jau daug vaikų iškraustyta iš didelių institucijų ir gyvena BVGN</u>	<p><...> Mūsų įstaigoje deinstitutionalizacija įvykdyta. Visi vaikai perkelti į butus<...> [Saulė].</p> <p><...> Deinstitutionalizacija yra įvykusi, vaikai visi gyvena BVGN, bet dabar jie yra pilni<...> [Daiva]</p> <p><...> formaliai, jeigu taip sakyti, tai baigta. Visi išsikėlė, popieriškai sutvarkyti, licencijos gautos, formaliai. Bet kokybė, ji visada gali būti geresnė, vaikams gali teikti kokybiškesnes paslaugas<...> [Laima]</p> <p><...> Kai tik prasidėjo DĮ, kai mes tik įkūrime 2016 m pirmuosius BVGN<...> Dirbame su dviem savivaldybėmis<...>. Vaikai pas mus globojami iš visos Lietuvos. Yra 2 BVGN<...> [Justina]</p> <p><...> Visi gyvena individualiuose namuose, turi savo teritoriją aplink namą<...> tai, gal nesusitvarkė laiku, mūsų savivaldybė, gal neįtelpome į tą terminą, bet rezultatai pasiekėme<...><...> šiandien mes matome, kad vis dėlto savivaldybės puikiai, puikiai susitvarko<...> [Kotryna].</p> <p><...> Mano šeimyna pati paskutinė išsikraustė į bendruomeninius namus ir tai įvyko 2021 metų gruodžio mėnesį<...> [Vanda].</p>
	3. <u>Dar yra vaikų, kurie laukia</u>	<p><...> Šiai dienai nepasakysiu, kad ji galutinė, nes dar turime nevyriausybinę organizaciją kurioje dar</p>

	<u>savo namų bendruomenėje</u>	<p>nesusitvarkė<...><...>nevyriausybinė organizacija dar šiais 2022m. bando pereiti prie BVGN ir sakykim dar yra stadijoje, kur perka namus. <...>[Kotryna].</p> <p><...>2 šeimynos laukia patalpų įsikurti ir jaunimo namai<...> [Justina].</p>
2. Buvo delsiama pradėti	<u>1.Reikėjo laiko suprasti, nuo ko pradėti.</u>	<p><...> tiesiog reikia prisitaikyti, reikia suprasti, reikia perprasti, reikia išmolti, reikia išanalizuoti<...>[Saulė].</p> <p><...>Gal pradžioje pertvarkos, reikėjo kitaip galvoti, <...> tiesiog reikėjo susitvarkyti. <...> gal kiekvienas pasikeitimas įneša nežinomybės ir streso, kaip čia bus, kaip čia susitvarkysiu<...> [Kotryna].</p>
	<u>2.Abejonės dėl sėkmingo įgyvendinimo</u>	<p><...>Antras dalykas, hm... kažkaip atrodė, kad tai bus sunkiai vykdoma<...>[Saulė].</p> <p><...> ar pavyks užtikrinti reikiamas paslaugas, ir apskritai, kaip mes čia galim išsidėlioti realiai, kad viskas būtų tvarkoje, tų visada baimių yra,<...> iš pradžių atrodė labai sunku, kad daug yra dalykų neįveikiamų, arba bus sunku juos įveikti<...> [Kotryna].</p>
	<u>3. Pertvarka pareikalavo papildomo finansavimo</u>	<p><...>Suprantate man, kai visa tai prasidėjo... aš iš karto supratau, kad tai bus žymiai brangiau, pirmas dalykas<...>[Saulė].</p> <p><...>bet jei žiūrėsime iš savivaldybės pusės, savivaldybė visada skaičiuoja, kiek tai kainuos, ar ne, ir t.t. <...>Turėjome surasti papildomų finansų, kad galėtume nusipirkti tuos namus <...> [Kotryna].</p>
	<u>4. NVO kilo didesni iššūkiai</u>	<p><...>žiūrint iš kitos pusės iš organizacijos, tai pridarė labai daug iššūkių, todėl, kad mes turėjome irgi persitvarkyti ir įsigyti namus, butus, ir mes atsidūrėme labai nelygioje konkurencinėje kovoje, todėl, kad biudžetinėms įstaigoms savivaldybė nupirko namus ir butus, o NVO turėjo patys rasti iš kažkur lėšų išsinuomoti tuos butus arba namus ir iš tikrųjų mūsų galimybės yra daug mažesnės, negu valstybės galimybės, tai čia mums buvo sudėtinga labai<...> Lėšas BVGN gauname dalyvaudami europiniuose projektuose ir be jų, tai reikėtų užsidaryti iš tikrųjų, negalėtume tęsti tos veiklos.<...>[Justina].</p> <p><...>nevyriausybinė organizacija, kuri teikia paslaugas dar šiais 2022m. bando pereiti prie BVGN ir sakykim dar yra stadijoje kur perka namus. Jai finansiškai nepadedą savivaldybė, bet padeda ministerija, pagal projektą ji skiria lėšas. dar, bet yra faktas, kad viskas atsiremia ir į finansinius dalykus<...>[Kotryna].</p> <p><...>NVO iššūkis yra tai, kad esi atsakingas pats už lėšų subalansavimą, tu gali prašyti, bet tau yra didesnė atsakomybė, sumažėjus vaikų, tu turi ieškoti nuolat išeities: arba keltis į kitas patalpas arba ieškoti kitų galimybių, turi būti labai greitas, tu negali laukti, žiūrėti, negali nieko nedaryti, tu turi staigiai priimti sprendimą, staigiai visą laiką tu turi būti pasiruošęs persitvarkyti momentaliai, jeigu matai, kad kažkas ne taip, turi prisitaikyti prie situacijos ir reaguoti<...> NVO turi daugiau galimybių pritraukti lėšas ir savanorius. Bet visa tai reikalauja didelių laiko sąnaudų, ar kažkokie labdaros renginiai ar kažkokių tų dviejų procentų rinkimas visa tai reikalauja laiko resursų. Reikia daugiau žmonių įgalinti padėti tai</p>

		<i>NVO. Kartais atsitinka, kad kai samdai žmogų lėšoms rinkti, kartais sąnaudos didesnės už surinktas lėšas<...>[Saulė]</i>
4. Sunkumai ieškant būsto, kuriame įsikurtų BVGN	<u>1. formalūs reikalavimai būsto dydžiui: kambarių skaičiui ir jų plotui</u>	<p><i><...> Sunkiausia rasti tinkamą būstą. Kad jie būtų pagal plotą tinkami, ir pagal kainą, tai vos ne metus laiko truko, kol pavyko rasti<...> ta prasme kambarių plotai labai sunku ištaikyti, kad būtų tokie kaip reikia, žodžiu sunku surasti tokius butus, kurie jau būtų pastatyti, ir kurie atitiktų tuos reikalavimus, kuriuos kelia globos normos<...>[Saulė];</i></p> <p><i><...>Kad jie būtų pagal plotą tinkami<...> [Daiva].</i></p> <p><i><...> nes reikia rasti ir tinkamus namus. jeigu pagal infrastruktūrą viskas gerai, tai plotai per maži, arba per mažas kambarių skaičius.<...>Jeigu tinka pagal infrastruktūrą, tai netinka pagal plotą<...>[Kotryna].</i></p> <p><i><...>bet kartais tie kriterijai: kambario dydis<...> Bute kambarys negali būti 11 kv m, arba 11,5 kv m.<...> [Laima].</i></p> <p><i><...>Dar tas plotų reikalavimas, kad vienam vaikui turi tekti tiek metrų ploto miegamajame ir toks plotas turi būti bendras ir bendro ploto tiek kažkiek, bendro ploto reikalavimai ir tas labai apsunkina susirasti namus ar butus<...>[Saulė].</i></p> <p><i><...>tai vos ne metus laiko truko, kol pavyko rasti, tada., bet ačiū Dievui buvo surasta, nupirka <...> [Daiva].</i></p> <p><i><...> pavyzdžiui 6 vaikams reikia 4 kambarių buto, ir kad kiekvienas kambarys būtų ne mažiau, kaip 12 kv m ploto<...> [Rūta].</i></p>
	<u>2. reikalavimai infrastruktūrai, pasiekiami darželiai ir mokyklos</u>	<p><i><...>kitas aspektas, svarbu surasti tinkamą namą, kad atitiktų keliamus reikalavimus, kad nebūtų nutolęs nuo mokyklos, nuo darželio, nuo bendros infrastruktūros, tai labai įtakoja<...>kad nebūtų toli nuo mokyklos<...> [Daiva].</i></p> <p><i><...mūsų savivaldybė yra žiedinė, todėl labai sunku surasti tokius namus. Ir kokybiški namai, sakykim, kad išsidėstymas būtų patogus, pasiekti ugdymo įstaigas,<...> Jeigu pagal plotą viskas atitinka, tai pagal infrastruktūrą neatitinka niekas<...> [Kotryna].</i></p>
	<u>3. Aukšti reikalavimai būsto įrengimui</u>	<p><i><...>bet po to buvo dar įrengimas. Žmonės juokauja, kad būstai turi būti įrengti kaip 4 žvaigždučių viešbučiai. <...> buvo sudėtinga įrengti<...> [Daiva].</i></p> <p><i><...> pavyzdžiui, jeigu BVGN daugiau nei 6 vaikai, turi būti įrengti du tualetai<...>, kur tu rasi butą su dviem voniom ir tualetais <...> [Rūta].</i></p>
	<u>4. Formalūs reikalavimai vaikų apgyvendinimui</u>	<i><...>Bet kartais gali būti toks dalykas, kad kai kurie jų reikalavimai praktikoje yra neįgyvendinami<...>Aš noriu pasakyti, kad ne visi biurokratiniai tokie reikalavimai yra ... duoda naudos ir labiausiai atitinka geriausius vaikų interesus<...>Apsunkina labai ir tai, kad vaikai turi būtinai gyventi pavyzdžiui po du kambaryje, nors gal yra koks didesnis kambarys ir pagal plotą gali gyventi trys vaikai, o vienas kambarys mažesnis ir kažkuriam tai vaikui reikia, kad jis gyventų vienas, nes jis dėl savo kažkokių sutrikimų negali su kitu vaiku</i>

		<p>gyventi... tada vaikų skaičius kambaryje gali būti<...>[Saulė]</p> <p><...>bet kartais tie kriterijai<...>jie neleidžia dviejų vaikų viename kambaryje apgyvendinti, jeigu vienam vaikui nėra 6 kv.m.<...> [Laima].</p> <p><...>6 vaikams reikia 4 kambarių buto, nes vienas kambarys turi būti bendras<...>[sivaizduokit, jeigu daugiaaukščiam name 5 kambarių butas, tai BVGN 8 vaikai gyventi negali, nes tik vienas tualetas <...> [Rūta].</p>
	<u>5. neprieinamos būsto kainos</u>	<p><...>Kitas faktorius, kuris įnešė chaotiškumo, turėjome ir sustabdyti tam tikrus darbus ir procesus, ir tai pakoregavo, kad nespėjom laiku, ir tai jog šoktelėjo kainos turto rinkoje. <...> [Kotryna].</p> <p><...>ir turi kainą atitikti <...> [Kotryna].</p> <p><...>tada turto vertintojai apžiūri, įvertina, žmonės nesutinka su ta kaina.<...> Buvo sunku rasti<...> [Daiva].</p>

2 lentelė. BVGN dydis ir vaikų skaičius

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
Skirtingas vaikų skaičius BVGN	<u>1. Vaikų skaičius priklauso nuo BVGN būsto dydžio ir sąlygu</u>	<p><...>čia nuo daug ko priklauso: kiek kambarių, koks kambarių plotas, kiek tualetų<...> [Rūta].</p> <p><...>Pas mus tai dviejuose BVGN po 8 vaikus šeimynoj, o bute 5 gyvena, nes ten vienas kambarys per mažas, tik vienam vaikui<...>[Vanda].</p> <p>Viename name gyvena 8 vaikai, o mūsų name – 6<...> Butuose yra ir po 5<...> yra namų, kur po 8 vaikus<...>[Rūta].</p> <p><...>Viename name gyvena 7 vaikučiai, dviejuose 5 ir dar viename 4<...>[Kotryna].</p> <p>Pas mus 4 kambariai, vadinasi galėtų gyventi 6 vaikai, nes vienas turi būti bendras<...>. Viename kambaryje gyvena vienas berniukas, tai laukiame dar vieno berniuko, bet jis turi neturėti nei brolių nei sesių<...>[Rūta].</p> <p><...>bet kartais tie kriterijai jie neleidžia dviejų vaikų viename kambaryje apgyvendinti, jeigu vienam vaikui nėra 6 kv m ploto<...> [Laima].</p>
Įvairūs principai, skirstant vaikus šeimynas	<u>1. Atskiriama pagal amžių</u>	<...> Man labai pasiteisino BVGN vaikams ir jaunimo namai jaunuoliams nuo šešiolikos metų<...>jaunuoliai yra su savo bendraamžiais, o mažiau atskirai<...> [Justina].
	<u>2. Skirstoma pagal giminystės ryšius</u>	<p><...> aišku buvo neišskiriami broliai sesės<...> [Daiva];</p> <p><...>Kai yra broliai sesės, tai tada negalime apgyvendinti atkirai, tada paliekame<...> [Justina].</p>
	<u>3. Buvo paisoma vaikų</u>	<...> šeimynos buvo suformuotos pagal tai, kaip jie norėjo<...>

	<u>pageidavimų</u>	[Daiva]. <...>Jeigu jaunuolis pageidauja, tai keliamo į jaunimo namus<...> [Justina].
	<u>Siekiami išvengti konfliktų</u>	<...>kyla tie konfliktai, prasideda tie durų trankymai, rėkimai ir t.t.<...> Kad būtent išvengtume to erzino, tai mes atskiriame<...> [Justina].
	<u>Mišrus pagal amžių BVGN modelis</u>	<...>Mes bandėme mišrius BVGN ir vaikams ir jaunuoliams, bet tai nepasiteisino<...> jaunuoliams tu turi suteikti platesnes ribas, nes jie jau yra šešiolikmečiai, septyniolikmečiai. O tada mažiukai žiūri į juos ir sako, o kodėl mums negalima, taip kaip jiems. <...>Kai jaunuoliai sako, kad mes savaitgaliais norime pamiegoti, o mažiukai ten rėkauja <...>[Justina].

3 lentelė. BVGN darbuotojų veiklos

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
Kasdieninės BVGN veiklos: namų ruošos darbai, rutina	<u>1. Švaros ir tvarkos, asmens higienos įgūdžių ugdymas</u>	<...>ta pati diena, kėlimasis ryte<...>prausimasis, higiena<...> Ta pati kambario priežiūra<...>[Laima]. <...>eini valaisi, viską darom, drabužius plaunam, valom, siuvam jeigu reikia<...>[Vanda]
	<u>2. Vaikų maitinimo organizavimas</u>	<...>Po pietų grįžta vaikai, tai turi būti paruošti pietūs<...> pasirošia pietus<...>[Justina]. <...>paruošia maistą, sriubą išverda<...> [Justina]. <...>galų gale yra ta namų ruoša: maisto gamyba<...>[Saulė]. <...>jeigu vaikai mokykloje, pagaminamas dar maistas<...> [Daiva]
	<u>3. Dienos režimo laikymosi užtikrinimas</u>	<...>aiškiai nuspėjama rutina<...>kėlimasis ryte, prausimasis, higiena, kam reikia priminti, kas savarankiškai jau išmokęs <...>[Laima]. <...> paimam telefonus iš diėkių panų, jos eina tvarkytis kiekvieną vakarą, turime budėjimo grafiką, tai irgi reikia paraginti<...> [Agnė].
	<u>4. Savo taisyklių ir ritualų laikymasis</u>	<...>Čia kaip kiekviena šeimyna savo taisykles dar susikuria, yra bendros centro taisyklės, bet dar kiekviena šeimyna turi ir savo taisykles <...> tada vakaro kažkokie tai ritualai, kiekviena šeimyna turi savo ritualus <...> [Justina]. <...>nes kasdienės situacijos, kalbamės, bendraujam, geriam arbatą, va taip. Ir ateina naktis<...>[Agnė].
Kasdieninės	<u>1. Vaiko sveikata turi</u>	<...>darbuotojai turi pasirūpinti jų sveikata<...> ir psichinės

<p>BVGN veiklos skiriasi pagal vaikų poreikius</p>	<p><u>būti nuolat stebima ir kuo skubiau suteikiama reikiama pagalba</u></p>	<p><i>ligos, ir fizinės ligos turi būti stebimos<...>einama pas kažkokių specialistus, jeigu tai yra užregistruota, jeigu vaikas suserga, gali būti kviečiama greitoji, gali būti arba einama pas gydytoją<...>daugiausiai resursų reikia, kai vaikai turi sutrikimus ar negalias. Kartais atsitinka ligos<...>[Saulė].</i></p> <p><i><...>Jeigu reikia, rūpinasi vaikų sveikatinimu, į ligonines, į poliklinikas veža<...> Justina.</i></p> <p><i><...>Į poliklinikas pas gydytojus veža <...>[Vanda].</i></p> <p><i><...> Jei reikia vaiką užrašyti pas gydytoją, tai reikia užrašyti,<...> [Jovita].</i></p>
	<p><u>2. Darbo dieną veiklos skiriasi nuo nedarbo, nes skirtingi vaikų poreikiai</u></p>	<p><i><...> Priklauso ar tai darbo diena, ar savaitgalis, nes dienų pobūdis skiriasi<...> O savaitgaliais, dažniausiai vaikai miega ilgai, einam pramogaut, į boulingą, į kiną, į išvykas važiuojam, priklauso nuo oro, nuo sezono priklauso, koks metų laikas <...> [Jovita].</i></p> <p><i><...> savaitgaliais kažkoks laisvalaikis turi būti organizuojamas <...>[Saulė]</i></p> <p><i><...> Nes kartais būna tikrai tokios įtemptos dienos, kai <...> važinėjimų, kažkokių posėdžių daugiau ar apsilankymų pas gydytojus <...> [Justina].</i></p>
	<p><u>3. Veiklos priklauso nuo to, ar reikia eiti į mokyklą ar atostogas</u></p>	<p><i><...>į mokyklą, į darželius, ar veža, ar palydi, ar suruošia<...> [Justina].</i></p> <p><i><...>jeigu specialiąją mokyklą lanko, tai tie vaikai šiek tiek vėliau grįžta iš mokyklos. <...> [Daiva].</i></p>
	<p><u>4. Veiklos priklauso nuo vaikų poreikių</u></p>	<p><i><...>viskas priklauso nuo poreikių, jei yra toksai poreikis, vadinasi tą poreikį reikia įgyvendinti. Jeigu vaikui reikia ko nors, reiškias tu turi patenkinti vaiko poreikius, nelaukiant, ar koks darbuotojas ateis, ar ne, ar vaikui kažką padarys, pateiks<...> [Jovita]</i></p>
	<p><u>5. Kasdieninės BVGN veiklos priklauso nuo vaikų amžiaus</u></p>	<p><i><...>Yra namelis, kur sakykim, vaikučiai yra vyresni, sekasi gal būt geriau susitvarkyti, pagelbėti jaunesniems savo kolegoms, kitiems gal tiesiog reikia daugiau pagalbos, iš specialistų, iš darbuotojų<...> [Kotryna].</i></p> <p><i><...>Jeigu vaikai yra tokie ... labiau savarankiški ir daug laiko praleidžia su savo draugais pavyzdžiui, tai tada darbuotojų vaidmuo tampa ne tai, kad mažesnis, bet tai vis tiek... tas vaikas.... jam nieko neatsitiks. jeigu pabus ten vienas su savimi arba ten su draugais... nu ne tiek reikalinga suaugusiojo priežiūra pagalba tame kiekviename žingsnyje<...>[Saulė]</i></p> <p><i><... nes pas mus yra 5 mažiukai, tai mes negalime jų užrakinti ir palikt tiesiog namuose 5 vaikų. Pas mus tame sunkumas, kad yra du pirmokai, ir trys darželinukai. Tai mes turim visur juos vos netampytis, visur pasiimt, nuvežt,...>[Agnė]. <...> vaikus nuprausiam, nes pas mus yra 5 mažiukai, tai juos reikia nuprausti, sumigdyti<...>, [Agnė]</i></p>

		<p><...>didžiausias dėmesys skiriamas trim paauglėm mergaitėm, nes paprastai, jos būna labai nuskriaustos pas mus, nes mes viską, nu koncentruojamės į mažus vaikus, darželinukus<..> būna ir pykčių, tai tenka ir spręsti konfliktus, nu tokių situacijų, nes kasdienės situacijos, kalbamės, bendraujam, geriam arbatą, va taip. Ir ateina naktis<...>[Agnė]</p>
	<p><u>6. Veiklos priklauso nuo atstumo iki ugdymo įstaigų ir pagalbos poreikio vaikams ruošiant pamokas</u></p>	<p><...>kai vaikai eina į mokyklą, tai iš ryto, kėlimasis, prausimasis, kambarių tvarkymas, pusryčiai, ir išeina į mokyklą vaikai, susiruošę. tada laukiam grįžtant iš mokyklos, papietauja grįžę, kas lanko būrelius, eina į būrelius, tada vakare grįžta namo, einam apsipirkti, tai produktų, tai rūbų<...> [Jovita].</p> <p><...>Tuomet vaikai grįžta iš mokyklų, iš darželių pasiimam po pietų<..> [Agnė].</p> <p><...>Na ir vaikų grįžimas iš ugdymo institucijų: koku būdu, ar savarankiškai ar kas transportu važiuoti ar pėsti pareina<...>[Justina].</p> <p><...> Na dar pamokas padeda padaryti, jeigu reikia<...> [Daiva]</p> <p><...>Ir tada su didesnėm darom namų darbus<...>[Agnė]</p> <p><...> tada pamokų ruošia prasideda, nes kiekvienam reikia individualiai padėti, nes didelė dalis vaikų yra su specialiaisiais poreikiais<...> Justina</p>
	<p><u>7. Darbuotojų veiklos priklauso nuo BVGN aplinkos ir buitinių sąlygų</u></p>	<p><...> Kai dabar tokia mūsų baisi aplinka tai socialinės darbuotojos dabar aria žemdirbiškai, jos nori susitvarkyti aplinką. Padėjėjas tai turi to ūkiško darbo sočiai ir namuose, patys kūrėna pečių, maistą gamina. O socialinės susiplanavo, kad įrengs ten gėlyną, čia tiesiog toks neeilinis darbas, čia jų iniciatyva, nes mes norime susitvarkyti aplinką, kad būtų kuo arčiau šeimos aplinkos<...>[Vanda].</p> <p><...>visi darbuotojai turi <...> ir apsitvarkyti aplink namą <...>Tai va. Tai yra kasdieniai dalykai, su kuriais susiduria <...> tiesiogiai ten dirbantys darbuotojai<...> [Kotryna].</p>
<p>Dažniausiai paminėtos BVGN darbuotojų veiklos už BVGM ribų</p>	<p><u>1 Vaiko palydėjimas</u></p>	<p><...> veža į būrelius ar į gydymo įstaigas<...> [Daiva].</p> <p><...> ar veža, ar palydi<...>Jeigu reikia <...> į ligonines, į poliklinikas veža, išeina pasivaikščoti<...>Jeigu reikia važiuoja apsipirkti<...>[Justina].</p>
	<p><u>2. Vaiko interesų atstovavimas</u></p>	<p><...>tada dalyvauja įvairiuose posėdžiuose, kuriuos organizuoja VTAS, atvejo vadyba<...> [Justina].</p> <p><...>reikėdavo posėdžiuose dalyvauti<...>į tėvų susirinkimus eina, su pedagogais, gydytojais bendrauja, bet čia nuo šeimos priklauso<...> [Rūta]</p>

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
BVGN personalo struktūra skirtingose įstaigose skirtinga	<u>1. skirtingas darbuotojų skaičius komandoje</u>	<p><...> Yra komandoje 2 socialiniai ir 4 padėjėjai<...> [Vanda]</p> <p><...> Pas mus su darbuotojų trūkumu problemų nėra, nes pas mus darbuotojų vieno per daug- 6<...> [Jovita]</p> <p><...> Pas mus BVGN su aštuoniais vaikais dirba 6 specialistai<...> bet taip vaikai pripranta prie tų šešių žmonių<...> [Justina]</p> <p><...> su 5 vaikais dirba 5 darbuotojai, bet turėtų būti dar vienas socialinis darbuotojas<...> [Rūta].</p> <p><...> tada, kai yra daugiau vaikų, reiškia vienu metu turi būti daugiau darbuotojų, jeigu yra mažesni vaikai ir plius ten vaikai turintys negalią ar emocijų ir elgesio sutrikimų, reiškia darbuotojų turi būti daugiau<...> [Saulė]</p>
	<u>2. Skirtinga komandos sudėtis</u>	<p><...> Ir dabar tebedirbu jau beveik 2 metus BVGN vadove. Turiu 4 socialinio darbuotojo padėjėjus. Tenka dirbti 1,5 etato, nes nėra kito socialinio darbuotojo<...> bet turėtų būti dar vienas socialinis darbuotojas<...> [Rūta].</p>
	<u>3. Skirtingai organizuojamos darbuotojų pamainos</u>	<p><...> Įprastai pamainoje du: socialinis darbuotojas dirba dienomis, o socialinio darbuotojo padėjėjas dirba paromis, kas ketvirtą parą. Krizių, ligų metu ar atostogų tenka paromis dirbti ir po vieną<...> [Vanda].</p> <p><...> dažniausiai būna, kad stengiamasi, kad socialinis darbuotojas dirbtų kartu su socialinio darbuotojo padėjėju, bet taip retai būna<...> [Daiva].</p> <p><...> Krizės atveju skambiname vienas kitam, privažiuojam, sustiprinam pajėgas, palaikom vienas kitą, tada gali dirbti ir du ir trys darbuotojai. Viskas priklauso nuo situacijos<...> [Jovita]</p> <p><...> ir esant krizinei situacijai taip nebūna, kad visi šeši sirgtų. Krizių, atostogų, ligų metu vienas kitą dengia. Jeigu kokie du ir iškrenta iš komandos, tai keturi lieka<...> [Justina]</p> <p><...> Tuo pagrinde ir skiriasi nuo šeimos darbo diena, kad ryte darbuotojai pasikeičia, kad vienas kitam pamainą perduoda, apie vaikus ir jų rūpesčius turi pakalbėti<...> [Rūta].</p> <p><...> Darbuotojas atvyksta ryte 8 valandą, perima pamainą iš kitos darbuotojos, yra apsižiūrima, kas yra atlikta, kas padaryta, ar švaru ar nešvaru, bendrai pasikalbama, kas įvyko su buvusiu darbuotoja<...> [Daiva]</p> <p><...> taip ir priėjome prie tokios darbuotojų struktūros, kad dienos metu būtina turi būti du darbuotojai, nes jeigu vienas ir iškrenta, tai kitas visada būna<...> Savaitgaliais būna du darbuotojai: socialinis ir padėjėjas<...> Nakties metu tikrai lieka vienas darbuotojas <...> [Justina]</p>
BVGN personalo darbą	<u>1. Administracija siekia BVGN</u>	<p><...> Mano bendravimas būna su vyr. socialiniais darbuotojais (šeimynų vadovais) kiekvieną antradienį mes turime pasitarimus,</p>

organizuoja ir darbo grafikus sudaro kiekvienoje įstaigoje skirtingai	<u>valdymą centralizuoti</u>	<i>vadovai, tai mes pasitariame, pasiplanuojame, kokie planai šiai savaitei, kas įvyko praėjusią savaitę, jie man apie kiekvieną vaiką papasakoja<...> [Justina]. <...>Stengiamasi panaikinti socialinio darbuotojo padėjėjo pavaldumą socialiniam darbuotojui. Visi pavaldūs yra man (įstaigos vadovui)<...> [Daiva]</i>
	<u>2. Skirtingas pavaldumas</u>	<i><...>Pas mus yra vyr. socialinis darbuotojas<...>[Justina]. <...>mes turim šeimos vadovą arba koordinatorių, kuris praktiškai prisiima už viską atsakomybę. Kuris viską koordinuoja, stebi ir atlieka tam tikrus veiksmus, uždavinius<...>[Saulė]. <...>Pas mus<...>šeimos vadovas yra socialinio darbuotojo padėjėjas<...> [Rūta]. <...>Visi pavaldūs yra man (įstaigos vadovui)<...> [Daiva]</i>
	<u>3. Darbo grafikus BVGN sudaro įstaigos administracija</u>	<i><...>Aš sudarau grafikus kiekvieniems BVGN (administracija)<...> [Daiva]. <...>Tai kaip centre administracija sudaro grafiką kas ketvirtą parą, taip ir dirbam mes, padėjėjos, na o socialiniai, tai jie dvi dirba dvi laisvi, nes mes parom, o jos dienom<...> [Vanda]. <...>tai tada mes staigiai sudarome grafiką kas ketvirtą parą, tada dirba po vieną, bet kas ketvirtą parą ir taip išsisukame su tais pačiais darbuotojais šeimoje<...> [Justina]. <...>Biudžetinėj tai grafiką sudarydavo centro administracija. Grafikas buvo dvi dienas dirbi maždaug nuo 8 iki 8, o kitas dvi laisva<...> [Rūta].</i>
	<u>4. Darbo grafikus sudaro BVGN vadovas</u>	<i><...>Ir dabar tebedirbu jau beveik 2 metus BVGN vadove. Čia yra NVO. Man patinka labiau, nes galima dirbti dar lankstesniu grafiku tiek dienomis tiek paromis. Ir tą grafiką aš pati sudarau<...>[Rūta]. <...>Pas mus grafikus sudaro BVGN vadovai pagal poreikį<...>[Jovita].</i>

5 lentelė. BVGN santykiai su bendruomene

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
Iš pradžių bendruomenė labai priešinosi BVGN	<u>1. Įvairūs pasipriešinimo būdai</u>	<i><...>Kai kūrėsi pirmieji BVGN, tai kaimynai buvo labai priešiskai nusistatę <...>[Vanda]. <...>Iš pradžių tikrai nepriima, tikrai priešinasi <...> kiekviena kaimo bendruomenė, į tokią žinių sureagavo neigiamai<...>Kotryna]. <...> ir skundai buvo rašomi, daromi susirinkimai, kai iš savivaldybės reikalavo, vos ne raštiško užtikrinimo <...> kad mūsų vaikai nieko neprisidarys<...>[Kotryna]. <...> Kai kūrėsi pirmieji BVGN, tai buvo didžiulė kova <...> ėjo, rašė skundus, reikalavo nusteigti BVGN tame rajonelyje<...> Bute buvo iš pradžių pasipiktinimas, kad per daug triukšmo ir trypčiojimo<...>[Daiva]. <...>kai mes tik įkūrime 2016 m pirmuosius BVGN, mes turėjome labai didžiulį pasipriešinimą visuomenės. <...>. tikrai niekas nėjo</i>

		<p>pas mus<...> [Justina].</p> <p><...>Kai kūrėsi pirmieji BVGN, tai kaimynai<...>vyko didžiulė kova, ėjo į savivaldybę, buvo posėdis su jais<...>[Vanda].</p>
	<p><u>2. Išankstinės bendruomenės neigiamos nuostatos apie globojamus vaikus</u></p>	<p><...>kad tikrai vaikai yra nebausti, neteisti, kad vos ne krauju turime pasirašyti, kad mūsų vaikai nieko nepridarys<...>[Kotryna].</p> <p><...>turėjo<...>išankstinių nuostatų. <...> sakė, kaip jūs tokiam prabangiame rajone čia mums tokius vaikus atvežėt <...> tai tikrai reikėjo keisti tas nuostatas<...> [Justina].</p> <p><...>vaikai ir neaišku, kaip jie gali elgtis<...>Kažkodėl visiems atrodo, kad tie vaikai yra ir prastesnio elgesio<...> daugiau jiems ko trūksta... mažiau išsilavinę, žemesnės moralės... <...>[Saulė].</p>
	<p><u>3. Globojamų vaikų elgesys labiau pastebimas</u></p>	<p><...>Kažkodėl tai jie yra labiau pastebimi elgesio požiūriu, negu pastebimi vaikai iš šeimų <...>[Saulė].</p>
	<p><u>4. Apibendrinama ne globojamo vaiko naudai</u></p>	<p><...>vyksta apibendrinimas gan į blogąją pusę, jeigu ten vienas vaikas blogai elgiasi iš karto tos savybės ar toks elgesys priskiriamas visiems vaikams<...>. Kažkodėl visiems atrodo, kad tie vaikai yra ir prastesnio elgesio<...> [Saulė].</p>
	<p><u>5. Kaimynų baimė nukentėti</u></p>	<p><...> Pirma jiems buvo baisu, nežinojo kas čia vyksta, nežinojo ko tikėtis<...> [Jovita].</p> <p><...>kad dabar jiems čia bus labai neramu<...> jie turėjo tokių visai nepagrįstų baimių įvairiausių, išankstinių nuostatų <...> [Justina].</p> <p><...> bendruomenė visada prisibijo tokių vat... tokių vienetų, kur yra ten vaikai ir neaišku, kaip jie gali elgtis, ir žmonės iš karto bijo gal apvogs, gal dar kažką padarys ar kažkaip jiems pakenks ar jų vaikams gal pakenks<...>[Saulė].</p>
<p>Bendruomenės nuostatos po truputį keičiasi</p>	<p><u>1. BVGN santykiai su kaimynais gerėja</u></p>	<p><...> Kaimynystės <...> nuostatos į BVGN globojamus vaikus keičiasi į gerą<...> Požiūris kaimynų gerėja, šiai minutei yra geras <...> [Daiva].</p> <p><...> Kaimynų nuostatos į BVGN globojamus vaikus keičiasi į gerą<...> [Vanda].</p> <p><...>kažkaip normaliai, mes gyvenam privačiame name, turime kaimynus, jie neutralūs <...>, jokių incidentų tikrai nebuvo<...></p>

	<p>[Agnė].</p> <p><...> Kaimynystės reakcijos <...> į BVGN globojamus vaikus keičiasi į gerą<...> bet kažkaip susigyveno ir kažkaip neblogai. <...> bendruomenė labai normaliai priima vaikus<...> [Daiva].</p>
<u>2. Kaimynai supranta</u>	<p><...>jie supranta, kad yra toks vaikas, ir matyt įpratę, aš tik vieną turiu paaiškinimą, kad jie yra jau įpratę, ir žino kaip vyksta<...> [Agnė].</p>
<u>3. Kaimynai tapo pakantesni</u>	<p><...>Su antrais ir trečiais BVGN jau problemų nebuvo <...> [Daiva].</p> <p><...>Ir jeigu tas kamuolys nukrenta už tvoros, tai neatsitinka tragedija, nesugriūva kaimyno kiemas nuo to. Ir kažkaip jie pabeldžia į duris, paprašo to kamuolio ir viskas būna gerai <...> [Justina].</p> <p><...> ir žmonės tada nurimsta<...>. Tai bendruomenė nurimo, nebesulaukiam skundų, nei kaltinimų<...>[Kotryna]</p> <p><...>Dabar tai niekas čia nekėlė jokių problemų, niekas nesiskundžia. <...> O mes kai kraustėmės, tai jau niekas nieko nesakė<...>[Vanda].</p>
<u>4. Vaikai patys keičia nuostatas</u>	<p><...> bet su laiku vaikai patys keičia tas nuostatas. Ir gražu žiūrėti, kai mažas berniukas pribėgęs prie kaimynės <...> turi tiek daug kantrybės klausiti <...>, kad ji neiškentusi atsako <...>. Ir taip vaikai patys laužo tas nuostatas<...>[Justina].</p> <p><...> ir žmonės tada nurimsta, pamato kad vaikai ir visur dalyvauja, vaikšto į mokyklą<...>[Kotryna].</p> <p><...>bet pamatė, kad niekas nesikeičia jų gyvenimui, papildomų nepatogumų nepatiria<...> [Jovita].</p> <p><...> pirmieji tai buvo mažesni dar nepasiekę paaugliško amžiaus, tai buvo gan ramūs <...>[Vanda].</p>
<u>5. BVGN vaikai – yra kaip visi vaikai</u>	<p><...>Jie yra tokie patys vaikai. <...>na jie pamato, kad nėra tie vaikai kažkokie kitokie, jie tokie patys, kaip kiti vaikai<...> čia gi Lietuvos vaikai <...>[Justina].</p> <p><...>tai manau, kad laikas parodė, kad globojami vaikai nėra kokie nors nusikaltėliai ir blogiukai <...> [Daiva].</p> <p><...> Kai pradėjo gyventi, pamatė, kad tokie patys tie vaikai <...>[Vanda].</p> <p><...>Tai analogiškai, keliam sau klausimą, kad jeigu bendruomenė kelia tokius reikalavimus, <...> tiesiog reikia kalbėtis su bendruomene, ir paaiškinti, kad jie tokie patys ir gali susidurti su tokiais pačiomis problemomis. <...>[Kotryna].</p>
<u>6. Bendruomenės atstovai rodo atšilimo ženklus</u>	<p><...> Kaimynystės <...> nuostatos į BVGN globojamus vaikus keičiasi į gerą<...> Požiūris kaimynų gerėja, šiai minutei yra geras <...> [Daiva].</p>

		<p><...>Ir dabar mes matome, kad kartais randame krepšelį obuolių paliktą prie durų, tai vadinasi kaimynai atšyla<...> [Justina].</p> <p><...>Net tie piktieji kaimynai dabar atneša vaikams nudažytų margučių, atveda savo šuniukus pažaisti<...>[Daiva].</p> <p><...> patenkinti, sveikinasi, per Kalėdas dovanas prie durų palieka <...> [Jovita].</p> <p><...>Bet yra vis tiek žmonių, kurie supranta,<...> prisideda prie vaikų ugdymo, nes jaučiasi atsakingi<...> [Saulė].</p>
Įtampa išlieka	1. <u>Stengiamasi įtraukti bendruomenę bendradarbiauti</u>	<p><...> tiesiog reikia kalbėtis su bendruomene, ir paaiškinti<...> Tai reikia tų pasikalbėjimų<...>[Kotryna].</p> <p><...>dabar siekiama, kad visuomenė būtų įtraukta, nors jau vis tiek visi kažkaip kratosi to... ne visi... kai kurie... kad ten toliau kažkur būtų, geriau nematytų ir nežinotų<...>[Saulė].</p> <p><...> gali užėiti į svečius, pasavanoriauti, pamokyti kokio amato. Tiesiog būti atviresni ir tada vaikams parodyti gerą pavyzdį<...>[Kotryna].</p> <p><...> Ir mes stengėmės daryti ten atviras duris, kvieštis kaimynus į svečius, darėme pyragų dieną, kvietėme kaimynus <..> [Justina].</p> <p><...> vaikai<...>rengia šventes, kad galėtų prisijungti ir kaimynai<...>[Kotryna].</p>
	2. <u>Darbuotojai rūpinasi BVGN reputacija</u>	<p><...>kad ten išėjus į lauką<...> gražiau pasirodyt<...>, kad tik tokią prestižinę pusę parodyt. Man ir pačiai norisi<...>[Agnė].</p>
	3. <u>Darbuotojai nerimauja dėl kaimynų nuomonės</u>	<p><...>Būna baimės<...> nes čia tuoj pagalvos,<...> vos ne slepiamės nuo tų kaimynų <...> tai irgi atrodo, ką jie ten galvoja <...> [Agnė].</p> <p><...> Nu aš manau, kad jie galvoja, kad mes vaikais labai minimaliai rūpinamės, nu jie turi nuomonę, kad jei vaikas iš globos namų, tai nei tam socialiniam darbuotojui rūpi, labai jau, nei dar kažkam, tai va <...>[Agnė].</p>

6. lentelė. Informantų požiūris į deinstitutionalizaciją

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
Pertvarka pasiteisino	1. <u>Vertina teigiamai</u>	<p>„,<...>Teigiamai. Labai teigiamai. <...>[Laima].</p> <p><...>vertinam mes pozityviai<...> [Kotryna].</p> <p><...>Labai teigiamas. Vaikai labiau, geriau pamato gyvenimą<...> [Daiva].</p> <p><...>Vertinu tikrai teigiamai šimtu procentų. Tikrai teigiamai<...> šimtu procentų pritariu, labai gerai<...>[Vanda].</p>

		<p><...> <i>pats principas <...> teigiamas<...> [Jovita].</i></p> <p><...> <i>BVGN idėja yra gera <...> aš manau, kad tai yra labai geras dalykas, kad neliko tų didelių globos namų. <...> aš galvoju, kad tai yra viskas labai į gerą<...> [Saulė].</i></p>
	<u>2. Pertvarka buvo bet reikalinga</u>	<p><...> <i>reikėjo tos pertvarkos, <...> mes matome, kad ta pertvarka įnešė daug daugiau naudos, negu žalos.<...> [Kotryna].</i></p> <p><...> <i>Pati idėja, kad iš didelių įstaigų vaikus perkelti į BVGN tikrai labai pasiteisino<...> [Justina].</i></p> <p><...> <i>gal valstybei ir nepigiai kainuoja, bet vaikams tai vis tik yra nors ir kitokie, bet namai<...> [Vanda].</i></p>
	<u>3. Įvyko teigiami ir ryškūs pokyčiai globojamų vaikų gyvenime</u>	<p><...> <i>o tie procesai jau manau, kad fantastiniai yra įvykę<...> tarkim pati ta forma ir tas vaiko išskėlimas į mažesnę bendruomenę yra labai didelis pokytis<...> [Laima].</i></p> <p><...> <i>pasikeitė vaikų gyvenimai, kadangi, pereiti iš didelių globos namelių ir įsikraustyti į šeimyninio pobūdžio namus, tai jau yra didelės permainos<...> [Kotryna].</i></p>
	<u>4. Atsisakyta neigiamų dalykų</u>	<p><...> <i>išėjome iš tos 50 metų kalėjiminės santvarkos<...> išėjome iš rezervuatų tokios politikos<...> [Laima].</i></p> <p><...> <i>vaikui nebuvo jokios pagarbos<...> jeigu neklauso, tai tu įžnybk. Va tokie metodai buvo<...> Dabar jau tų bausmių tokių nebėr <...> [Vanda].</i></p>
	<u>5. Po pertvarkos vaikams geriau</u>	<p><...> <i>matome, kad vaikams daug yra geriau <...> kas siekia tuos bendrinius poreikius, manau kad pavyksta padaryti daug daug geriau, negu buvo prieš tai<...> [Kotryna].</i></p> <p><...> <i>nu tai jiems tai aišku yra geriau<...> [Jovita].</i></p>
	<u>6. BVGN geriau tenkina vaiko poreikius</u>	<p><...> <i>Labiau orientuota į vaikų užimtumą, į vaikų sveikatą, vaikas geriau pamatytas<...> [Teresė].</i></p> <p><...> <i>kai mes pradėjome dirbti BVGN principu, tai tada pasimatė, kad vaikas yra žymiai geriau matomas, kad jisai nepasimeta tarp daugybės vaikų<...> šeimos darbuotojai pažįsta geriau vaikus, jaučiasi už juos atsakingi<...> [Saulė].</i></p>

7. lentelė. Požiūris į globos pertvarkos įtaką paslaugų kokybei

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
Pertvarka pagerino	<u>1. BVGN gali naudotis</u>	<...> <i>Paslaugų jeigu neužtenka<...> vežam į polikliniką<...> pas psichologus<...> naudojasi</i>

socialinės vaiko globos paslaugų kokybę ir prieinamumą	<u>bendruomenėje teikiamomis paslaugomis</u>	<i>bendruomenės paslaugomis<...>[Justina].</i>
	<u>2. Savivaldybė gali pirkti reikiamas paslaugas</u>	<i><...>Manau, kad taip, o jeigu ką mes jau žinome iš kur galime nusipirkti, arba kokių specialistų galime pasisamdyti, į kokią organizaciją galima kreiptis. jeigu reikia kokių paslaugų tai rajone šiuo metu yra išsivystę labai daug paslaugų, o jeigu nėra mūsų rajone, tai naudojames ir kitų rajonų teikiamomis paslaugom.<...>[Kotryna]</i>
	<u>3. Globos kokybė pagerėjo daugeliu aspektų</u>	<p><i><...>ši pertvarka pagerino vaikų globos kokybę. Vienareikšmiškai taip <...>[Vanda].</i></p> <p><i><...>Taip pertvarka pagerino paslaugų kokybę, būtent tai, ką gauna pats vaikas<...> [Justina].</i></p> <p><i><...>Nu tikrai manau pagerina iš vienos pusės<...> , tame gal pagerino. Kad jis ugdomas socialiai,<...> [Agnė].</i></p> <p><i><...> Pagerino. Bendrai tai kokybė pagerėjo ir pagerėjo vaiko atžvilgiu tikrai. Aš tuo net neabejoju<...> [Daiva].</i></p> <p><i><...>Tikrai pagerino. gali išsirinkti sau mėgstamą maistą, patys nusipirkti parduotuvėje tiek maistą, tiek drabužius. Žinoma, kad pagerėjo<...>[Rūta].</i></p> <p><i><...>Manau, kad vaiko globos kokybė pagerėjo, tikrai taip <...>[Saulė].</i></p>
<u>4. BVGN Stengiamasi sekti šeimos modeliu</u>	<p><i><...>Kaip šeimoje<...> į tėvų susirinkimus už tėvus einame <...>[Rūta].</i></p> <p><i><...> nesiskiria nuo mūsų visų šeimų.<...>, kaip ir kiekvienoj mūsų šeimoj<...> viskas vysta taip pat kaip ir pas mus šeimose <...> [Kotryna].</i></p> <p><i><...> O vaikams pasikeitė žymiai labiau, nes gyvena sąlygomis, arčiau šeimos aplinkos<...> [Jovita].</i></p> <p><i><...> vaikai turi šeimynines sąlygas<...>Net ne visose šeimose vaikai tokias sąlygas turi<...>[Rūta].</i></p> <p><i><...> mes einame prie šeimos modelio, vaikai jaučiasi labiau šeimyniški, jie jau nebe ta avelių banda, kurią aš suradau prieš devynis metus<...>[Vanda].</i></p>	
Skirtinguose BVGN paslaugų kokybė gali	<u>1. Paslaugų kokybė priklauso nuo darbuotoju</u>	<i><...> Bet ta kokybė priklauso nuo darbuotojų kvalifikacijos ir kompetencijų. Darbuotojas turi būti moralus, ... būtų geriausiai, kad nerūkytų, nevartotų alkoholio <...> nes kitaip tai praktiškai, jisai vaikui neautoritetas <...> bet viskas</i>

skirtis		<p>priklauso nuo darbuotojų<...>[Saulė].</p> <p><...>pas mus administracija, o direktorė konkrečiai, yra labai griežta <...> viskas turi būti taip, kaip jinai nori<...>mano įstaigoj, mano padaliny, nemanau, kad yra gerai gyventi, nes čia viskas priklauso nuo direktorės visos valdžios, ir darbo principų <...> [Agnė].</p>
	<p><u>2. Priklauso nuo gyvenamosios BVGN aplinkos</u></p>	<p><...> turi savo plusų ir savo minusų, priklauso nuo to, kur vaikai papuolė gyventi, ar į nuosavą namą, ar į daugiabučius. Esu kur nėra, nei kiemo, nei parko zonos pasivaikščioti, nei nieko<...> [Jovita].</p> <p><...>Pvz., aš matau minusą, kad kai mes buvome sudalinti į šeimynas, bet buvome viename pastate, tai būdavo išleidi į svečius, kaip pas kaimynus jau, o dabar mes to neturime, mes jau dabar gyvename atskirai, dar su aplinka labai nesusipažinę, su bendruomene, tai vat taip, tai skaityčiau čia toks minusas, kad mes nebeturime draugų <...> [Vanda].</p>
Persitvarkyti nėra lengva	<p><u>1. Išorinė deinstytucioalizacija vyksta greičiau, nei pertvarka žmonių viduje</u></p>	<p><...>sunkiai sekasi priimti tą bendruomeninį gyvenimą, koks tas vyksta sunkus pokytis kiekviename iš mūsų, aš kalbu apie administraciją ir darbuotojus<...> mes jau kitaip atkreipiame dėmesį į įvairius dalykus<...>[Laima].</p>
Išlieka institucinė globa	<p><u>1. BVGN ne visada paisoma vaikų norų</u></p>	<p><...>pas mus <...>direktorė<...> yra labai griežta <...> viskas turi būti taip, kaip jinai nori. Labai retai atsižvelgia į vaiko norą<...> [Agnė]</p> <p><...> dauguma yra paauglių, o kavos pirkti negalima, margarinq - iš kišenpinigių, nes darbuotojai jo pirkti negali, turi pirkti tik sviestą, o vaikai nori to margarino<...> [Daiva].</p>
	<p><u>2. BVGN išlieka vaikų muštravimas</u></p>	<p><...> čia viskas priklauso nuo direktorės visos valdžios, ir darbo principų, vaikai jos nemėgsta, bijo, ir jie vos ne per baimę, per tokį muštrą yra auklėjami <...> Pas mus atrodo, nėra gyvenimo, turi būt vos ne kaip kareivinėse, tu kaip kareivuką, išmuštruoji tą vaiką <...> gaunasi, toks.. prievarta vos ne.</p>
	<p><u>3. Darbuotojams tenka vaikus užstoti prieš direktorių</u></p>	<p><...> nors mes stengiamės vaiką užstoti prieš ją, ir viską, bet ji tokia, turinti savo nuomonę, ir turi būti taip, arba ne kitaip<...> [Agnė].</p>
	<p><u>4. Išlieka noras vaikus auklėti</u></p>	<p><...> Labai liūdna, kad yra labai daug tokių perdėtų taisyklių, kaip turime auklėti vaikus<...> [Agnė].</p> <p><...> Dar neįprasta visiems sakyti “socialinių įgūdžių ugdymas”, nors ir mokymai visokie nuolat vyksta, bet padėjėjai nuolat kartoja žodį “auklėti” ir patys save vadina auklėtojais<...> [Rūta].</p>

<p><u>5. Ne visada paisoma vaiko individualumo</u></p>	<p><...> kaip, kokiuose namuose jie turi gyventi, kaip tie namai turi atrodyti, nesuteikiant, būtent, na ta tokią, vaikams aprašomą laisvę, yra labiau parodomoji, nei yra ištikrųjų. Neatsižvelgiama į kiekvieną vaiką individualiai į jo individualią situaciją, ir nėra taikomi darbo principai, reikalavimai, atsižvelgiant į jo asmenybę. O Vaiko teisių aprašai yra taikomi visiems bendrai, tas man yra blogiausia, kad yra visiems bendrai, mažai individualumo<...> [Agnė]</p>
<p><u>6. Institucinės globos požymiai BVGN</u></p>	<p><...> BVGN juk įsidarbiname, darbuotojai gali bet kada išeiti iš darbo, arba jiems susirgus keičiasi <...> niekas iš darbuotojų kartu su vaikais negyvena, ateina, atidirba savo pamainą, nakvoja ir išeina, kitą naktį jau kitas nakvoja, bet visi darbuotojai turi savo namus ir juose gyvena, o ne BVGN <...> [Rūta].</p> <p><...> yra, aišku tos besikeičiančios auklėtojos, tos besikeičiančios „mamos“, šitoj srity išliko šiek tiek tas pats<...> [Daiva].</p> <p><...> Tai aš nežinau, ar čia labai skiriasi nuo tos institucijos, tokios griežtos valdžios.<...> Aš vis galvoju, kad mano įstaiga yra labai bloga, ir kad ji labai blogais darbo principais dirba<...> [Agnė].</p> <p><...> Aš nuo institucijos pradėjau dirbti, ir darbo procesas išliko toks pat, funkcijos tos pačios išliko<...> [Jovita].</p>
<p><u>7. BVGN keliami reikalavimai kaip institucijai</u></p>	<p><...> Bet kartais gali būti toks dalykas, kad kai kurie jų reikalavimai praktikoje yra neįgyvendinami<...> ne visi biurokratiniai tokie reikalavimai <...> duoda naudos ir labiausiai atitinka geriausius vaikų interesus<...> [Saulė].</p> <p><...> Man pačiai tai atrodo, kad dažnai teisės aktai neprisiveja realybės <...> globos normos, pagal kurias vertindavo įstaigas <...> Man kertasi kaip ir likę tie reikalavimai kaip institucijoms<...> [Laima].</p>
<p><u>8. Išlieka dokumentų rengimas</u></p>	<p><...> yra noras pasirodyti prieš visas institucijas, vaikų teises, kuo geriau, kad popieriai būtų sutvarkyti<...> [Agnė].</p> <p><...> Aišku, yra ir to popierinio darbo,<...> reikia viską fiksuoti<...> [Daiva].</p> <p><...> yra noras pasirodyti prieš visas institucijas, vaikų teises, kuo geriau<...> kad ISGP būtų užpildytas tinkamai <...> [Agnė].</p> <p><...> bendraujam su administracija, ten visada būna kokie,</p>

		<p>užpildyk tą ar aną, raštai<...> [Agnė].</p> <p><...> tai tvarkom kitus dokumentus <...> tai dar kažkokius<...> [Jovita].</p>
Atsirado naujų iššūkių	<u>1. Nėra kur apgyvendinti naujai išimtu iš šeimų vaiku</u>	<p><...>Minusai yra, kad nuolat susiduriame su iššūkiu, kad ne visada yra kur apgyvendinti vaikus, nors ...o anksčiau paėmus vaiką iš šeimos nereikėjo sukti galvos<...> o dabar tai problema, kad trūksta vietos, nes BVGN yra pilni. Sulaukę 18 turi kuo skubiau išeiti, nes nėra kur dėti vaikų, realiai jokios atsarginės vietos nėra<...> [Daiva].</p> <p><...> vaikai visi gyvena BVGN, bet dabar jie yra pilni. Ką reikės daryti kitiems vaikams? <...> [Daiva]</p>
	<u>2. Pertvarka įnešė chaoso</u>	<p><...>iš kitos pusės tai nelabai, nes atsirado daugiau chaoso. Gal būt dėl VTAS pasikeitimais ir jų priklausomybe<...> [Justina]</p>
	<u>3. Vaikus traumavo mokyklos pakeitimas</u>	<p><...>Vaikams buvo sunkiausia mokyklos pakeitimai, buvo skausmingiausi, išėjimai buvo sunkūs<...> [Daiva].</p> <p><...> bet mūsų, tai dar nepritapo prie mokyklos, jie nori sugrįžti į savo mokyklą, aš manau, kad kiekvienam vaikui pakeiti mokyklą nėra lengva<...>[Vanda]</p>

	<p><u>4. Įstaigų vadovams sudėtingiau vykdyti BVGN kontrolę:</u></p> <p><u>padidėjo išlaidos ir laiko sąnaudos</u></p>	<p><...>Kitas iššūkis man kaip vadovui yra užtikrinti kontrolę, nes, jeigu yra keli padaliniai, vadinasi yra keli namai, keli butai ir aš turiu sugebėti nuvažiuoti pasižiūrėti į kiekvieną butą, tai man didėja išlaidos: kuro išlaidos ar ne,<...> <...>ir nu šiaip viską sukoordinuoti, ūkio skyriuje: sugedo kažkas ten, sulūžo, reikia važiuoti tai vat atsiranda ir kuro sąnaudos didesnės<...> [Justina].</p> <p><...>nes... praktišksi vis tiek... hm šiaip tai šeimos vadovas gauna daug atsakomybių ir tu jau nebegali žinoti, kas ten vyksta<...>kadangi tai yra įvairiose vietose, tai yra laiko klausimas, tai yra... vis tiek daug ...daug nežinomų dalykų, kas ten vyksta<...>[Saulė].</p> <p><...>laiko sąnaudos, kad aš galėčiau pabūti pas kiekvieną, pamatyti, kaip jiems sekasi, pakontroliuoti, kas sakykim anksčiau man, kaip įstaigos vadovui, buvo daug paprasčiau: aš perėjau per aukštus ir pasižiūrėjau ar ne, kaip šeimos gyvena? O dabar aš jau turiu važiuoti, žiūrėti<...> [Justina].</p>
--	--	--

8. lentelė. Vaikų savijauta BVGN

Kategorija	<u>Subkategorija</u>	<i>Interviu teksto segmentai</i>
<p>Vaikams patinka gyventi BVGN</p>	<p><u>1. Vaikai BVGN patenkinti</u></p>	<p><...>Na, mes darėme tyrimą dabar, kai vaikai visi persikraustė, vaikai <...>patenkinti. Na tikrai patenkinti<...> [Daiva].</p> <p><...> Kiek klausiu vaikų, tai tikrai vaikams labai patinka,... patinka pati aplinka, patinka ta pati erdvė, kad ji yra mažesnė, jaukesnė, kad yra tikrai labai šeimyniška<...> [Justina].</p> <p><...>Manau, kad vaikams patinka gyventi BVGN<...> [Laima].</p> <p><...>Taip patinka. Bendrauju su kitomis šeimynomis, tai žinau, kad labai patinka<...></p> <p><...>jie priprato, ir jie pamatė tuos privalumus tų BVGN<...>Aš manau, kad jiems patinka gyventi šeimynose<...> [Saulė].</p>
	<p><u>2. Vaikai džiaugiasi</u></p>	<p><...> ir vaikai tikrai labai džiaugiasi persikėlę iš didelių globos institucijų į mažus BVGN, vaikai džiaugiasi turėdami tokią</p>

		<p>galimybę gyventi butuose ir namuose<...>[Justina].</p> <p><...>tuo džiaugiasi, naudojami<...>[Kotryna].</p>
	<p><u>3. Kartais trūksta kompanijos ir draugu</u></p>	<p><...>Atsimenu, kai mes persikėlėme iš karto, tai jie ilgėjosi to tokio chaoso, biški tokio, kuris yra globos namuose, chaoso, ir tų daugiau kontaktų didesnės kompanijos<...>[Saulė].</p> <p><...>kaip minusą įvardyčiau, kad kai mes gyvenome viename pastate atskiromis šeimynomis tai vaikai eidavo vieni pas kitus į svečius<...>o dabar mes dar su aplinka nelabai susipažinę<...> dabar mes neturime draugu, <...>[Vanda].</p> <p><...>norisi kažko vis dar ir dar<...> [Daiva].</p>
<p>Vaikai BGVN jaučiasi geriau</p>	<p><u>1. Vaikų klausima, kaip jie jaučiasi</u></p>	<p><...> Kiek klausiu vaikų<...> vaikai jaučiasi kaip namuose<...> [Justina].</p> <p><...>Na, mes darėme tyrimą dabar, kai vaikai visi persikraustė<...> [Daiva].</p> <p><...>tai, tokie pasisakymai leidžia susimąstyti, kad vis dėlto ta pertvarka padarė tikrai labai didelį perversmą, didelį žingsnį tų žmonių gyvenimuose <...> [Kotryna].</p>
	<p><u>2. Vaikai įvardija, kad jaučiasi geriau</u></p>	<p><...>Dėka tos pertvarkos, dėka tų visų pasikeitimų, tie jauni žmonės tai įvertina<...>[Kotryna].</p> <p><...> Aš žinau kad jie jaučiasi geriau<...>[Kotryna].</p>
<p>Vaikai BGVN gali jaustis įvairiai</p>	<p><u>1. Priklauso nuo to, ar sutaria su darbuotojais</u></p>	<p><...>Aš manau, kad jie jaučiasi visaip, nes vis tiek yra įvairūs žmonės, su vienu darbuotoju sutaria geriau<...>[Saulė].</p>
	<p><u>2. Priklauso nuo to, ar darbuotojai tinkamai atlieka savo pareigas</u></p>	<p><...>gali jaustis irgi tokie galbūt be reikalo neišklausyti arba be reikalo įskaudinti, arba, kad jų nesupranta<...> bet aš negaliu paaiškinti darbuotojui ir nesulaukiu pagalbos... suteikiamos<...>Gali taip būti, kad darbuotojas. norėdamas sau palengvinti darbą, neskuba spręsti tų problemų<...>[Saulė].</p>
	<p><u>3. Priklauso nuo kitų vaikų</u></p>	<p><...>ir dar yra vaikai: man patinka, man nepatinka, vis tiek tas bendravimas užsimezga pagal kažkokius tai dėsnius, suderinamumo ir t.t. <...> Aš vis tik galvoju, kad vaikas jaučiasi labai įvairiai< ...>[Saulė].</p>
	<p><u>4. Priklauso nuo to, kaip vaikas jaučiasi mokykloje</u></p>	<p><...>nes čia gali būti ir su mokykla kažkoks tai konfliktas<...> na pavyzdžiui, galbūt neinu į mokyklą, nes pas mane mokykloje vyksta kažkas negero, aš ten bijau<...>[Saulė].</p>
	<p><u>5. Priklauso nuo vaiko charakterio</u></p>	<p><...>Aš manau, kad visaip gali būti... Čia priklauso gal šiek tiek nuo vaiko charakterio<...>[Saulė];</p>
	<p><u>6. Priklauso nuo vaiko psichinės sveikatos</u></p>	<p><...> kiek jis gali tai pamiršti, prisitaikyti ir džiaugtis tuo, kas yra?... nuo psichinės sveikatos, vieni labai skausmingai tai pergyvena, kiti ..<...> [Saulė].</p>

	<p><u>7. Gali nesijausti gerai dėl fundamentalios netekties</u></p>	<p><...> Galvoju, kad vaikas jaučiasi nelabai gerai, vien dėl to, kad jis yra netekęs tėvų globos ir jisai jau jaučiasi blogai, iš esmės, kaip sakoma – fundamentali netektis<...> [Saulė].</p> <p><...> psichologiniai dalykai<...>kad vaikai yra be biologinių tėvų<...> [Kotryna].</p> <p><...>Aišku gyvenimo traumos pas juos didelės<...> [Daiva].</p>
--	---	---

9. lentelė. Priežastys, dėl kurių vaikai turėtų jaustis geriau gyvendami BVGN

Kategorijos	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
<p>BVGN sudaroma artimesnė šeimai aplinka</p>	<p><u>1. Nėra iškabos</u></p>	<p><...>jau tai nėra didžiulė valstybinė įstaiga, o svarbiausia nėra turniketo, nėra iškabos, kad čia yra VGN. Tai paprastas namas, kuris niekuo neišsiskiria<...> [Kotryna].</p> <p><...>kur nėra kažkokio antspauda, kad yra institucija<...> [Justina].</p>
	<p><u>2. Sąlygos artimesnės šeimai</u></p>	<p><...> O vaikams pasikeitė žymiai labiau, nes gyvena sąlygomis, arčiau šeimos aplinkos<...> [Jovita].</p> <p><...> Ir iš viso, vaikai turi šeimynines sąlygas, kaip tai įmanoma institucijos sąlygomis<...> [Rūta]. <...> Net ne visose šeimose vaikai tokias sąlygas turi. <...> [Rūta].</p> <p><...>jie turi daugiau galimybių, panašiai, kaip ir šeimose<...>nes viskas vyksta jiems patiems dalyvaujant, niekas nepaslėpta, kaip ir mūsų visų namuose<...> [Daiva].</p> <p><...>nesiskiria nuo mūsų visų šeimų. Ta pati dienotvarkė, galimai, ta pati rutina, galimai tos pačios taisyklės, kaip ir kiekvienoj mūsų šeimoj<...> viskas vysta taip pat kaip ir pas mus šeimose <...> [Kotryna].</p> <p><...> tie atskiri namai yra labiau šeimos modelis, negu pastatas, kuriame vienu metu gyvena 40, 60 vaikų<...> [Daiva].</p> <p><...>Na, aišku, kad tai daug arčiau šeimos.<...> [Laima]</p> <p><...> Stengiamasi, kad BVGN gyvenantys vaikai gyventų, kaip šeimoje <...>nesiskirtų nuo kitų vaikų, gyvenančių su savo biologiniais tėvais<...> [Rūta]</p>
	<p><u>3. Vaikai gyvena kartu su kitais nepilnamečiais šeimos nariais</u></p>	<p><...> jie dažniausiai gyvena šeimos kartu, broliai seserys. Pas mus yra šeimynose, kur tik dvi šeimos gyvena, kitur, kur trys šeimos tik gyvena<...> [Jovita].</p> <p><...>Broliukai du viename kambaryje gyvena, kaip tikruose namuose.<...> [Rūta].</p> <p><...>neišskiriami broliai sesės<...> [Daiva].</p>
	<p><u>4. BVGN globojamas vaikas jaučiasi</u></p>	<p><...> bet jie turi savo namus, kur jaučiasi mylimi<...> [Kotryna]</p> <p><...>Šiaip tai aišku vaikai patys suvokia, kad dabar jau yra</p>

	<p><u>turintis savo namus</u></p>	<p><i>namai<...>[Vanda].</i></p> <p><i><...>Kaip ir patys vaikai sako, galim drąsiai pasakyti savo bendraamžiui, kad mes grįžtam namo, po pamokų mes einam namo, jau nesako, kad vat į globos namus einam, taip atvirai sako, mes einam namo<...> nes jie neturi tikrų namų, bet jie turi savo namus<...>[Kotryna].</i></p> <p><i><...> Labiausiai pasikeitė gyvenamoji vieta. Tai vis tiek yra maža vieta.<...> o dabar tai yra vaiko namai<...> [Daiva]</i></p> <p><i><...>kad vaikai gali pasijausti gyvenantys namuose <...> nes šeimos turi savo asmeninę erdvę, atsirado „mano namai“, „mano kambarys“, „mano teritorija“, daugiau savinasi vaikai tas patalpas<...> [Justina].</i></p>
	<p><u>5. Gali pasikviesti draugų</u></p>	<p><i><...>Ir aišku yra džiaugsmas, kai vaikai gali atsivesti draugus ten pas save pasibūti<...>Supažindina draugus su auklėtojom <...> [Agnė].</i></p> <p><i><...>gali pasikviesti draugų, patys pas draugus nueiti<...>[Rūta].</i></p> <p><i><...> Gali pasikviesti draugų<...> [Daiva].</i></p>
<p>BVGN globojamam vaikui sudaromos geresnės psichosocialinės gyvenimo sąlygos</p>	<p><u>1. Sumažėjo prižiūrimų vaikų skaičius</u></p>	<p><i><...>Labiausiai pasikeitė vaikų skaičius, nes šeimynose gali gyventi iki 8 vaikų<...> [Justina].</i></p> <p><i><...>kuo mažiau vaikų, tuo daugiau dėmesio gauna. Darbuotojo atžvilgiu sumažėjo darbo krūvis, kur reikia pasirūpinti 20 vaikų, o kur 5 vaikais. Darbo principas nepasikeitė, tiesiog liko mažiau vaikų, jei veždavai anksčiau į ekskursiją 12, dabar važiuoja 6 <...>[Jovita].</i></p> <p><i><...>Aišku, dar vaikų skaičius yra labai didelis ar tai 6 ar 8 vaikai dar vis tik labai daug, bet ne 12, kaip anksčiau būdavo<...>[Rūta]</i></p>
	<p><u>2. darbuotojas gali skirti daugiau dėmesio kiekvienam vaikui</u></p>	<p><i><...> Ir darbuotojų dėmesys vaikams tai vis tiek tos mažesnės grupės yra naudingiau. <...> mažesnėse grupėse jie daugiau individualaus dėmesio gauna<...> Vaikai gauna daug daugiau to individualaus dėmesio. Namų buitis, maži namai, vis tiek skiriama dėmesio kiekvienam vaikui<...> [Daiva].</i></p> <p><i><...>Vaikai jaučiasi geriau, nes jiems skiriama daugiau dėmesio<...> mažesnėse grupėse jie daugiau individualaus dėmesio gauna<...> [Daiva].<...> Na nėra tokio kolūkio... mažiau vaikų, asmeninis santykis su darbuotoju, lėtesnis tempas<...>vis tiek didelis tų sutrikusių vaikų skaičius, jie vis tiek veikia vienas kitą, įtakoja savo elgesiu ir sakyčiau, galvoju <...> trikdymo mažiau... nereikia taip stipriai konkuruoti <..> čia asmeninis.. tas vaikų kiekis vienam darbuotojui<...> [Laima]</i></p> <p><i><...> Pasikalbama su visais vaikais, kurie nori<...> [Daiva]</i></p> <p><i><...>Dirbam su vaiku individualiai ir yra tas individualus santykis<...>[Agnė].</i></p>

		<p><...>Svarbu laiku <...>pastebėti<...>žinau, kad ta pertvarka padarė taip, kad greičiau reaguojam <...>[Kotryna].</p> <p><...>Darbuotojai geriau pažįsta vaikus, pateikia išsamesnes charakteristikas<...> [Teresė].</p>
	<u>3. Labiau paisoma vaiko nuomonės ir poreikių</u>	<p><...> šeimos buvo suformuotos pagal tai kaip jie norėjo<...> [Daiva].</p> <p><...>jis gali rinktis ką valgyti, kaip rengtis <...>tai yra didesnė laisvė vaiko saviraiškai, vaiko individualumo raiškai, būtent per pasirinkimą, ten kaip savo kambarį išsidekoruoti<...> leidžiama jiems patiem nuspręsti, taip ugdant jų identitetą<...>[Agnė].</p> <p><...> Nu mes stengiamės nuolat tenkinti vaikų poreikius<...> [Agnė].</p>
	<u>4. Pagerėjo požiūris į vaiką</u>	<...>Pasikeitė požiūris į vaiką, į žmogų. <...> [Vanda].
	<u>5. Taikomi geresni auklėjimo metodai</u>	<...> Dabar jau tų bausmių tokių nebėr <...> [Vanda].
	<u>6. Vaikas mažiau patiria patyčių</u>	<p><...> Aš manau, jie jaučiasi geriau, nes jie patiria mažiau neigiamų emocijų, mažiau patiria patyčių<...> [Jovita].</p> <p><...>patiria mažiau dirgiklių, mažiau patyčių<...> [Jovita].</p>
	<u>7. Panašus kartu gyvenančių vaikų amžius</u>	<...> ir amžiaus skirtumas vienodas<...>[Jovita]
	<u>8. Panašūs vaikų pomėgiai</u>	<...> ir pomėgiai sutampa<...> [Jovita].
Vaikas gražinamas (integruojamas) į bendruomenę	<u>1. Sumažėjo globojamo vaiko atskirtis</u>	<p><...>Nes ten vaikai buvo atskirti, nes dabar atskirtis BVGN yra mažesnė, o tada jau visi buvo paženklinti: čia vaikai iš vaikų globos namų. Ir vaikams patiems buvo nemalonu ir ta atskirtis..., tokia visuomenės nuomonė tokia prasta<...>[Saulė]</p> <p><...>ir šiaip vaikai nebepatiria tokios didžiulės stigmatos, nes buvo vaiknamio vaikai<...> [Daiva].</p> <p><...>todėl, kad yra mažiau stereotipų<...> [Justina].</p> <p><...>Tiesiog... buvo 50 vaikų ir iš tų vaikų namų. Visi jie mokykloje buvo diskriminuojami, marginalizuojami, kad iš vaikų namų, nors buvo labai gerų vaikų ir sportininkų ir šiaip gabių<...>[Vanda]</p>
	<u>2. Vaikai jaučiasi pilnaverčiais bendruomenės nariais</u>	<p><...>nes jie pasijuto įvertinti, pilnaverčiai Lietuvos piliečiai, gali save realizuoti<...>[Kotryna].</p> <p><...> ir tie vaikai jaučiasi bendruomenės dalis, visuomenės dalis <...> ir gyvena pilnavertišką gyvenimą <...> [Kotryna].</p>

		<i><...>Vyksta integracija į bendruomenę<...> gyventi bute yra visiškai kitaip, vaikai nėra stigmatizuojami <...>[Laima].</i>
	<u>3. Pagalba pasveikti</u>	<i><...>Kad vaikui gyventi nedidelėje bendruomenėje<...> yra pagalba pasveikti, pagyti ir iš tikrųjų grąžinti atgal į visuomenę<...> vaikui ta integracija<...>[Laima].</i> <i><...>ir turi padėti tam likimo sulaužytam žmogui integruotis į visuomenę ir parodyti pavyzdžius, kad galima ir gyventi kitaip<...>[Kotryna].</i>
	<u>4. Turi galimybę treniruotis gyventi bendruomenėje</u>	<i><...>jie apsigyvena toje pačioje bendruomenėje, tokioje pačioje aplinkoje, kurioje jie vis viena turės gyventi<...> o čia turi galimybę treniruotis. <...> gyventi bute, name<...> labai priartina prie to gyvenimo, kuris <...> laukia<...>[Laima]</i>
	<u>5. Globojami vaikai gyvena kaimynystėje</u>	<i><...>jie taip ryškiai nesimato<...> tai tie patys mūsų vaikai, nes<...> gyvena šalia mūsų, jis mano kaimynas<...>[Laima]</i>

10. lentelė. Savarankiškumo ugdymas BVGN

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
BVGN geriau ugdomas vaiko savarankiškumas	<u>1. Sudaromos geresnės sąlygos ruošti savarankiškam gyvenimui</u>	<i><...>nėra valytojų jokių, jis pats turi jau nuo trijų metų, ten vos ne lovą klotis, pats rengtis<...> [Agnė].</i> <i><...> BVGN tikrai geresnės sąlygos sudaromos vaikams mokytis savarankiško gyvenimo <...>Seniau buvo ūkvedys, darbuotojai visi viskuo pasirūpina, vaikai pamaitinti ir tiesiog turi savo kambarius<...>daug kas pasikeitė. Dabar <...>labiau augina vaikus savarankiškais žmonėmis<...> geriau pamato gyvenimą<...>[Daiva].</i> <i><...>BVGN sąlygos daug geresnės, jie turi daugiau galimybių, panašiai, kaip ir šeimose mokytis savarankiškumo, nes viskas vyksta jiems patiems dalyvaujant, niekas nepaslėpta, kaip ir mūsų visų namuose<...>[Daiva].</i> <i><...> Vaikai turi savo namus, mokosi gyventi, tvarkytis kaip savo namuose <...>[Rūta].</i> <i><...> nes kai būdavo viskas perkama viešaisiais pirkimais, maistas duodamas valgykloj, jis yra pagamintas, tai vaikas gal ir nemokėdavo gaminti<...> [Agnė].</i> <i><...> Kaip seniau sakydavo, kad vaikai išeina iš vaikų namų ir mano, kad arbata visada būna užšaldyta. Dabar taip nėra, arbatą patys darosi. Bendrų valgyklų nėra <...>[Vanda]</i>
	<u>2. Vaikai savarankiškam gyvenimui rengiami tikslingai</u>	<i><...>atsižvelgiant į vaiką, keliami tikslai, ką jis turi mokėti tam tikrame amžiaus tarpsnyje, rengiamos savarankiško gyvenimo ugdymo programos ar planai<...> išaugo to vaiko savarankiškumas<...> [Agnė].</i>

Savarankiško ugdymo sritys	<u>1. Mokosi gaminti</u>	<p><...> vaikai patys gaminasi maistą <...> ir jis viską mato, nes jis gali pasirinkti, koks meniu bus, ką jis rytoj valgys, jisai gali prisidėti prie maisto gamybos, jis yra įtrauktas į veiklas, kurios susijusios su maisto gaminiu<...> [Justina].</p> <p><...> mergaitės mano dvi tokios šeimyninės, jos žino, kur ką susidėlioti, susimalam mėsytę<...> <...>[Vanda].</p> <p><...> savaitgaliais vaikai gamina maistą, būtent didesnės mergaitės, ir mažiukai padeda<...> [Agnė].</p> <p><...> įsitraukti į tą maisto gamybą jis gali laisvu nuo mokslo metu, gal būt savaitgalį daugiau<...>[Saulė].</p>
	<u>2. Mokosi apsipirkti</u>	<p><...>tai ir aišku didėja vaikų tas socialinis ugdymas, kai einam su vaikais į parduotuvę pirkti maisto, ir tuo pačiu aiškinam kas yra sveika valgyti, kas yra gerai pirkti<...> kodėl pirkti galbūt pigesnę daiktą nei brangesnę <...>, nes institucijoj būdavo perka visiems bendrai<...> [Agnė].</p> <p><...>drabužių pirkimas ir maisto pirkimas <...> jie sužino, kiek kainuoja pienas, kiek kainuoja sviestas <...> [Justina].</p> <p><...> bet vaikai gali patys apsipirkti<...> ir naudinga įvairiapusiškai<...> [Daiva].</p> <p><...> perka savo augintiniams maistą iš savo kišenpinigių<...>[Rūta].</p>
	<u>3. Mokosi švaros ir savitvarkos įgūdžių</u>	<p><...>jis yra pats mokinamas tvarkytis, nėra valytojų jokių<...> [Agnė].</p> <p><...> Vaikai <...> mokosi gyventi, tvarkytis kaip savo namuose<...>[Rūta].</p> <p><...> kai vaikai apsigyvena šeimynoje, <...> jie daro viską kartu, jie patys yra atsakingi už savo patalpų švarą<...> [Justina].</p> <p><...>apsitvarkyti aplink namą,<...>į viską įtraukti ir jaunos žmones, gyventojus, kad jie irgi norėtų įsitraukti prie veiklos, padėti <...> [Kotryna].</p> <p><...> tai jis jau ten išėjęs, jam nebus šokas, ir jis jau pats mokės tvarkytis.<...> [Agnė].</p>
	<u>4. Mokosi finansinio raštingumo</u>	<p><...> Su tuo pačiu finansiniu raštingumu, geresnė situacija<...> [Agnė]</p> <p><...> Bet mokomės ir to finansinio raštingumo, taupymo, planuoja finansus, bet kišenpinigius gavę jie gali pinigus leisti, kaip nori<...> [Daiva]</p> <p><...>jie žino, kas yra taupymas, nes jeigu šeimyna pataupo savo biudžeto lėšas, tai jie gali tada turėti daugiau pramogų, gali išvažiuoti kažkur poilsiauti<...> [Justina].</p> <p><...> kaip yra gerai taupyti pinigėlius, kodėl yra svarbu taupyti, kodėl</p>

		<i>pirkti galbūt pigesnę daiktą nei brangesnę<...> [Agnė].</i>
	<u>5. Mokosi planuoti laisvalaikį ir poilsį</u>	<i><...>ir jis viską mato, nes jis gali pasirinkti <...> jis yra įtrauktas į veiklas, kurios susijusios su įvairiomis veiklomis atostogų<...>mūsų šeimos <...> poilsiauja Turkijoje, poilsiauja prie jūros, išvažiuoja į Lenkiją, į Gdanską, buvo neseniai išvažiuavę į Bulgariją ilsėtis, turi tą kokybišką poilsį ir tikrai yra įtraukiami į visus procesus<...> [Justina].</i>
	<u>6. Vaikai turi savo pareigas, mokosi atsakomybės</u>	<i><...> kai vaikai apsigyvena šeimoje, jie patys yra už viską atsakingi <...> jie daro viską kartu, jie patys yra atsakingi už savo patalpų švarą<...> [Justina].</i> <i><...>jis yra pats mokinamas<...> jis pats turi jau nuo trijų metų, ten vos ne lovą klotis, pats rengtis<...> [Agnė].</i> <i><...>Dabar patys mokosi rūpintis aplinka,<...> Dabar turi atsakomybes <...> [Daiva].</i> <i><...>Nu keičiasi ir patys vaikai. Jie truputį gauna daugiau tokios atsakomybės iš tiesų,<...>[Laima].</i> <i><...> Vaikai <...>Mokosi atsakomybės<...>[Rūta]</i>
	<u>7. Mokosi rūpintis augintiniais</u>	<i><...> Vaikai <...> gali gyvūnėlius savo auginti kambariuose. Pas mus viena mergaitė savo šuniuką turi, kita savo žiurkėną. Rūpinasi jais, prižiūri. Mokosi atsakomybės<...>[Rūta].</i>

11. lentelė. Pertvarkos įtaka globojamo vaiko ir darbuotojų santykiams

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
BVGN globojamo vaiko ir darbuotojų santykiai pagerėjo	<u>1. Daugiau galimybių santykiams kurti</u>	<i><...>santykis su darbuotoju vis tiek yra BVGN daug daugiau galimybių<...>[Laima].</i>
	<u>2. Mažesnė auklėtojų kaita</u>	<i><...>tos auklėtojos jau taip dažnai ir nesikeičia, ir vaikai priima jau tą auklėtoją kaip savą<...> [Agnė]</i>
	<u>3. Glaudesnis individualus ryšys</u>	<i><...> Bet tas ryšys, vaiko ir specialisto daug glaudesnis, jis yra apgalvotas, individualus<...> [Kotryna].</i> <i><...>Aišku, kad bendruomeniniuose ryšiai yra artimesni, ir santykiai yra artimesni<...>[Saulė]</i>
	<u>4. Lengviau spręsti konfliktus</u>	<i><...>Kažkaip nebūna, kad nepavyktų susitarti, nepavyktų eiti į tuos tinkamesnius santykius, išsiaiškinti visko <...>[Justina].</i>
	<u>5. Galima greičiau suteikti vaikui</u>	<i><...> čia viskas kaip ant delno, tai darbuotojai gali lengviau <...> pamatyti kažkokią problemą, čia ir dabar pasižiūrėti, padėti, sureaguoti, pakalbėti, patarti, ar netgi suorganizuoti reikiamą pagalbą<...> [Kotryna].</i>

	<u>pagalbą</u>	
	<u>6. Galima artimiau pažinti vaiką</u>	<i><...> pažinti vaikus yra žymiai lengviau, kadangi tai yra arčiau ir gali sukurti tą santykį tokį<...> [Saulė]</i>
	<u>7. BVGN I gerą keičiasi santykiai ir žmonės</u>	<i><...>Darbuotojų ir vaikų tarpusavio santykiai BVGN pasikeitė ir vaikai pasikeitė. Keitėsi ir patys darbuotojai, bet santykiai pasikeitė į gerąją pusę <...> [Daiva].</i>
BVGN vaikų ryšys su darbuotojais nesikeičia	<u>Žmonių santykiai priklauso nuo žmonių, o ne nuo aplinkos</u>	<i><...>Vaikų ryšys su darbuotojais nesikeičia. Aš manau jokio skirtumo ar vaikas institucijoje ar BVGN, kai viskas priklauso nuo žmogaus<...> [Jovita]</i> <i><...>Darbuotojų ir vaikų tarpusavio santykiai BVGN nepasikeitė, viskas nuo žmonių labai priklauso, kad aplinka pagerino santykius aš nepasakyčiau<...> [Vanda]</i>

11 lentelė. Vaiko saugaus prierašumo jausmo formavimas BVGN

Kategorija	Subkategorija	Interviu Interviu teksto segmentai
Saugaus prierašumo jausmas BVGN tikslingai nėra formuojamas	<u>1. BVGN neturi parengtos programos vaiko saugiam prierašumui ugdyti</u>	<i><...>Profesionalios metodikos prierašumo tikrai neturime, kiekviena dirba iš savęs<...> [Agnė].</i> <i><...>Programos neturime<...> [Daiva]</i> <i><...>Prierašumui skatinti programų pasitvirtinę neturime<...> [Justina].</i>
	<u>2. Saugaus prierašumo jausmas formuojasi vaikystėje</u>	<i><...>Didžiosios dalies saugus prierašumas yra sugadintas. <...> [Daiva].</i> <i><...> prierašumas formuojasi jau ankstyvoje vaikystėje. Ir gali būti taip, kad yra vaikų, kurie tiesiog negali prisirišti, nes <...>jie neturėjo asmens, kai buvo maži, prie ko prisirišti <...>[Saulė].</i>
	<u>3. Negali užtikrinti BVGN</u>	<i><...>Aš manyčiau, kad saugaus prierašumo jausmo negali užtikrinti ir BVGN. Kokia forma ta vaiko globa bevyktų to prierašumo jausmo mano manymu negali įgyvendinti<...>čia turi būti labai aiškus santykis: aš dirbu čia, aš tau galiu padėti<...>aš tau galiu padėti tą, tą, tą<...>[Laima]</i> <i><...>ir tas prierašumo jausmas, kai vaikas bendrauja ir prisiriša, ten ir ten vienodai. Yra santykiai su žmogumi, arba nėra jų<...> [Jovita].</i>
Pertvarka sudarė geresnes sąlygas globojamo	<u>1. Priklauso nuo paties vaiko gebėjimo prisirišti</u>	<i><...>Priklauso nuo paties vaiko, nuo jo charakterio savybių ar nuo gebėjimo prisirišti <...>.prierašumas yra gebėjimas prisirišti <...>[Saulė]</i>
	<u>2. Vaiko</u>	<i><...>Bet čia nuo daug dalykų priklauso, čia priklauso nuo</i>

vaiko saugaus prieraišumo jausmui formuoti	<u>saugumas priklauso nuo komandos</u>	<i>komandos... jeigu vaikas jaučiasi, kad jisai bus suprastas ir kad visada darbuotojas bus jo pusėje, tai tada, taip<...> ar radimas žmogaus, prie kurio jis gali prisirišti ar darbuotojų toksai šiltas gebėjimas sukurti tokio klimato gero<...> [Saulė].</i> <i><...> kiekvienas vaikas gali išsirinkti po savo asmenį, kuriuo labiau pasitiki<...>ne su visais darbuotojais pavyksta tą glaudų ryšį užmegzti<...> [Daiva].</i>
	<u>3. Stengiamasi užtikrinti darbuotojų pastovumą</u>	<i><...>Tai ir susiję ir su tuo pačiu prieraišumu, nes vaikams būtų sunku, jeigu keistųsi, ateitų nauji darbuotojai, ir taip nėra lengva<...> [Justina].</i>
	<u>4. BVGN geresnės sąlygos saugaus prieraišumo jausmui formuoti</u>	<i><...>Aš manau, kad šiuo metu yra geresnės sąlygos prisirišti <...>Saugumo jausmas turėtų būti didesnis ir vaikai turėtų būti labiau saugūs<...>[Saulė].</i> <i><...> šiuo metu padėtis daug geresnė<...> [Daiva].</i>
	<u>5. Saugaus prieraišumo temomis BVGN bendruomenę konsultuoja psichologas</u>	<i><...>tai yra darbas su psichologe kartu. Ir psichologas konsultuoja ir darbuotojus, ir vaikus konsultuoja<...> [Justina].</i>
	<u>6. Darbuotojams rengiami mokymai prieraišumo tema</u>	<i><...> tikrai apmokome darbuotojus, daug mokymų turime prieraišumo skatinimo<...> [Justina].</i>

12 lentelė. BVGN sąveikos su kitomis institucijomis

Kategorija	Subkategorija	Interviu teksto segmentai
BVGN sąveikos su kitomis viešąsias paslaugas teikiančiomis įstaigomis	<u>1. Įžvelgia BVGN komandinius santykius su visomis institucijomis</u>	<i><...> Santykiai negali būti kitokie, kaip tiktai komandiniai, tai turi būti viena komanda,<...>kad jie jaustųsi saugiai, kad jie gautų visas reikiamas paslaugas, tai BVGN atstovų tikslas, savivaldybės tikslas <...> O jeigu kažkur kažkas pradeda šlubuoti, kalbu ir apie komunikaciją ir apie darbuotojų trūkumą, tada mes susivienijame ir ieškome sprendimų. <...> [Kotryna].</i>
Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, persikėlus į BVGN nepasikeitė	<u>1. Santykius su kitų organizacijų specialistais kai kuriose įstaigose palaiko tik įstaigos administracija arba BVGN šeimos vadovas</u>	<i><...>Ir su organizacijoms darbas tas pats<...> [Jovita].</i> <i><...>administracijoje yra vyr. socialinė darbuotoja visokiems atvejo vadybos ir teismų posėdžiams, ji ir su VTAS bendrauja, mums BVGN darbuotojams to nereikia daryti, netgi socialinio darbuotojo pareigybės aprašyme parašyta, kad su kitų įstaigų specialistais bendrauti draudžiama<...>[Rūta]. <...>Tai kad jie nebendrauja, jie neturi ryšio, tiktai įstaigos administracija bendrauja</i>

		su kitomis institucijomis, o darbuotojai taigi nebendruoja. Nėra santykio jokio. Bendradarbiauja tik šeimos vadovas, bet ne darbuotojai<...> [Jovita].
Sąveikos su Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumi (TBK)	1. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius BVGN teikia pagalbą	<p><...>Tai ten mums padeda ir TBK, kuri savivaldybėje yra, iškart padeda dėliotis planą, kaip ką galima pakoreguoti, kad joks mechanizmas nenutrūktų<...>[Kotryna].</p> <p><...>TBK BVGN teikia pagalbą, kai yra poreikis, kai visi vidiniai resursai išnaudoti<...>[Janina].</p> <p><...>TBK neinspektuoja<...>siūlo paslaugas, pagal situaciją, teikia rekomendacijas<...>tarpininkauja vaiko gerovės srityje <...>kai vaikui reikia pagalbos dėl elgesio, dėl priklausomybių<...> [Janina].</p>
Apie santykius su VTAS nuomonės skirtingos	1. Kai kurioms įstaigoms su VTAS pavyksta puikiai bendradarbiauti	<...>bendradarbiaujame labai puikiai ir su VTAS specialistais <...> bendradarbiaujame, jeigu prireikia, gauname metodinės medžiagos, neturime problemų dėl to <...> [Justina].
	2. Jaučia VTAS atotrūki	<...> VTAS pasikeitimais ir jų priklausomybe ir truputėlį toks atotrūkis gavosi nuo vaikų ir man geresnis buvo tas variantas, kai VTAS buvo pačiose savivaldybėse, jie tada buvo arčiau gyventojų, arčiau vaikų, o dabar VTAS dirba daugiau su dokumentais o ne su pačiais klientais<...> [Justina].
	3. VTAS bijoma	<...>Aš matau baimės santykį, paremtą baime, ir tokiu nusizėminimu, mmm. Tai va taip, bent jau kas liečia vaikų teises ir patikrinimus, bent jau mano įstaigoj. Vaikų teisių yra labai bijoma, ir mes esame vos ne gąsdinami Vaikų teisėmis, <...>[Agnė].
Santykiai su policija	1. Policijos pareigūnai instruktuoja vaikus	<...> mes su policija neturim problemų kol kas, atvažiuoja pakalbėti, vaikam praveda instruktažus<...> [Agnė].
Santykiai su ugdymo įstaigų pedagogais yra įvairūs	1. Mokyklos darbuotojai supranta ir padeda	<p><...>ten yra maža mokykla <...> ir jie turi gerą santykį su mūsų įstaiga, su direktore, ir supranta, ir labai padeda, bendradarbiaujant, būtent tas toks asmeninis santykis. Darželiai: irgi neturi mums priekaištų<...>[Agnė].</p> <p><...> ugdymo įstaigos, kas be abejo yra svarbus mūsų partneris ir pagalbininkas labai didžiulis, nes dar vienos akys atsiranda<...>[Laima].</p>
	2. Kai kurie darželio auklėtojai žiūri iš aukšto	<...>darželiai<...> auklėtoja, kažkaip tai taip žiūri į mus, kaip labai iš aukšto, kad vos mes nesirūpinam ten viena mergaite, ir visada turi mums pastabų, vienokių ar kitokių<...>[Agnė],
	3. Santykiai priklauso nuo pedagogų charakterio ir	<...> darželiai<...> nors aišku priklauso nuo auklėtojos<...>bet labiau mes suprantam, kad tai yra

	<u>požiūrio į globojamus vaikus</u>	<i>net gi jos labiau toks charakteris<...> [Agnė].</i> <i><...> arba dar viena kilpa. Kai sakau, kad kilpa, kai tas supratimas apie vaiko globą arba apie tuos pačius vaikus iš institucijų<...>[Laima].</i>
	<u>4. Su ugdymo įstaigomis bendrauja socialiniai darbuotojai</u>	<i><...>Su mokyklomis socialiniai darbuotojai bendrauja normaliai.<...>[Vanda]</i>
BVGN sąveikos su prižiūrinčiomis institucijomis	<u>1. Įžvelgia bendradarbiavimą santykiuose su prižiūrinčiomis įstaigomis</u>	<i><...> Su prižiūrinčiomis institucijomis bendradarbiaujame, nedarome problemos, bandome rasti bendrą sutarimą, neiname į konfliktinius santykius<...>[Justina]</i>
	<u>2. Neįžvelgia bendradarbiavimo santykiuose su prižiūrinčiomis įstaigomis</u>	<i><...> Paslaugų kokybę prižiūrinčių įstaigų santykis - inspektuojantis, bendradarbiavimo nėra, kai reikia pagalbos, neprisišauksi<...> [Jovita]</i> <i><...>Su prižiūrinčiomis institucijomis yra kažkiek pagalbos, yra ir kontrolė, man tai neasocijuojasi su bendradarbiavimu, nors visada gali gauti konsultaciją, jeigu reikia<...> [Daiva].</i> <i><...> Santykis, nežinau, tas bendradarbiavimas, nepastebiu aš šiaip didžiulių<...> [Agnė]</i>
	<u>3. Galimai kai kurios globos įstaigos neišnaudoja visų bendradarbiavimo galimybių su prižiūrinčiomis institucijomis</u>	<i><...>tikrinimas yra geras dalykas, nes suteikia galimybę mums patobulėti. Galbūt mes patys per mažai konsultuojamės... <...> iš tikrųjų aš galvoju, kad tiesiog reikia daugiau prašyti, reikalauti iš tų institucijų, daugiau klausti<...>[Saulė]</i>
Institucijos bendradarbiauja teikdamos bendruomenines paslaugas	<u>1. Paslaugos, skirtos padėti globojamam vaikui teikiamos BVGN</u>	<i><...>TBK teikia pagalbą<...>Pagalba ir vaikui, pagalba ir darbuotojams<...>ir įstaigų vadovams, jeigu reikia <...>[Janina].</i> <i><...>čia kitas klausimas, kokie kaip būdai, pagalbos būdai <...>pagalba pasveikti, pagyti<...>[Laima].</i>
	<u>2. Kitos reikalingos globojamam vaikui paslaugos teikiamos bendruomenėje pagal poreikį</u>	<i><...>ir psichinės ligos, ir fizinės ligos turi būti stebimos<...>einama pas kažkokių specialistus, jeigu tai yra užregistruota, jeigu vaikas suserga, gali būti kviečiama greitoji, gali būti arba einama pas gydytoją<...> [Saulė].</i>

13 lentelė. Kasdieniniai BVGN darbuotojų iššūkiai

Kategorija	Subkategorija	Interviu Interviu teksto segmentai
Socialiai netinkamas vaikų elgesys	<u>1. Vaikų vagystės</u>	<i><...>ir tada reiškia turi daug... daug jėgų ir dėmesio skirti elgesio korekcijai arba ten ... arba psichinių ligų ar elgesio ir emocijų sutrikimams koreguoti<... >[Saulė].</i> <i><...>Pas mus ir vagysčių pasitaiko, Dieve, ko norėt, pas visus sutrikimai</i>

	<i>dėl traumų... <...>Vagia ir prisipažįsta, na būna ir neprisipažįsta, bet būna, kad tiesiog didžiuojasi<...>[Rūta].</i>
<u>2. Vaikų priklausomybės</u>	<i>, , ir tos mobilios visos priemonės, telefonai, priklausomybės telefonams, žaidimams, rūkalams. Vaikų elgesys nepasikeitė, ten buvo pažeisti vaikai, ir čia liko pažeisti vaikai<...>[Jovita]</i>
<u>3. Taisyklių nesilaikymas nepaklusnumas</u>	<i><...>Su vaikų nepaklusnumu <...>Ir išūkiai išliko tokie patys, ar tai institucija ar BVGN, ir ten vaikai neklausė, ir čia neklauso<...> su taisyklių nesilaikymu<...>[Jovita].</i>
<u>4. Vaikų smurtas</u>	<i><...>kyla pykčio priepuoliai kažkokie, kurie iššaukia didelę agresiją, tada pats vaikas pradeda trankytis, daužytis<...>[Justina].</i> <i><...>mušasi, labai smurtauja... smurtinis toks elgesys... kiek bekalbam, kiek besimokom, labai daug to smurto<...>, kai pradėjau dirbt, tai man šokas buvo, kad taip daug muštynių, bet santykių kitaip aiškintis neišmoksta, rėkia ir mušasi<...>[Rūta]</i>
<u>5. Nenoras integruotis į visuomenę</u>	<i><...>Iššūkiai su vaikais tiesiog, tiesiog taip, gal su tuo yra didžiausi iššūkiai, kaip integruoti į visuomenę, kad tas vaikas norėtų save realizuoti bendruomenėje, kad jisai norėtų lankyti mokyklą, būrelius, užklasinę veiklą, tai va darbuotojai, kurie dirba BVGN-uose, labiausiai susiduria tiesiogiai su tam tikrais iššūkiais<...>[Kotryna]</i>
<u>6. Nenoras nieko veikti</u>	<i><...>su tinginyste, nenoru nieko veikti<...>[Jovita]</i>
<u>7. Mokyklos nelankymas</u>	<i><...>kai nelanko mokyklos, praleidžia pamokas<...>[Jovita]</i>
<u>8. Bėgimas iš BVGN</u>	<i>kaip ir kiekvienuose namuose yra iššūkių, tų pergyvenimų, ir pabėgimų iš namų, pabuvimų su draugais kažkur, to neišvengiamai yra <...>[Kotryna]</i>

	<p><u>9. Vaiku konfliktai tarpusavyje ir su BVGN darbuotojais</u></p>	<p><...>Jeigu yra daugiau paauglių, tai daugiau kyla konfliktų tarp darbuotojų ir paauglių, nes paaugliai, turintys priklausomybių, grįžta išgėrę, pradeda konfliktuoti su socialiniais darbuotojais<...> [Justina].</p> <p><...>Jeigu tai yra ikimokyklinio amžiaus ar jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikai, tai <...> tada daugiau konfliktų tarp pačių vaikų<...>[Justina].</p> <p><...>O tada vakaras, o tie vakarai kiek girdžiu iš darbuotojų tai labai įvairūs, tai kovos su telefonų pasidėjimais<...> [Daiva].</p> <p><...>Nuolat tenka su vaikais kalbėtis, aiškintis, tada jie pyksta, tenka tą pyktį atlaikyti, išgyventi tuos konfliktus reikia nuolat mokytis, kad nepriimtumei asmeniškai, kad vadovautumeisi protu, o ne neigiama emocija, tai yra sudėtinga ir tikrai ne kiekvienas gali<...>[Rūta].</p>
	<p><u>10. Kiekvienas BVGN darbuotojas turi skirti daug dėmesio vaikų elgesio korekcijai.</u></p>	<p><...>ir tada reiškia turi daug... daug jėgų ir dėmesio skirti elgesio korekcijai arba ten ... arba psichinių ligų ar elgesio ir emocijų sutrikimams koreguoti<...>[Saulė].</p> <p><...> kiti metodai yra taikomi <..> tada yra tam tikri metodai, kaip jį sulaikyti, kaip apsaugoti kitus vaikus<...>[Justina].</p> <p><...> Bet dažniausiai tenka ... netgi fiziškai tenka ginti nuo kitų<...> tai blogį nugalėkime gerumu ir tai vaikai žino. Ir mano tas „vaikai gyvenam draugiškai“ dažniausiai suveikia, žinokit<...>[Vanda].</p>
<p>Iššūkius kelia neatsakingas globotinių biologinių giminaičių elgesys</p>	<p><u>1. Epizodiis bendravimas</u></p> <p><u>2. Nekelia ragelio</u></p> <p><u>3. Netinkama vaikui lankyti aplinka</u></p>	<p><...>epizodiniai tie bendravimai, taip, tai iššūkis. Prižada visko vaikams, netesi, paskui vaikai pyksta, sienom lipa<...> [Rūta].</p> <p><...>O tėveliai tai... tai atsiranda, tai dingsta... o vaikams klausimai, kodėl ragelio nekelia, kodėl neatvažiuoja... pergyvena vaikai. Labai pergyvena. Tai, kad visi pergyventumėm <...> [Vanda].</p> <p><...>Žinokit tikra bėda, didelis skaudulys<...> net nežinai, kaip tam vaikui paaiškinti, o aiškinti tenka<...> veržiasi į tuos gimtus namus, pas tuos tėvus, o ten ir alkoholis ir narkotikai. Labai sudėtinga <..>[Jovita].</p>
<p>Padėti adaptuotis naujam BVGN gyventojui yra didžiulis iššūkis</p>	<p><u>1. Bendros adaptacijos programos nėra</u></p>	<p><...> Bendros adaptacijos programos visiems padaliniams... Ne, bendros tokios programos nėra<..>, vienas BVGN yra kur grynai paaugliai, tai jie turi pasitvirtinę taisykles, būtent tam amžiui. O kur yra mažesni, ten kitokios, nes nelogiška, nustatyt taisykles ne pagal amžių<...> [Kotryna].</p> <p><...>Man teko priimti tris naujas mergaites, jos buvo nuo 3 iki 7 metų, trys sesės, čigoniukės, bet atrodo, jokių mes ten programų joms nedarėm. <...> [Agnė]</p>

	<p><...>Programos nėra, viskas priklauso nuo vaiko amžiaus<...> [Daiva].</p> <p><...>Kažkokios atskiros programos tikrai neturime<...> [Justina].</p> <p><...>Anksčiau įstaiga turėjo adaptacijos programą, o dabar nežinau<...>[Laima];</p>
<p><u>2. Pagalba adaptuojantis = supažindinimas su taisyklėmis ir BVGN aplinka</u></p>	<p><...>Pagrindinė adaptacija yra: kad vaikas būtų supažindintas su visais, kad jam būtų išaiškintos taisyklės, kad būtų paaiškinta, kaip čia dabar bus<...>[Saulė].</p> <p><...> Pirmiausiai vaikas yra supažindinamas su tos šeimos taisyklėmis, pirmiausiai yra paaiškinama, kur yra jo vieta, kur yra jo lova, kur yra vieta pasidėti daiktams, kokie yra ritualai, kada prausiamės, kada keliamės, kada valgome, kur galima pasiimti užkandžius, šaldytuvą galima atidaryti, negalima atidaryti, visos visos elementariausios taisyklės, kaip reikia elgtis, ir kokios tos šeimos yra taisyklės <...> [Justina].</p> <p><...>Supažindinama su taisyklėmis, parodomos sąlygos, važiuojama į laikinuosius globėjus ir vaikui papasakojama, parodoma <...> [Daiva].</p> <p><...> kaip ir kiekvienoje šeimoje, taip ir BVGN, atvažiuoja nauji vaikučiai, jiems yra sunku ir adaptotis, iššūkis padėti tam jaunam žmogui, pritaikyti prie aplinkos, prie tam tikrų namų taisyklių, nes ir tikroje šeimoje yra tam tikros taisyklės<...> Yra įstatymai, kuriais gali vadovautis, yra taisyklės viduje nustatytos ir tiesiog darbuotojai tiesiog mato pagal vaikų amžių, brandumą, kokias taisykles darbuotojai gali pritaikyti, nes viename name tai gali labiau suveikti, kitame name mažiau <..> Tai kiekvienas vidaus taisykles nustato atskirai. [Kotryna].</p> <p><...>Supažindinome su taisyklėmis, ne supažindinome, tiesiog išstatėme tą pačią 7-metę, į tą tokią dienos rutiną, kad ten rytais valytis dantis, vakarais taip pat, prausti, prausti rankas, eiti valgyti tuo pačiu metu <...> su ta pačia administracijos pagalba, vaikas įpranta prie tų taisyklių, laiko tėkmėje tampa tai jo rutina, jis žino, kad tai turi atlikti ir tas iššūkis mažėja palaipsniui<...>[Agnė].</p> <p><...> Turėjau pernai vieną naują mergaitę<..> kartu paruošėme jai vietą: lovą, spintą drabužiams, stalą <..> paaiškinome taisykles, padėjome susidėti jos daiktus, peržiūrėjome jos žaislus. Radome jiems vietą ir t.t. i<...> [Rūta].</p>
<p><u>3. Iššūkis yra skirtingi naujoko poreikiai</u></p>	<p><...>Tai yra iššūkis, kiekvienas vaikas ateinantis yra didžiulis iššūkis, nes vaikai ateina labai skirtingi, kiekvienas su savo problemomis ir nežinau ar vaikas yra problema, nes supranti, jog vaikas yra pažeistas, iš gero gyvenimo tikrai pas mus jis neateina. Ir kiekvienas yra iššūkis ir turi su tuo susidoroti ir ilgainiui tu su tuo susidoroji<...> [Agnė] <...> ir tas iššūkis mažėja palaipsniui<...> [Agnė]. <...>nors tikrai vaikai būna, atvažiuoja nauji, tai tikrai su jais visko būna, ten irgi atvažiuavo trys čigonės, tai tikrai, oho, tai bėgo į namus, mažylės ir iš namų bėgdavo, ir mes ten jas gaudydavom, ir jos rėkdavo, ir daužydavosi kambariuose ir ten viskas girdisi lauke tikrai, kad atrodydavo, kad vos nepjaunam mes tuos vaikus, realiai. Ir tada tu jauti baimę, kad tau gali iškviešti kažkokią policiją, kad tu ten tą vaiką, ką tu jam darai, kodėl jis</p>

		<i>spiegia, kodėl jis daužosi<...> [Agnė]</i>
Reikalavimų BVGN darbuotojų kvalifikacija i įgyvendinimas praktikoje	<u>1. Darbdaviai investuoja į teorinį darbuotojų mokymą</u>	<p><i><...>Jau kokių tik mokymų nesame išklaušę kiekvienais metais: kaip dirbti su traumuotais, sutrikimų turinčiais, smurtą patyrusiais vaikais ir po kelis jau kartus<...>, bet teorija, tai ne praktika, o visi moko teorijos, labai gražiai išaiškina priežastis, kodėl tai vyksta<...> [Rūta].</i></p> <p><i><...>Mes iš tikrųjų daug investuojame į darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir perkame daug mokymų darbuotojams.. Darbuotojai pas mane yra apmokyti, žino, kaip elgtis įvairiose situacijose. Tikrai turi daug metodų, kurie pasiteisina darbui su paaugliais<..> [Justina].</i></p> <p><i><...>Sekasi visaip, iš esmės tai gal... aš galvoju, kuo daugiau žinių suteiksi, tuo tuo didesnis pasiekimas bus, kuo žmogus labiau supras, kaip reikia dirbti, kad tuos iššūkius įveikti, kad suprastų vaikus, kaip su jais elgtis krizių atveju, tuo bus geriau, kad tai tikrai nėra tik tai.. tai nėra, kas stovi vietoje... tai turi vystytis<...>[Saulė]</i></p>
	<u>2. Teorines žinias nėra lengva pritaikyti praktikoje</u>	<p><i><...> Bet dažniausiai tenka ... netgi fiziškai tenka ginti nuo kitų. Na kaip, teoriškai labai gražu, ar ne? ...na bet kai reikia tai įgyvendinti praktiškai,... tai žinokit<...>[Vanda]</i></p> <p><i><...> tenka tą pyktį atlaikyti, išgyventi tuos konfliktus reikia nuolat mokytis, kad nepriimtumei asmeniškai, kad vadovautumeisi protu, o ne neigiama emocija, tai yra sudėtinga ir tikrai ne kiekvienas gali <...> [Rūta]</i></p>
Didelis BVGN iššūkis, nes nuolat trūksta kvalifikuotų socialinių darbuotojų	<u>1. Socialinio darbuotojo padėjėjams keliami neaukšti reikalavimai</u>	<p><i><...> labai maži reikalavimai norint būti socialinio darbuotojo padėjėja vaikų globos namuose<...> [Agnė]. <...>Kadangi neturiu išsilavinimo, tai išsiuntinėjau savo CV ir mane priėmė. Greitai priėmė iš tikrųjų<...>[Agnė]. <...>Tai labai trūksta, ir realiai, neturime jokio pasirinkimo, kas nori, ateina, tas ir dirba, ir neturim pasirinkimo<...> [Agnė]</i></p> <p><i><...> Padėjėjams reikalavimai yra, kad būtų išklaušę GIMK, socialinio darbuotojų padėjėjų mokymus ir būtų baigę bent vidurinę mokyklą. Ir labai džiaugiamės, kad kas nors atsiranda norinčių dirbti<...> [Daiva]</i></p>
	<u>2. Kvalifikuoties socialiniams darbuotojams mokami maži</u>	<p><i><...> Kur tau, už naktines valandas padėjėjos kone daugiau gauna negu socialinės, tikrai<...>[Daiva].</i></p> <p><i><...> Su atlyginimais tai įdomiai, lyg ir didina, bet kažkaip nieko nedaugiau gaunasi<...> lyg ir reikia tų socialinių, lyg ir nereikia<...>[Rūta].</i></p>

	<u>atlyginimai</u>	
	3. <u>Sunku rasti kvalifikuotų socialinių darbuotojų, norinčių dirbti BVGN</u>	<p><...> <i>Tai va darbuotojų surasti yra labai sunku ir ypač specialistų, turiu omeny socialinių darbuotojų, psichologų<...></i> [Justina].</p> <p><...> <i>Na, nebūna taip, kad reikėtų darbuotojams konkursą organizuot, tikrai ne, džiaugiamės, kad tik kas nors ateina <...></i> [Daiva].</p> <p><...> <i>Nes iš tikrųjų pas mus yra tik viena socialinė, <...> Ji tenka vienai šeimynai, 8 vaikam<...></i> [Agnė]. <...> <i>Aišku kompetencijų mes turim mažai, nes realiai ir ta socialinė tik baigus bakalaurą, tai jinai lygi mums, savo žiniomis. Tai visos mokomės per naują <...></i> [Agnė].</p>
	4. <u>BVGN specifinė darbo aplinka kvalifikuoties ms specialistams nepatraukli</u>	<p><...> <i>Kaip darbdavys aš susiduriu su iššūkiu, nes man yra sunku rasti darbuotojų, kurie norėtų eiti dirbti į namus. Aš atėjau iš namų ir ateinu į darbą ar į ofisą ar į darbo aplinką, o čia aš ateinu iš namų ir vėl apsiaunu šlepetes ir einu į namus<...> bet aplinka, tai yra namų aplinka ir tai nėra ofiso aplinka, vadinasi tas žmogus turi gebėti išeiti iš namų ir vėl dirbti namuose. Tai va čia aš susiduriu su iššūkiu, man reikia surasti darbuotoją, nes tikrai jeigu ateina jaunesnis darbuotojas, jie nori karjeros, nori kitos aplinkos. Tai čia yra iššūkis<...></i> [Justina]</p>
	5. <u>Ne visi kvalifikuoti socialiniai darbuotojai gali dirbti su traumuotais vaikais</u>	<p><...> <i>O tas socialinis darbuotojas, kuris kitas ten mokėsi mokėsi ateina pabando dirbti ir žiūri, kad čia ne jo sritis<...> priklauso ir nuo savybių, kurios suteikia darbuotojui gebėjimą dirbti su vaikais. Nuo tų gebėjimų ir nuo tų savybių, kurių reikalinga darbuotojui dirbti su vaikais. Reikia kompetencija ir kvalifikacija yra labai svarbu, nes jeigu ten yra neišprusęs darbuotojas, tai jisai negali suteikti vaikams daugiau negu jo išprusimas leidžia, tai jeigu ten darbuotojas daro klaidas rašydamas, tai atitinkamai ir vaikai... reiškia jis jau negali pakelti to vaiko į aukštesnį lygį, o jeigu šalia yra išmintingas ir išsilavinęs darbuotojas, tai be abejo tada suteikia daugiau galimybių vaikui ... nu ... vaikui pasiekti aukštesnį kažkokį tai išsilavinimo lygį, žinių lygį, gebėjimų lygį. Jeigu šeimoje yra darbuotojas, kuris labai gražiai piešia, tai be abejo toje šeimoje bus daugiau vaikų, kurie išmoks tai daryti, bus įkvėpti<...></i> [Saulė]</p> <p><...> <i>išgyventi tuos konfliktus reikia nuolat mokytis, kad nepriimtumei asmeniškai, kad vadovautumeisi protu, o ne neigiama emocija, tai yra sudėtinga ir tikrai ne kiekvienas gali<...> Jau kokių tik mokymų nesame išklause kiekvienais metais: kaip dirbti su traumuotais, sutrikimų turinčiais, smurtą patyrusiais vaikais ir po kelis jau kartus<...>, bet teorija, tai ne praktika, o visi moko teorijos, labai gražiai išaiškina priežastis, kodėl tai vyksta<...></i> [Rūta].</p>
	6. <u>Vertinami darbuotojai, turintys darbo su vaikais patirtį</u>	<p><...> <i>ir ta socialinė jinai irgi taip pat jauna, tik baigusi mokslus, tik baigus bakalaurą, tai jinai lygi mums<...></i> [Agnė].</p> <p><...> <i>Darbdaviai vertina pedagogus, nes jie žino, kaip dirbti su vaikais ir nepabėgs<...></i> [Rūta].</p> <p><...> <i>Tinkamus darbuotojus yra sunkoka rasti, bet geriausiai veikia esamų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, geriausiai veikia, kai socialinio darbuotojo padėjėjas mokosi ir tampa socialiniu darbuotoju. Nes.. Ir tai yra ne todėl, kad jo kompetencijos būtų geresnės, bet yra dėl to, kad nu jisai jau yra pasišventęs tam darbui... O ... nes jau tas, kuris dirba, jau žino, kad čia jo sritis, jam čia viskas gerai, jam priimtina ir tada jis eina mokytis, tas yra geriau, negu tada, kai kai reiškia ieškai socialinio</i></p>

	<p><i>darbuotojo ir kas antras nesugeba dirbti, daleiskime, ateina ten..kažkur. ir ne tik socialinio, bet ir padėjėjo... ateina porą mėnesių ar mėnesį padirba ir žiūri, kad ne... ne... arba tu žiūri, kad jis ten vartoja alkoholį ar dar kažkas tai tokio<...>[Saulė]</i></p>
<p><u>7. BVGN socialinio darbuotojo funkcijas atlieka darbuotojai, neturintys kvalifikacijos</u></p>	<p><i><...>mano įstaigoje, kurioje aš dirbu, BVGN visi, tiek socialiniai, tiek padėjėjai daro viską<...>. Išėjo sena vadovė, prie jos taip: socialiniai, buvo dvi socialinės, jos tvarkė administraciją, o padėjėjos, buitį joms priklausė<...> aš dėl to džiaugiuosi, realiai, nes kaip aš esu padėjėja, tik mokašiu viso šito, tai aš gaunu įvairios tos patirties: ir ISGP rašymo, ir to maisto gaminimo ir bendravimo su vaikais <...> ir mes dokumentus tvarkom, realiai, ateini į darbą, pats, jei yra darbas likęs administracinis iš vakaro, tu jį darai, jei tau tą dieną duoda naują darbą, ten kokį planą, ar panašiai, parašyti, ar ataskaitą, tu imi tą dieną ir rašai, nepabaigėi, kitą dieną ateina kiti ir jie turi užbaigti [Agnė].</i></p> <p><i><...>Toks jausmas, kad įstaigų vadovai dažnai nežino, kam BVGN reikalingi socialiniai darbuotojai ir stengiasi išsiversti be jų<...>Užimtumo specialistai vykdo tą patį darbą, nors neturi socialinio darbo išsilavinimo ir daro bele ką, kaip išmano<...>[Rūta].</i></p> <p><i><...>Darbas su vaikais: užtikrinti jų gerbūvį, patenkinti poreikius, atsižvelgti į jų norus<...> [Jovita].</i></p>
<p><u>8. BVGN socialiniai darbuotojai dažnai dirba be padėjėjų</u></p>	<p><i><...>Tada yra du socialiniai darbuotojai, kurie dirba pamainomis nuo aštuonių ryto iki aštuonių vakaro dvi dienas dirba, dvi laisvos. Ir jie keičiasi pamainomis ir yra trys padėjėjai, kurie ateina vakaro ir nakties metu, vadinasi padėjėjas ateina nuo 18 val. ir būna iki 8 ryto<...> [Justina]</i></p> <p><i><...> dažniausiai būna, kad stengiamasi, kad socialinis darbuotojas dirbtų kartu su socialinio darbuotojo padėjėju, bet taip retai būna<...>[Vanda]</i></p>
<p><u>9. BVGN socialiniai darbuotojai vykdo veiklą ne pagal kvalifikaciją</u></p>	<p><i><...> Kai dabar tokia mūsų baisi aplinka tai socialinės darbuotojos dabar aria žemdirbiškai, jos nori susitvarkyti aplinką. Padėjėjas tai turi to ūkiško darbo sočiai ir namuose, patys kūrėna pečių, maistą gamina. O socialinės susiplanavo, kad įrengs ten gėlyną, čia tiesiog toks neeilinis darbas, čia jų iniciatyva, nes mes norime susitvarkyti aplinką, kad būtų kuo arčiau šeimos aplinkos<...>[Vanda]</i></p> <p><i><...>Taip išėjo, kad pas mus visi viską daro bendrai, ir gamina, ir socialinė gamina ir mes gaminam<...> [Agnė]</i></p> <p><i><...> Padėjėjas dažniau gamina maistą, bet jeigu nėra padėjėjo, tai maistą verda ir socialinis darbuotojas, jis tada ir apsitvarko<...>Jeigu padėjėjas užsiėmęs aplinkos tvarkymu, tai socialinis pasigamina maistą. Nėra taip, kad skolintųsi iš kitų BVGN padėjėjų socialiniam darbuotojui<...> [Daiva]</i></p> <p><i><...> Pas mus nėra taip, kad vienas už tą atsakingas, o kitas už tą. Pas mus visi vienodi. Ateini, poreikis, darai. Visi darbuotojai dirba su visais vaikais tą patį darbą<...> [Jovita]</i></p> <p><i><...> darbuotojas jaučiasi, nu vėl jaučiasi kaip mama, tvarkyti reikia, gaminti maistą ar ne? Be abejo rūpintis tų vaikų ugdymu ir atstovauti</i></p>

		<p><i>tam vaikui<...> tada nespėja pasiruošti to maisto<...> [Justina].</i></p> <p><i><...>Po pietų grįžta vaikai, tai turi būti paruošti pietūs, ir nes per tą laiką pasiruošia pietus. Jeigu reikia važiuoja apsipirkti, kartais važiuoja su vaikais apsipirkti<...>[Justina].</i></p> <p><i><...>Dažniausiai būna, kad padėjėjai nakties metu paruošia maistą, maždaug paruoštukus padaro, sriubą išverda, kad jau socialiniams darbuotojams liktų tik pasišildyti<...> [Justina].</i></p>
	<p><u>10. BVGN socialiniams darbuotojams vadovauja socialinio darbuotojo padėjėjai</u></p>	<p><i><...>pas mus vadovė taip pat yra padėjėja<...> [Agnė].</i></p> <p><i><...>Dažnai pedagogus daro BVGN vadovais, nors jie dokumentuose padėjėjai, bet jais labiau pasitiki nei socialiniais darbuotojais<...> Pas mus kas antros šeimos vadovas yra socialinio darbuotojo padėjėjas<...> Tai jeigu tik ūkį tvarkytų, bet aiškina socialiniam darbuotojui kaip jam savo darbą dirbt<...> [Rūta].</i></p>